

**Az 1625. évi soproni országgyűlés a Habsburg dinasztia spanyol ágának szemével:
Ossona gróf bécsi spanyol követ jelentései***

A tanulmány az alábbi kötetben fog megjelenni:

Az 1625. évi soproni koronázó országgyűlés [Der ungarische Krönungsreichstag in Ödenburg 1625 / The Hungarian Diet and Coronation at Sopron in 1625]. Szerk. Dominkovits Péter–Katona Csaba–Pálffy Géza. (Annales Archivi Soproniensis No. 2.) Sopron–Budapest: Magyar Nemzeti Levéltár Győr-Moson-Sopron Megye Soproni Levéltára – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, 2020.

MARTÍ TIBOR

I. Bevezető: források és historiográfia

IV. Fülöp spanyol király (1621–1665), a hispán monarchia államtanácsának tagjai – élükön Olivares államminiszterrel, valamint Izabella Klára Eugénia infánsnő, németalföldi kormányzó a császári udvart érintő eseményekről, így az 1625. évi soproni magyar országgyűlés fejleményeiről is Francisco Moncada, Ossona gróf¹ (1586–1635) jelentéseiből értesültek. A híradások madridi-brüsszeli visszhangja a spanyol Államtanács üléseiről készült jegyzőkönyvekből, ezek fogalmazványyaiból, valamint a követnek írt válaszlevelekből² ismerhető meg. A diéta idején keletkezett források ismertetése és közlése mellett fontos célunk, hogy a magyar trón betöltéséről – a spanyol Habsburgok nézőpontjából a dinasztia általi öröklésének biztosításáról – tágabb összefüggésekben is szóljunk.

Az 1625. évi soproni diéta összehívását megelőzően kialakult, illetve a diéta idején fennálló európai politikai helyzetet – a spanyol-angol dinasztikus házassági terv megghiúsulását, a Bécs és Madrid közötti tárgyalások menetét, a Ferdinánd Ernő főherceg (1608–1657) és Mária Anna spanyol infánsnő (1606–1646) közötti házasság feltételéül

---

* A tanulmány a Bolyai János Kutatói Ösztöndíj támogatásával készült. A spanyolországi levéltári kutatómunkát az MTA BTK Lendület-Szent Korona Kutatócsoport támogatása, vatikáni levéltári kutatásaimat a Klebelsberg Kúnó-ösztöndíj, a bécsi források feltárását az Osztrák-Magyar Akció Alapítvány köszönettel vett ösztöndíja tette lehetővé. A tanulmányban hivatkozott levél- és kéziratárak rövidítései: ADM AH (Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli, Toledo – Archivo Histórico); AGP (Archivo General de Palacio, Madrid); AGS (Archivo General de Simancas); AHN (Archivo Histórico Nacional, Madrid); ASV (Archivo Segreto Vaticano); Barb. Lat. (Barberiniani Latini); BAV (Biblioteca Apostolica Vaticana); BNE (Biblioteca Nacional de España, Madrid); E (Estado); MNL OL (Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára); ÖStA, HHStA (Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv); SS (Segretaria di Stato).

¹ 1626 elejétől (apja, Gastón de Moncada halálát követően) Aytona (III.) márki

² IV. Fülöp, Olivares és Izabella Klára Eugénia infánsnő Francisco Moncadához, Ossona grófhhoz (1626-tól Aytona III. márkija) intézett levelei a toledói Medinaceli-levéltárban találhatóak.

szabott királyválasztás háttérét a 19. században Fraknói Vilmos,³ utóbb Hiller István,⁴ majd legújabban III. Ferdinánd biográfusai, Lothar Höbelt⁵ és Mark Hengerer⁶ meglehetősen részletességgel vázolták. Az újonnan feltárt források bemutatásával és közlésével az eddigi kutatásokhoz való kapcsolódáson túl szeretném ráirányítani a figyelmet a soproni diéta egyik fontos résztvevőjének, Ossona gróf bécsi spanyol követ (1624–1629) szerepére, akinek személyét a szakirodalom ugyan említi, ám bécsi évei során kifejtett működésének részletei – kivált a diplomata pályájának egésze – átfogó feldolgozás vagy életrajz híján – kevésbé ismertek.

A magyar országgyűléseken résztvevő külföldi követeknek általában „megfigyelő státuszt” szokás tulajdonítani, hiszen jelentéseik legnagyobb része értelemszerűen elsősorban az országgyűlés fejleményeiről való híradás, tudósítás céljával keletkezett. A követekre – nem lévén a magyar rendek soraiba tartozó, a diétán szavazati joggal rendelkező személyek – a diéták eseményei szempontjából passzív megfigyelőként, „kivülálló szemtanú” gyanánt szokás tekinteni. Egy olyan ügyben, mint az uralkodó megválasztása és koronázása, amely nemcsak az egész Magyar Királyság jövőjét befolyásolta, hanem a dinasztia érdekeinek érvényesüléséről, a két Habsburg-ág tagjai között tervezett dinasztikus házasság feltételének teljesüléséről, vagyis a dinasztikus tervek jövőjéről is szó volt, messzemenően indokolt a spanyol Habsburg-ág követe jelentéseinek, tevékenységének és a koronázó diéta kimenetelére gyakorolt befolyásának tanulmányozása. E nézőpont jelentőségét a magyar történetírásban először Fraknói Vilmos ismerte fel: az általa a simancasi, vatikáni és számos más levéltárban feltárt és műveiben idézett források – a kor legkiemelkedőbb magyar politikusainak, Pázmány Péter esztergomi érsek és Esterházy Miklós nádor pályájának árnyaltabb megismerésén túl – számos eredménnyel gazdagították a Magyar Királyság politikatörténetére, a magyar országgyűlések történetére és a Habsburg-dinasztia ágainak kapcsolataira vonatkozó ismereteket is.

Fraknói munkássága óta ismert, hogy az Esterházy Miklós személyében új magyar nádort, a főherceg személyében pedig magyar királyt választó országgyűlést megelőző és azt kísérő politikai tárgyalások és diplomáciai egyeztetések fontos résztvevője volt a spanyol

---

³ *Fraknói Vilmos*: Pázmány Péter és kora. II. (1622–1631) Pest, 1869. 147–184; *Uő*: Pázmány Péter 1570–1637. Bp., 1886. 155–163 (Magyar Történelmi Életrajzok, 5); *Uő*: A magyar királyválasztások története. Bp., Athenaeum, 1921. 232–239.

⁴ *Hiller István*: Magyar nádorválasztás és európai politika. Soproni Szemle 43 (1989):1, 59–70; *Uő*: „Sopronból azt írhatom Méltóságodnak...” Külföldi diplomaták az 1625. évi soproni országgyűlésen. In: Házi Jenő emlékkönyv: emlékkönyv Házi Jenő Sopron város főlevéltárosa születésének 100. évfordulója tiszteletére. Szerk. Dominkovits Péter, Turbuly Éva. Sopron, 1993, 255–266.

⁵ *Lothar Höbelt*: Ferdinand III. 1608–1657. Friedenskaiser wider Willen, Graz 2008.

⁶ *Mark Hengerer*: Kaiser Ferdinand III. (1608–1657): eine Biographie. Wien; Köln; Weimar, Böhlau, 2012.

követ.⁷ Ossona gróf tevékenységéről a soproni diéta idején egyrészt a saját maga által írt jelentések szolgálnak alapforrássul, a spanyol követ tevékenységéről és befolyásáról azonban más források, elsősorban Carlo Caraffa pápai nuncius jelentései is tájékoztatnak. Jelen közleményben egy másik, az eddigi kutatások során még nem hasznosított forrásegyüttesre, a spanyol követnek a toledói Medinaceli-levéltár részét képező magánlevéltárának irataira is támaszkodunk. E forrásanyag jelentőségét az adja, hogy általa – a 17. századi bécsi spanyol követek közül (is) kivételes módon – megismerhetővé válik a diplomata kapcsolatrendszere, a bécsi/prágai „spanyol párt” tagjaival való kapcsolata, és a nemzetközi kutatás által újabban előtérbe állított, a kora újkori európai uralkodói udvarok informális diplomáciájának⁸ működése is. Rendelkezésünkre áll a követ 1623 decemberében kiállított utasítása,⁹ ami lehetővé teszi egyfelől a spanyol Habsburg monarchia császári udvarral és a Szent Római Birodalom egészével kapcsolatos elképzeléseinek és politikai céljainak részletes bemutatását, másfelől a bécsi spanyol követ tevékenysége, így az 1625. évi soproni diétához kapcsolódó fellépése, szerepvállalása is tágabb összefüggésekben válik elemezhetővé.

A két Habsburg-ág együttműködésének és a dinasztikus érdekek érvényesítésének részletein kívül bennünket (főleg) az érdekel, hogy Ossona gróf személyében a Habsburg-dinasztia spanyol ágának diplomatája milyen ismeretekkel (milyen tájékozottsággal) tekintett a Magyar Királyság közjogi helyzetére, (felekezeti viszonyaira), mit tudott a magyar trón betöltésének történelmi előzményeiről, a magyar világi és egyházi elit tagjai közül kikkel tárgyalt rendszeresen, illetve a követ mekkora jelentőséget tulajdonított a magyar királyi koronázásnak? A spanyol monarchia követe milyen információkkal rendelkezett az oszmán-Habsburg-kapcsolatok, Bécs és Bethlen kapcsolatának alakulásáról? Az udvarban kik voltak azok, akiktől információt nyert? A bécsi spanyol követek – különösen Bethlen Gábor politikájával kapcsolatos – értesültsége Bethlen korának egyik legkiválóbb kutatóját, Angyal Dávidot is foglalkoztatta. Fraknói és Gindely XIX. századi simancasi kutatásait követően ő is felismerte a spanyol Habsburg-testvérág diplomáciai forrásait őrző archívum(ok) jelentőségét. Az erdélyi fejedelem életrajzírója, a millenniumi magyar történet II. Mátyás-III. Ferdinánd

---

⁷ *Fraknói Vilmos*: Pázmány Péter és kora, II. 147–184; *Uő*: A magyar királyválasztások története, i. m., 1921. 237–238.

⁸ *Rubén González Cuerva – Valentina Caldari*: The secret mechanisms of courts: Factions in early modern Europe. *Libros de la Corte.es. Monográfico 2* (2015), 1–8. <https://dialnet.unirioja.es/ejemplar/401574> (legutóbbi hozzáférés: 2017.7.28.) A kora újkori európai uralkodói udvarok hatalmi csoportosulásairól, az ún. (spanyol) „pártokról” egészen friss, kitűnő tanulmánykötet: *A Europe of Courts, a Europe of Factions: Political Groups at Early Modern Centres of Power (1550–1700)*. Szerk. Rubén González Cuerva–Alexander Koller. Brill, 2017 (Rulers & Elites 12).

⁹ A 17. (kisebb részben 16.) századi, európai uralkodókhöz delegált spanyol követek utasításainak többsége másolatokban megtalálható a madridi Archivo Histórico Nacional-ban: Estado, leg. 3456, 3457.

uralkodása korát bemutató kötetének szerzője Bethlen halálának 300. évfordulója előtt nem sokkal a Lequeitióban tartózkodó Zita királyné fiát, Habsburg Ottót tanította – Weber Jácint OSB pannonhalmi bencés tanárral (udvari káplánnal) együtt – (magyar) történelmi ismeretekre. Angyal spanyolországi tartózkodása során ellátogatott Simancasba, és noha nem volt lehetősége a Bethlennel kapcsolatos spanyol források teljeskörű átnézésére, a Századok 1929/1930. évfolyamában megjelent közleményében (több forrás alapján) bizonyította, hogy a spanyol követjelentések fontos információkkal járulnak hozzá a korszak köztörténetéhez.¹⁰

Ossona gróf nemcsak Bécs és Konstantinápoly kapcsolatát illetően volt tájékozott – erre utalnak iratai között a konstantinápolyi császári követ jelentéseinek másolatai –, hanem a budai pasa környezetéből érkező információkat is figyelemmel követte.¹¹ A császári udvar foglalkoztató diplomáciai ügyek nyomon követéséről nemcsak a másolatban Ossona grófhhoz került avizók/jelentések tanúskodnak, hanem a spanyol király kliensköréhez tartozó különböző személyek – köztük például az Udvari Haditanács elnökének, Rambaldo Collalto – levelei is, akik alkalmanként az udvar Bethlennel szemben folytatott politikájáról is tájékoztatták.¹² Ossona gróf Barcelonából való indulását két hónappal követően, saját bevallása szerint viszontagságos út megtétele után, 1624. július 7-én érkezett meg Bécsbe (*Dokumentumok*, 2. sz.). Elődje, Oñate gróf folyamatosan informálta a császári udvar viszonyairól. Ahogy az új követ legelső, Olivares államminiszterhez írt jelentése is ékesen mutatja, a két Habsburg-ág közötti dinasztikus házasság lehetősége (terve) már Ossona gróf császárvárosba érkezésének elejétől központi kérdést foglalt el.¹³

II. A háttérhez: a Habsburg Ház spanyol ágának európai politikája a korszakban

---

¹⁰ *Angyal Dávid*: Adalékok Bethlen Gábor történetéhez, *Századok*, (1929–1930), 353–364; 465–485; 577–606.

¹¹ ADM AH, leg. 59, ramo 10, nr. 1–17 (sin. fol.); leg. 59, ramo 11, nr. 1–75 (sin. fol.); leg. 61, ramo 8, nr. 1–42 (sin. fol.); az iratok között számos, Cesare Gallo Konstantinápolyból és Paulo Damian Budáról küldött olasz nyelvű jelentései (másolatok), 1625–1627 évekből.

¹² Néhány, a bécsi udvarban jelentős pozíciót betöltő és a Magyar Királyság ügyeire is rálátó politikus, akikkel Ossona gróf levelezett: ADM AH, leg. 59, ramo 6, nr. 1–175: Lipót főherceg 20 db levele (1625, 1628, 1629 évekből), Dietrichstein bíboros levelei, 1623–1626 közötti évekből (33 db levél), Eggenberg herceg, a Titkos Tanács elnökének levelei (1625–1626, 3 db); Pázmány Péter esztergomi érsek 3 db levele (1627–1629), kiadva: Martí Tibor: Pázmány Péter esztergomi érsek levelei a bécsi spanyol követhoz (1627–1629). *Lymbus. Magyarságtudományi Forrásközlemények*. Budapest, 2009. 15–23; ADM AH, leg. 59, ramo 7, nr. 1–76: Paradis de Echaide ezredes (1624, 1 db levél); báró Papenheim (1625, 4 db levél); Schomberg báró (1626, 2 db levél); báró Verdemberg (1628–1629, 2 db levél); Rambaldo Collalto (1625, 4 db levél).

¹³ Ossona gróf levele Olivares gróf-herceghez, Bécs, 1624. július 18. ADM AH, leg. 60, ramo 4, nr. 1 („Registro de las cartas que Francisco de Moncada, III marqués de Aytona, escribió a Gaspar de Guzmán conde-duque de Olivares sirviendo a su magestad en la embajada de Alemania.”), p. 1.: „El Emperador me ha hecho mucho agasajo, y todos los Archiduques, aqui se muestra gran desseo del casamiento de la Infanta Maria, y la Emperatriz le muestra, el Archiduque Ernesto tiene espíritu, pero el cuerpo no le ayuda mucho pues es algo flaco de complision.”

Ismert tény, hogy Ferdinánd Ernő főherceg első királlyá koronázásának kellett lehetővé tennie házasságkötését.¹⁴ II. Ferdinánd cseh és magyar király (1618–1637), német-római császár azt tervezte, hogy fiát annak spanyol Habsburg-ági unokatestvérével, Mária Anna infánsnővel (1606–1646) házasítja össze. A két ág közötti dinasztikus házasság terve már 1618 óta létezett, azonban a „képletbe” eredetileg szánt szereplők, János Károly főherceg (1605–1619), II. Ferdinánd és Mária Anna bajor hercegnő (1574–1616) fia, illetve Margit infánsnő (1610–1617), III. Fülöp spanyol király (1598–1621) és Margit osztrák főhercegnő (1584–1611) gyermeke korai halála miatt a tervezett frigy nem valósulhatott meg.

III. Ferdinánd egyik életrajzírója, Mark Hengerer szerint a házasság Spanyolország számára nem elsősorban a dinasztia egysége miatt volt fontos, hanem „inkább a szövetségkeresés szempontjából, hiszen az egyesült Németalföld, a hűtlen alattvalók és a spanyol király között 1609-ben megkötött fegyverszünet 1621-ben lejárt. Ahhoz, hogy helyt álljon ebben a háborúban, Spanyolorzágnak meg kellett erősítenie helyzetét az Atlanti-térségben és a La Manche csatornánál”.¹⁵ III. Fülöp uralkodása idején – 1614-től – a spanyol diplomácia erőfeszítései arra irányultak, hogy Mária Anna hercegnő (1606–1646) Károly walesi herceggel, angol trónörökössel (később I. Károly néven Anglia, Skócia és Írország királya, 1625–1649) kössön házasságot. Utóbbi 1623-ban Buckingham herceggel el is utazott Madridba menyasszonynézőbe (inkognitóban), a házassági terv viszont meghiúsult.¹⁶ Valójában már ekkor ismét szövögetni kezdték az osztrák Habsburg-ággal létrejövő házasságot.¹⁷ Nem elsősorban a felekezeti ellentét akadályozta meg az angol-spanyol házasságkötést, hanem a pfalzi választófejedelemség. I. (Stuart) Jakab angol király (1567–1625) V. Frigyes pfalzi választófejedelem (1596–1632) sógoraként ugyanis Pfalz és a Bajorországnak adományozott választófejedelmi rang restitúcióját követelte. Spanyolorzágnak tehát vagy az angol tengeri nagyhatalomról, vagy az alsó-pfalzi szárazföldi

---

¹⁴ „Havendo fatta istanza il Conte d’Ossona all’Imperatore la settimana passata, accio seguita l’elettione, dovesse far incoronar l’Archiduca in Re d’Ungheria, esponendo, che in Spagna non volevano far il matrimonio dell’Infanta con S. Alteza senza quella, perche altrimenti stimavano la successione dell’Archiduca nel Regno non sicura.” Caraffa nuncius jelentése, Sopron, 1625. nov. 26. BAV, Barb. Lat. 6948, fol. 120r. *Fraknói*: Pázmány Péter élete és kora. II. k., Pest, 1869, 154; *Fraknói*: A magyar királyválasztások története, i. m., 1921, 234.

¹⁵ *Hengerer*: i. m. 2012, 57.

¹⁶ *Brennan C. Pursell*: The End of the Spanish Match. *The Historical Journal*. Vol. 45, No. 4 (2002. dec.) 699–726; *Glyn Redworth*: The Prince and the Infanta: The Cultural Politics of the Spanish Match. New Haven, CT, Yale University Press, 2003; *Valentina Caldari*: “There is no Friendship among princes but for their own interests”: the Spanish faction at James I’s court, 1603–1625. In: *The Secret Mechanisms of Courts: Factions in Early Modern Europe*. Szerk. Rubén González Cuerva – Valentina Caldari. *Revista Libros de la Corte*, Monográfico 2 (2015) 38–52.

¹⁷ *Rubén González Cuerva*: The dynastic Alternative: The Austrian Match and European Politics. In: *Diplomacy and Marriage: Early Stuart Dynastic Politics in their European Context, 1604–1630*. Ed. by Valentina Caldari and Sara J. Wolfson (Boydell and Brewer) 2017. A szerző szívésségéből tanulmánya kéziratát használhattam.

támaszpontról le kellett mondania. Végül Pfalz megtartása mellett döntött, és az angol házassági tervek kútba esése után szövetséget kötött a Habsburg ágak és a Katolikus Ligát vezető Bajorország között.

A bajor választóval kezdetben meglehetősen kiélezett volt a spanyol Habsburgok kapcsolata; a spanyol monarchia nem nézte jó szemmel a birodalmi választói jog átruházását.¹⁸ A diplomáciai kapcsolatok szintjén ez abban nyilvánult meg, hogy az 1622. évi soproni diétán részt vevő spanyol követ, Oñate gróf¹⁹ nem gratulált Bajor Miksának (1573–1651) a választói cím elnyeréséhez, ami sűrlődést okozott.²⁰ 1625–1627 folyamán átrendeződés zajlott az európai szövetségi rendszerekben.²¹ A változások középpontjában a bajor-francia közeledés állt és ezzel összefüggésben, éppen abban az időszakban, amire az 1625. évi soproni diéta is esett, megváltoztak a nagy európai államok közötti diplomáciai kapcsolatok: a spanyolok nem nézték jó szemmel a bajor választó erősödését, a kétkulacos politikát folytató franciákkal szemben (akik támogatták is a hugenottákat befogadó hollandokat, meg nem is) fenntartásaik voltak, a bajor-francia közeledést pedig értelemszerűen ellenezték a spanyolok.²² A Szentszék politikájában, VIII. Orbán pápa (1623–1644) pontifikátusának elején pedig már kiütközött az itáliai Habsburg befolyás túlzott megerősödésétől való félelem.²³ Ezzel egyidőben, a bécsi udvarban működő diplomaták tevékenységében a pápai nuncius, Carlo Caraffa (1621–1628) és a spanyol követ (Oñate gróf) között törés látszott bekövetkezni, részben éppen a bajor választó pápai támogatása miatt, amit tetézt a mantovai hercegség öröklése körül később kibontakozó konfliktus előrevetülése és bizonyos itáliai feudumokkal kapcsolatos viták is.²⁴ Az Oñate gróft követő

---

¹⁸ A spanyol-bajor kapcsolatokról, illetve a korszak európai spanyol politikájáról: *Quintín Aldea Vaquero: España y Europa en el siglo XVII: Correspondencia de Saavedra Fajardo. Tom. I. 1631–1633. Madrid 1986. XXI–LXXIV.*

¹⁹ Íñigo Vélez de Guevara y Tassis, Oñate gróf (1573–1644), 1617 és 1624, illetve 1633 és 1637 között bécsi spanyol követ. Személyéről, összefoglalóan: *Quintín Aldea Vaquero: i. m., I., XLIX–LV.*

²⁰ Oñate gróf szerepéről az 1622. évi soproni országgyűlésen: *Martí Tibor: Oñate gróf bécsi spanyol követ jelentései az 1622. évi soproni országgyűlésről (Forrásközlés). In: Egy új együttműködés kezdete. Az 1622. évi soproni koronázó országgyűlés. Szerk. Dominkovits Péter–Katona Csaba. Sopron, 2014. 233–257. (Annales Archivi Soproniensis 1.)*

²¹ *Georg Lutz: Kardinal Giovanni Francesco Guidi di Bagno. Politik und Religion im Zeitalter Richelieus und Urbans VIII. 1971. (Bibliothek des Deutschen Instituts in Rom XXXIV)*

²² *Silvano Giordano: Urbano VIII, la Casa d’Austria e la libertà d’Italia, in: Papato e Impero nel pontificato di Urbano VIII (1623–1644). Szerk. Irene Fosi – Alexander Koller. Roma 2013. 63–82. (Collectanea Archivi Vaticani 89).*

²³ *Tusor Péter: A barokk pápaság (1600–1700). Gondolat, Bp., 2004. 40–54.*

²⁴ *Pavel Marek: La diplomacia española y la papal en la corte imperial de Fernando II. Studia historica. Historia moderna, 30 (2008) 109–143. Az itáliai feudumok kérdésköréhez: I feudi imperiali in Italia tra XV e XVIII secolo Europa delle Corti. Szerk. Cinzia Cremonini – Riccardo Musso. Bulzoni, 2010 (Europa delle corti, 146). A spanyol, illetve császári érdekkülönbségekről az itáliai területek vonatkozásában: *Cinzia Cremonini: La feudalità imperiale italiana tra lealtà all’impero e interessi spagnoli: alcune considerazioni, Annali di storia moderna e contemporanea, N° 15, 2009, 131–139.**

új bécsi spanyol követ, Ossona gróf tudatosan törekedett a nunciussal a kapcsolatok helyrehozására, legalábbis látszólag;²⁵ a Madrid-Bécs-München szövetség előmozdítása Ossona egyik fontos feladata²⁶ volt, ennek érdekében pedig több követjárás is történt: a bajor választóhoz legalább három alkalommal küldtek különböző megbízással személyeket, spanyol részről és a császár is.²⁷

A két udvarban, Bécsben és Madridban, már jóval a soproni diétát megelőzően folytak tárgyalások Ferdinánd Ernő főherceg és IV. Fülöp spanyol király testvérének, Mária Anna infánsnő lehetséges házasságáról.²⁸ 1624 őszén Károly főherceg (1590–1624), II. Ferdinánd császár testvére, boroszlói érsek, brixeni püspök, a Német Lovagrend nagymestere a madridi udvarban tartózkodott. Franz Christoph Khevenhüller,²⁹ Frankenburg grófja (1588–1650), madridi császári követ (1617–1630) levelei³⁰ alapján tudható, hogy Károly 1624. december 28-án bekövetkezett váratlan halálát megelőzően – Madridban tárgyalásokat folytatott

---

²⁵ „Il Conte d’Ossona, venuto quá successore del Conte d’Ognate, é stato da me conosciuto in Roma, et in Napoli, é caualliere di buon tratto, e credo sará sincero, e almeno non così cupo, come é stato Ognate” Carlo Carafa, Bécs, 1624. júl. 13. ASV, SS, Germania 115, fol. 41v.

²⁶ IV. Fülöp 1624-ben Ossona grófhöz írt leveleiben a diplomatát a bajor választóval való viszony javítására kérte. „Conde de Ossona Pariente del mi consejo y mi embajador en Alemania. Por algunos capitulos de las instrucciones que se os dieron heureys visto de la forma como haureys de gobernaros con el Duque ~~Electo~~ de Baueria y cuanto conuiene conseruarle en la deuocion que ha tenido a mi servicio. Que procura separarse de y que trata de estrecharse en Francia y que la causa desta novedad procede de que de mi parte no se le ha ayudado al establecimiento en su casa de la dignidad electoral Palatina. Auiendo considerado de quanto ynconueniente seria perder al Duque tanto por ser Principe tan Catholico como por la gran autoridad que tiene en el Imperio escriuo a mi tia [Izabella Klára Eugénia infánsnő] que satisfaciendole a su quexa procure asegurarle de mi voluntad en la forma que vereis por la carta y relacion de que va aqui copia. En cargo los que en las ocasiones que se ofrecieren de darle a entender lo mismo. Lo hagais gobernando os de la propia forma. Y por aquellos terminos. Que en ello sere servido, Del Bosque de Doña Ana, 18 de Marco de 1624. Recibida en Viena a 8 de Julio 1624.” (ADM, AH, leg. 60, ramo 6, sin. fol.).

²⁷ Baltasar Marradas-t 1625. januárban II. Ferdinánd küldte követként Münchenbe (Marradas császárnak írt jelentésének spanyol nyelvű fordítása Simancasban: AGS, E, Alemania, leg. 2330, nr. 2; Paradis ezredes (Enrique Paradís de Echaide), akinek neve később, Bethlen kassai esküvőjével kapcsolatban is felmerült: előbb őt küldték volna a spanyol király nevében küldöttként az esküvőre; Matteo Renzi – „*cappellano del Re Cattolico, che fu mandato l’anno passato dal Conte d’Olivares al Duca di Bauiera, e dopo s’e trattenuto in questa corte in casa dell’Ambasciatore Catt[oli]co.*” (Caraffa nuncius jelentése, ASV, SS, Germania 115, fol. 76r) – 1624 nyarán történt müncheni követjárásáról pedig Carlo Caraffa egyik, már a koronázást követően írt jelentésének utalásából értesülünk. Utasításaik másolatai és jelentéseik Ossona gróf iratai között találhatóak: ADM AH, leg. 59, ramo 8, n. 1–18.

²⁸ *Claudia Ham: Die Verkauften Bräute. Studien zu den Hochzeiten zwischen österreichischen und spanischen Habsburgern im 17. Jahrhundert.* I. Wien, 1995. 5–20. (Phil. Diss.). II. Ferdinánd egyik, Esterházy Miklóshoz intézett leiratában már 1624 tavaszán utalást tett a tervezett frigyre: Az uralkodó Esterházytól, mint Homonnai Drugeth György gyermekeinek (egyik) gyámjától kérte, hogy Erzsébetet küldje az udvarba, hogy idővel „vagy a császárné udvarának, vagy (ha alkalmasabb lesz) fia jövendőbeli házastársa, Mária Anna infánsnő udvarának tagja lehessen” – „[...] in Aula nostra penes Serenissimam Conthoralem nostram (id commodius futurum rati) penes Serenissimam Infantam, Serenissimi filii nostris Regis Conthoralem, non multa post, ex Aula Serenissimi Regis Catholici ad ducendum, aliquanti per persistat [...]”. Prága, 1624. március 18. MNL OL P 108, Rep. 71, Fasc. 17, p. 155.

²⁹ *Quintín Aldea Vaquero: i. m., vol. I., XLIV.*

³⁰ Khevenhüller levelezésének gépelt átiratait kutattam: ÖStA, HHStA, Spanien, Kt. 6, Abschriften aus dem Archiv Khevenhüller, [1624–1625]. Khevenhüller Eggenberg hercegnek, a Titkos Tanács elnökének: 1624. dec. 12., 320–321.

Olivares-szel, többek között az infánsnő és Ferdinánd Ernő házassági tervéről.³¹ Károly főherceg halálát követően Madridban maradt az őt Madridba kísérő Georg Ludwig Graf von Schwarzenberg³² (1586–1646), akinek Olivares elmondta nagyszabású terveit, amelyek elsősorban egy protestáns- és hollandellenes liga létrehozására irányultak.³³

Olivares államminiszter hatalomra kerülésével (1621–1622) a hatalmas kiterjedésű spanyol monarchiában erőteljes és hatékony reformokra került sor, amelyek eredménye hamarosan megmutatkozott: 1625-ben jelentős katonai sikereket értek el a spanyolok.³⁴ „*Annus mirabilis*” – a spanyol történetírás így jellemzi 1625-öt: Génova, Breda, Bahía, Puerto Rico és Cádiz sikerei kétségtelenül a spanyol hadsereg győzelmeit hirdették az erős francia, holland vagy angol ellenségeik fölött.³⁵ Olivares európai politikájának fontos pillére volt a császárral való szövetség és együttműködés: a császári udvarban a legkiválóbb felkészültségű, legmegbecsültebb, és nem utolsósorban az Olivares-hez legközelebb álló spanyol diplomaták képviselték a Katolikus Király személyét.³⁶

III. Az 1625. évi soproni diéta előzményei

Fraknói szerint II. Ferdinánd 1624 tavaszán kezdett el az országgyűlés összehívásának gondolatával foglalkozni, fia magyar királlyá választásának lehetőségét latolgatta és erről előbb Pázmány, majd magyar tanácsosai véleményét 1624. május folyamán kikérte.³⁷ Madrid és Bécs között 1618 óta voltak tárgyalások, illetve egyeztetések a két ág közötti dinasztikus házasság lehetőségéről. A magyar, illetve a cseh trón Ferdinánd Ernő főherceg általi öröklése a frigyre vonatkozó tervekkel szorosan összefüggött, hiszen spanyol részről a házasság feltételül szabták a főherceg uralkodói címét.³⁸ Fraknói Vilmos ezzel a körülménnyel indokolta, hogy II. Ferdinánd végül a királyválasztást támogató tanácsosai véleményét fogadta el és kitarzott a diéta megtartása mellett. A simancasi források arról árulkodnak, hogy Madridban 1624 februárjában már élénken foglalkoztak a magyar és a cseh koronák

---

³¹ *Francisco Martín Sanz*: La política internacional de Felipe IV. [Segovia] : F. Martín Sanz, [1998]. 104.

³² *Franz von Krones*: „Schwarzenberg, Georg Ludwig Graf von“ in: Allgemeine Deutsche Biographie. Hrsg. v. der Historischen Kommission bei der Bayerischen Akademie der Wissenschaften, Band 33 (1891), 303–305.

³³ *John H. Elliott*: The Count-Duke of Olivares: The Statesman in an Age of Decline. Yale University Press, New Haven and London, 1986. 218.

³⁴ *Monostori Tibor*: A Magyar Királyság helye az Ausztriai Ház országai között az európai spanyol hegemonia korában (1558–1648), Századok, 143 (2009):5. 1023–1062.

³⁵ *Francisco Martín Sanz*, i. m. 108–116.

³⁶ *Miguel Ángel Ochoa Brun*: Los embajadores de Felipe IV. In: Felipe IV: el hombre y el reinado. Szerk. José Alcalá-Zamora. Madrid, 2005. 199–234.

³⁷ *Fraknói*: Pázmány Péter és kora, II. 147.

³⁸ *Fraknói*: Pázmány Péter és kora, II. 154.

biztosításának gondolatával: Oñate 1624. február 13-án kelt, a spanyol Államtanács titkárához írt levelében (*Dokumentumok*, 4. sz.) említ négy, Oñate által még évekkel korábban, 1619-ben Madridba küldött szöveget, amelyek mindegyike a magyar és a cseh koronák dinasztia általi öröklésének jogát fejtegette.³⁹ A keltezés nélküli iratokat – Oñate gróf emlékei szerint – II. Ferdinánd frankfurti császári koronázásának alkalmával küldte el Madridba Espinola márki⁴⁰ által, tehát még 1619-ben. A császári udvar és a közép-európai Habsburg Monarchia viszonyait jól ismerő diplomata levelében javasolta, hogy e szövegek másolatait küldjék el utódának, Ossona grófnak, akinek Bécsbe küldése már eldöntött tény volt 1623 vége óta.⁴¹

A magyar és a cseh korona öröklésének – megszerzésének és megtartásának – kérdése már a 17. század elejétől élénken foglalkoztatta a spanyol monarchia döntéshozóit és az udvar környezetében működő gondolkodókat:⁴² különösen a *Bruderzwist* idején, illetve II. Mátyás magyar és cseh király uralkodása folyamán. A korszak nagyformátumú és egészen haláláig különleges befolyású spanyol diplomatája, Oñate gróf által 1617-ben kidolgozott titkos családi szerződés (*Pactum de Successione Regnorum Hungariae et Bohemiae*) értelmében – a már V. Károly és testvére, I. Ferdinánd idején kialakult öröklési „rendnek” megfelelően – a magyar és a cseh trónt, valamint a császári címet az osztrák Habsburg-ág örökölte, a megegyezés szerint cserébe a spanyol ág észak-itáliai és elzászi, észak-rajnai területekhez jutott (elméletileg).⁴³ A spanyolországi levéltárakban – elsősorban Simancasban, de Ossona

---

³⁹ Oñate gróf levelek a spanyol Államtanács titkárának (1624. február 13.): AGS, E, Alemania, leg. 2509, nr. 6. Feltehetően az alábbi négy forrásról van szó, amelyek fennmaradtak Simancasban: AGS, E, Alemania, leg. 2326, nr. 2: „Relación de lo que ha passado y el estado en que al presente está la platica de la subcesion de los Reynos de Ungria y Boemia y concierto con el Señor Archiduque Ferdinando”; nr. 3: Don Gabriel de Frexo Paniagua: „Respuesta a las dificultades que de nuevo se oponen al derecho que Su Magestad y sus hijos tienen a los Reynos de Bohemia y Hungría” – V. Károly testvérének, I. Ferdinándnak adott válasza (sp. és latin nyelven, utóbbi nr. 11) és I. Ferdinánd végrendeletének bizonyos cikkelyei (nr. 12); nr. 10: „Respuesta al discurso y razones que se han embiado a su Magestad por parte del Señor Archiduque Ferdinando, sobre la succession de los Reynos de Bohemia y Hungría – Quod deficientibus Invictissimi quondam Imperatoris Maximiliani Secundi filiis, quos Deus opt. max. in multos annos conservare velit sospites, successio regni Bohemiae et Vngariae in Serenissimum Dominum Archiducem Ferdinandum eiusque posteros, optimo iure de volvatar, ex subsequentibus rationibus manifestum redditur.”; nr. 11: „Investitura Caroli Quinti in fratrum Ferdinandum Regem Bohemiae factum, anno 1541”.

⁴⁰ Ambrosio Espinola

⁴¹ II. Ferdinánd cseh királyi koronázásakor nem került sor cseh országgyűlésre, amelynek keretében a Habsburg-örökösödésre vonatkozóan valamit el akart volna fogadtatni Oñate gróf a csehországi rendekkel; azt írja, mivel „németországi” működése további szakaszában már nem volt diéta, ezért Ossona grófra marad az ügy elintézése – ehhez javasolja a szóbanforgó dokumentumok elküldését Ossonának; javaslata viszont inkább a cseh ügyekre vonatkozhat, nem annyira a magyar trón öröklésére (vö. Függelék, 4. sz.).

⁴² *Monostori Tibor*: A Magyar Királyság helye az Ausztriai Ház országai között az európai spanyol hegemonia korában (1558–1648), *Századok*, 143 (2009):5, 1023 skk., különösen a 4. jegyzetben. Andrés de Prada, a spanyol államtanács titkára és III. Fülöp kegyencének, Lerma hercege közötti levelezésben 1604–1609 között gyakran tárgyalták a magyar és a cseh trón öröklésének kérdését és III. Fülöpnek a két trónra vonatkozó jogigényének lehetőségét.

⁴³ *Tusor Péter*: Pázmány, a jezsuita érsek. Kinevezésének története, 1615–1616 (Mikropolitikai tanulmány). Budapest-Róma, 2016. 270–273 (Collectanea Vaticana Hungariae 13); *Monostori*: i. m., 1023–1024, 1051;

gróf iratai között is – fennmaradt diplomáciai forrásanyagban több irat is található, amelyek a Habsburg-dinasztiának a két koronára formált jogigényét fejtegetik, V. Károly és I. Ferdinánd korától kezdődően.⁴⁴ E több változatban, különböző szerzők által írt források közös vonása, hogy I. Ferdinánd végrendeletének a koronák öröklési rendjére vonatkozó kodicillusait idézik, a Magyar Királyság (és a cseh korona országai) rendi alkotmányáról, választó monarchia jellegéről nem vesznek tudomást és a trónra formált jogigényt örökletes úton kívánták a Habsburg Ház részére igazolni. A dinasztia számára a cseh korona érthető módon a birodalmi választófejedelmi pozíció miatt volt elsősorban fontos és végső soron a magyar uralkodói cím jelentősége is a fő cél, a római királyi, vagyis a Szent Római birodalmi császári cím megszerzésének perspektívájából érthető meg: a dinasztia tagjainak fő ambíciójához vezető lépcsőfok volt. Jelképes, ugyanakkor igen beszédes, hogy Ossona gróf követi instrukciójának (Madrid, 1623. december 6.) egyik kiemelt, hangsúlyos pontja éppen az volt, hogy a követ minden tőle telhetőt tegyen meg Ferdinánd Ernő főherceg római királlyá koronázását elősegítendő, e cél elérése érdekében pedig működjék együtt a császárral és minisztereivel, tekintse ezt minden más ügynél előrébb valónak, hiszen „ez a legfontosabb célja a császárnak és a dinasztiának” („*pues el Emperador no tiene ninguno de mayor ymportancia que este para él y su cassa*”), „és noha e terv a birodalom más ügyei kimenetelének függvénye, igen szükséges, hogy ezeket majd elrendezve”, ez a cél legyen a legfontosabb.⁴⁵ A követutasításban sem a magyar, sem a cseh királyi cím megszerzése nem került szóba, hiszen egyértelmű volt, hogy e koronák „elérése” és öröklésük biztosítása a dinasztikus stratégiába volt foglalva. Erre utalva írta Pázmány a spanyol királynak, közvetlenül Ferdinánd Ernő főherceg megválasztását követően, egyúttal a koronázás időpontját is hírül adó levelében a következőket: „*In id enim consilia nostra defiximus, ut inter tot Regni Ungariae competitores, Regiam Successionem Augustissimae Domus Austriacae, in hoc regno stabiliamus*”.⁴⁶ A

Magdalena S. Sánchez: A House Divided: Spain, Austria, and the Bohemian and Hungarian Successions. *Sixteenth Century Journal* 25. (1994) 887–903.

⁴⁴ Ossona gróf (Aytona márkai) iratai között: ADM AH, leg. 61, ramo 11, sine. num.: „Brevis Discursus de successione in Regnum Boemiae et Hungariae, in quatuor partes divisus [...] Hic discursus fuit compositus per quendam V. I. studiorum ab eoque perfectus, Viennae, Quinta Februarii Anno 1615” (15 pp.); ugyanebben az évben, Baltasar de Zúñiga is foglalkozott a spanyol öröklés lehetőségével, feljegyzését 1615. augusztus 22-én tárgyalta az Államtanács: AGS, E, Alemania, leg. 2326, nr. 61. Izgalmas források Andrés de Prada, a spanyol Államtanács titkára által eddig feltételezettnél már jóval hamarabb behatóan foglalkoztak a magyar és a cseh trón öröklésének lehetőségével. Archivo Histórico del Santuario de Loyola (Compañía de Jesús), D. Andrés de Prada levelei. Köszönöm Roberto Quirós Rosado-nak, amiért a forrásokra felhívta a figyelmemet.

⁴⁵ Archivo Histórico Nacional (Madrid), Estado, leg. 3457, Exp. 44, sin. fol.

⁴⁶ Hanuy Ferenc: Pázmány Péter összegyűjtött levelei. I. Budapest, 1910. 482. (Nr. 321).

magyar rendek választójogát történetiségében (is) kiválóan ismerő Pázmány szavai jelzik, hogy a magyar elit számára is világos volt a dinasztia célja.

A főherceg megválasztásának szempontjából a soproni országgyűlés végkifejlete a diéta összehívásakor még nem volt garantálható: hosszas töprengés, tépelődés előzte meg annak eldöntését is, hogy egyáltalán megkísérelje-e II. Ferdinánd fia megválasztásának kérdését a diéta résztvevőinek írt uralkodói leiratában felvetni. 1624. május 25-én a magyar tanácsosok „a királyválasztás tárgyában nem titkolták el aggodalmaikat; véleményük szerint a főherceget előbb Csehországban kellene megválasztani, amely előzmény megkönnyítené a sikert Magyarországon”.⁴⁷ A diéta összehívása végül több körülmény – főleg Bethlen támadásától való félelem – hatására halasztódott ugyan, de az uralkodó nem állt el az országgyűlés tervétől. 1625. szeptember második felében már javában zajlott az uralkodói előterjesztések összeállítása és ezzel egy időben az uralkodó és tanácsosai közötti politikai egyeztetések. „A tanácskozások nagy titokban folytak. A császári család tagjain és a német minisztereken kívül csak a pápai nuntius és a spanyol követ, Pázmány, Sennyey és Esterházy Miklós voltak hivatalosak.”⁴⁸ A spanyol követ ekkor egészen biztosan megbizonyosodhatott róla, hogy a magyar tanácsosok, Pázmány és Esterházy, a diéta során a dinasztia érdekeinek érvényesítésében a legfontosabb szövetségeseik. Az uralkodóválasztás kérdése kapcsán két álláspont alakult ki az udvarban: a királyválasztás tervét elhalasztani kívánók véleményével szemben másik táborot képeztek azok, akik a választás elodázása ellen érveltek. Ossona gróf, Harrach gróf,⁴⁹ Pázmány és Esterházy az utóbbi álláspontot képviselték.⁵⁰

A diéta megkezdése előtt II. Ferdinánd „az október 8-ikára egybehívott soproni országgyűlés tárgyára nézve” kikérte Pázmány véleményét. A találkozásra 1625. szeptember 30-án, Bécsújhelyen került sor: az érsek a szabad királyválasztás jogát Szent István korától kezdve történeti érvekkel részletesen ismertette. Nem tudjuk biztosan, csak valószínűsíthető, hogy ekkor az udvarral szintén Bécsújhelyen tartózkodó Ossona gróf hallotta Pázmány okfejtését, amelyről az esztergomi érsek, primás feljegyzése ránk maradt.⁵¹ Mindenesetre a követ tényként volt kénytelen kezelni, hogy a magyar rendek szabad királyválasztáshoz való joga megkérdőjelezhetetlen, ráadásul az is világossá válhatott számára, hogy a diéta protestáns résztvevői, illetve a Bethlen Gábornak a nikolsburgi béke értelmében átengedett

---

⁴⁷ Fraknói Carafa nuncius jelentésére hivatkozva: *Fraknói: Pázmány Péter és kora*, II. 148.

⁴⁸ *Fraknói: Pázmány Péter és kora*, II. 150.

⁴⁹ Karl Leonhard von Harrach (1570–1628)

⁵⁰ *Fraknói: Pázmány Péter és kora*, II. 150.

⁵¹ *Hanuy: i. m., I., nr. 314 – „Pázmány 1625. évi emlékirata a magyar trónöröklésről”, 470–472.*

megyék küldöttei nem feltétlenül fogják önszántukból megválasztani a főherceget. Aggodalmait később a diéta folyamán Pázmány és Esterházy oszlatták el.⁵²

Ossona gróf instrukciójában egy helyen szerepel a Magyar Királyság, együtt a cseh korona országaival: „A császár „fejedelemsége” [értsd: uralma alatt álló területek] két részre oszlik, amelyek magukban is teljességgel különbözőek, kormányzati rendszerükben és minden egyéb másban is. Az egyik részt a *Magyar és Cseh királyságok és az Osztrák Tartományok* [kiemelés tőlem, MT] képezik, a másik rész a Szent Római Birodalommal függ össze, amit püspökségek, választófejedelemségek és a birodalmi városok alkotnak. Utóbbi három részből tevődik össze: az egyik a Katolikus Liga, amely alatt Németország csaknem valamennyi egyházi fejedelme értendő, számukat tekintve ez a legnagyobb; a kálvinista liga, amelynek a rajnai palotagróf a feje, másodikként pedig Brandenburg – hozzájuk tartoznak a területükön lévő hercegségek és Wittenberg hercege, valamint négy testvére, akik közül vezetőjük Hassiai Móric örgróf, és Augsburg, Ulm és Nürnberg városok; végül, a harmadik részt a szász választó és a házához tartozó hercegek jelentik”.⁵³ Ez jelzi számunkra, hogy a dinasztikus „térképen” (gondolkodásban, világképben) a Magyar Királyság a cseh korona országaival és az örökös tartományokkal együtt csak az egyik, ám értékes és különleges eleme volt a *Casa de Austria* közép-európai kompozit monarchiájának. A szabad királyválasztás joga a magyar rendi politika megkülönböztetett jelentőségű kiváltsága volt, ami a Habsburg Monarchia országai közül a Magyar Királyságot sajátos módon felértékelte, és ami a magyar királyi koronázást az egész dinasztia számára sajátos értékkel és jelentőséggel ruházta fel. A Magyar Királyságot és politikai elitjét egy másik körülmény is fontossá tette a spanyol monarchia és a császári udvarban működő követe számára: a török elleni védelmi rendszer, illetve azok az Oszmán Birodalomról szerzett információk, amiről a nádor, az esztergomi érsek, valamint a magyar kancellár tájékoztat(hat)ták a követet.

„A törökkel való béke és háború kérdésével összefüggő ügyek nagy jelentőségűek ennek a [bécsi] követségnek a számára; általánosságban a mi szent vallásunk és annak a birodalomnak védelme miatt és épp így nápolyi és szicíliai királyságaim, valamint az egész Mediterrán-tenger biztonsága szempontjából is, és [az oszmánoknak] a franciákkal fennálló régi szövetsége miatt. És jóllehet jelenleg béke van a császár és a török között, különleges figyelemmel és gondossággal tégy szert jó jelentésekre Konstantinápolyból, a császárnak azon miniszterén keresztül, aki ott ezzel foglalkozik éppúgy, mint azon személyek révén, akik levelek útján információkhoz jutnak Törökországból. Mindent, amiről értesülsz, továbbíts nekem és itáliai minisztereimnek, kivált pedig a hadsereggel kapcsolatos híreket, amit nyaranta indítanak a keresztény

⁵² Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz, 1625. nov. 18. (*Dokumentumok, 14. sz.*)

⁵³ AHN, E, leg. 3457, Exp. 44, sin. fol.

partok háborgatására. Az ezzel kapcsolatos információkat külön is küldd el flottám parancsnokainak, hogy időben felkészülhessenek és biztosíthassák a partok biztonságát, amennyiben ez szükséges.”⁵⁴

IV. Ossona gróf: egy tudós diplomata karrierje, különös tekintettel bécsi éveire (1624–1629)

A spanyol Államtanács 1623 júliusában hozott döntést arról, hogy az 1617-től a bécsi udvarban állandó követként működő Oñate gróf helyére Francisco de Moncadát, Ossona grófot küldi.⁵⁵ Ossona az Aragón Korona egyik legelőkelőbb családjából származó művelt arisztokrata volt, akit sokáig elsősorban inkább irodalmi munkássága miatt, mintsem diplomáciai tevékenysége miatt tartottak számon.⁵⁶ A kutatók figyelmét a *Vida de Severino Boecio*,⁵⁷ a Boethius életéről 1642-ben írt munkája, de legfőképpen az *Expedición de los Catalanes y Aragoneses contra Turcos y Griegos*⁵⁸ („A katalánok és aragónok keleti expedíciója”) című művei keltették fel; utóbbi munkát 1623-ban alig néhány nappal azután adták ki nyomtatásban, hogy megkapta követi utasítását a császárhoz követként delegált gróf.

Don Francisco de Moncada választása erre a tisztségre nem volt véletlen. Édesapja, Gastón de Moncada y Gralla, Aytona II. márkija (†1626) Szardínia és Aragónia alkirálya volt, III. Fülöp diplomatájaként 1606 és 1609 között pedig a szentszéki spanyol követi tisztséget töltötte be.⁵⁹ Ossona gróf rendelkezett már diplomáciai tapasztalattal, sőt ismerte az északi országokat.⁶⁰ 1622 januárjában azt a követséget vezette, melyet IV. Fülöp küldött Izabella Klára Eugénia infánsnőhöz, hogy kifejezzék férje, Albert főherceg 1621 júliusában

⁵⁴ AHN, E, leg. 3457, Exp. 44, sin. fol.

⁵⁵ AHN, E, leg. 3457, Expediente 44. – „Instrucciones para la Embajada de Alemania al Conde de Osona” (1623. december 6.)

⁵⁶ Pavel Marek: i. m. 128–131; Jesús Gutiérrez: Don Francisco de Moncada, el hombre y el embajador, Selección de textos inéditos. Boletín de la biblioteca de Menéndez Pelayo 56 (1980):1-4. 3–72; Teresa Colom de Boterberge: El Escritor Don Francisco de Moncada, diplomático en Alemania y Flandes. Barcelona 1979 (Tesi doctoral. Universitat de Barcelona); René Vermeir: Moncada, don Francisco de, markies van Aytona. In: Nationaal Biografisch Woordenboek, XVI (2002), col. 574–581; Jahel Sanzsalazar: Van Dyck: noticias sobre los retratos ecuestres de Francisco de Moncada, marqués de Aytona, y su procedencia en el siglo XVII. In: Archivo Español de Arte, Vol 79, No 315, 2006, 320–332. Újabban: Xavier Baró i Queralt: De Catalunya a Flandes: Francesc de Montcada (1586–1635), erudit i polític. Barcelona. Dux, 2008.

⁵⁷ Samuel Gili Gaya: La vida de Boecio de Francisco de Moncada, Revista Valenciana de Filología 2, 1952, 1–10.

⁵⁸ Francisco de Moncada: Expedición de los catalanes y aragoneses contra turcos y griegos. Madrid 1954 (az előszót és a jegyzeteket írta Samuel Gili y Gaya), ill. The Catalan Chronicle of Francisco de Moncada. Transl. by Francesc Hernandez. Ed. by John M. Sharp. Texas Western Press. The University of Texas, 1975.

⁵⁹ Gastón de Moncada római működéséről: Silvano Giordano: Istruzioni di Filippo III ai suoi ambasciatori a Roma 1598–1621. Ministero per i beni e le attività culturali, 2006, LXIV–LXV (Pubblicazioni degli archivi di stato, Fonti XLV); Miguel Ángel Ochoa Brun: Historia de la diplomacia española. Vol. VII. La época barroca I. Madrid, 2006. 168; Léa Bénichou: „La más trabajosa y dificultosa de todás las demás”: l'ambassade d'Espagne à Rome sous Philippe III (1598–1621). PhD-disszertáció. l'Université Paul-Valéry Montpellier 3, 2016.

⁶⁰ Ochoa Brun: Historia de la diplomacia española. La época barroca I., i. m. 312 skk.

bekövetkezett halála miatti együttérzésüket. Ezen az inkább protokollárisnak minősülő feladaton kívül azonban azzal is megbízták Ossona grófot, hogy felügyelje Németalföld legfőbb városait, melyet 1622 tavaszáig sikerrel végzett.⁶¹

A másik tényező, ami Ossona császári udvarba való követi kinevezése mellett szólt, a IV. Fülöp államminiszterével, Olivares-szel fennálló szoros kapcsolata volt. Francisco de Moncadát Olivares kreatúrájának tekintették, és úgy tartják, hogy az ő kezdeményezése és segítsége nagymértékben járult hozzá diplomáciai pályafutásához.⁶² Ez tükröződik Ossona grófnak Olivareshez intézett leveleiben is: a követ a császári udvarból nemcsak az uralkodót, IV. Fülöp spanyol királyt és az Államtanács titkárát, Juan de Ciriza-t tájékoztatta. 1624 nyaratól 1629-ig, tehát bécsi működésének egész időszakában rendszeresen küldött jelentéseket Olivaresnek,⁶³ illetve a főleg Brüsszelben tartózkodó Izabella Klára Eugénia infánsnőnek.⁶⁴ Míg a hivatalos, tehát az uralkodóhoz, illetve az Államtanács titkárának címzett jelentések (kisebb) részben eredetiben, a simancasi levéltárban, részben a madridi nemzeti könyvtárban, regisztrumkötetekbe⁶⁵ másolva maradtak fenn, addig az államminiszterhez, és a németalföldi helytartóhoz intézett levelei csak másolati kötetekben vannak meg, a követ magánlevéltárában, amelyek a toledói Medinaceli-levéltárban,⁶⁶ részben pedig Brüsszelben találhatók.

Az Olivareshez írt levelek értékes módon egészítik ki az Államtanácshoz intézett jelentéseket: sokkal részletesebbek, személyesebb és szubjektívebb hangon írta ezeket Ossona (*Dokumentumok*, 2., 6., 20., 33 és 34. sz.). Bécsbe érkezését követően, a császári és főhercegi audienciák után ellátogatott a spanyol király legfőbb támogatóihoz, illetve gondoskodott a királyi ajánlólevelek nekik való eljuttatásáról.⁶⁷ Franz Dietrichstein bíboros (1570–1636), Rambaldo Collalto (1579–1630), az 1622., illetve az 1625. évi soproni országgyűlésről feleségének spanyol nyelven részletesen beszámoló Zdeněk Vojtěch Popel von Lobkowicz cseh főkancellár (1568–1628) mellett Pázmány Péter esztergomi érsek és feltehetőleg Thurzó

---

⁶¹ *Marek*, i. m., 128.

⁶² Uo., 128–129.

⁶³ ADM, AH, leg. 60, ramo 4, n. 1.

⁶⁴ ADM, AH, leg. 60, ramo 3, n. 1.

⁶⁵ BNE, Mss. 1929 (XVII. sz.), Mss. 1433 (XVIII. sz.), illetve több levelének másolata megtalálható különböző, XVII. századi vegyes iratokat tartalmazó kötetben, pl. Mss. 2356, fol. 430r–577r (1625. január–szept. 10.).

⁶⁶ Francisco Moncada iratai: ADM, AH, legs. 58–65.

⁶⁷ A bécsi udvarban, illetve a cseh korona országaiban fenntartott spanyol klienshálózatokról alapvető: *Pavel Marek*: La diplomacia española y la papal en la corte imperial de Fernando II, *Studia historica. Historia moderna* 30 (2008) 109–143., ill. *Uő*: La red clientelar en Praga. In: *La monarquía de Felipe III*. Szerk. José Martínez Millán–Maria Antonietta Visceglia. Vol. IV. Madrid 2008. 1349–1373; *Uő*: Klientelní strategie španělských králů na pražském císařském dvoře konce 16. a počátku 17. století. *Český časopis historický* 105 (2007) 40–89.

Szaniszló nádor is kapott ilyen ajánló-, illetve bemutatkozó levelet.⁶⁸ Esterházy Miklós (országbíróként) már Oñate gróftól értesült (*Dokumentumok, 1. sz.*).⁶⁹ a spanyol követ utódjának személyéről, maga Ossona gróf pedig Bécsbe érkezése után mindössze másfél héttel baráti hangvételű bemutatkozó levelet írt Esterházynak (*Dokumentumok, 3. sz.*).⁷⁰

Ossona gróf 1624. július 18-án kelt levelében értesítette Olivarest, hogy a császár minden minisztere (tanácsosa) megkapta a király levelét, és elégedettséggel fogadták, illetve mind teljesen elkötelezettek a spanyol király iránt. Ugyanebben a levelében írta a követ, hogy „*a császár nagyon előzékeny módon fogadott, és valamennyi főherceg is; az infánsnő [és Ferdinánd főherceg] házasságának létrejöttét itt [a bécsi udvarban] erősen kívánják, és ugyanezt kívánja a császárné is. A főherceg lelke erős, de a test nem segít, mivel alkata kissé vézna.*”⁷¹ Ilyen jellegű megjegyzést a követ biztosan nem írt volna az uralkodónak, vagy az Államtanács tagjai számára írt jelentésben.

Ossona bécsi éveit követően rendkívüli követi megbízatással Németalföldre került, Izabella Klára Eugénia infánsnő mellé, akinek 1633-ban bekövetkezett halála után a németalföldi területek kormányzója lett. Karrierje tehát folyamatosan ívelt fel a kora újkori spanyol monarchia egyik legfontosabb tisztségéig.⁷²

V. A spanyol követ jelentései és irathagyatéka

Francisco Moncada, Ossona gróf személye a XVII. századi bécsi spanyol követek között különleges abból a szempontból is, hogy mintegy nyolc vaskos csomót kitevő, hivatali idejéből fennmaradt levelezése – benne a Spanyol Monarchia itáliai, németalföldi és más területei meghatározó személyiségeitől, a Szent Római Birodalom és a közép-európai Habsburg Monarchia szinte valamennyi jelentős világi és egyházi, katonai és politikai előkelőségétől, (a korabeli Európa egymástól rendkívül távol eső földrajzi régióiból) kapott levelekkel – szinte sértetlenül fennmaradt. Esetében kivételes módon rekonstruálható az a kapcsolati háló, amivel a császári udvarban a XVII. század közepéig működő spanyol követek rendelkeztek. Nem véletlen, hogy a császári udvar történéseiről legrészletesebben tudósító

---

⁶⁸ Az ajánlólevelek fogalmazványai Ossona gróf iratai között: ADM, AH, leg. 59, ramo 5, sine fol.

⁶⁹ Oñate gróf bécsi spanyol követ levele Esterházy Miklós országbíróknak, Bécs, 1624. júl. 18. MNL OL P 108 Esterházy cs. hercegi ágának levéltára, Repositorium 71, Fasc. 16, p. 353. A forrásra hivatkozik: *Hiller*, i. m. 262., 4. sz. j.

⁷⁰ MNL OL P 108, Rep. 71, Fasc. 16, p. 370. A forrásra hivatkozik: *Hiller*, i. m. 1993. 263., 12. sz. j.

⁷¹ 1624. július 18. – ADM, AH, leg. 60, ramo 4, n. 1. (Vö. 12. sz. jegyzet).

⁷² *Esteban Alicia Estringana: Madrid y Bruselas: relaciones de gobierno en la etapa postarchiducal (1621–1634).* Leuven: Leuven University Press, 2005, passim.

Caraffa nuncius (maga is) viszonylagos gyakorisággal hivatkozott a katolikus király követéhez érkező hírekről.⁷³

Levéltárának egyik izgalmas darabja az a füzet,⁷⁴ amelyben Ossona gróf bécsi követségének nagyobb része alatt – 1624. július 18.–1627. augusztus 22. között, így a soproni diéta ideje alatt is – napok szerint vezette (a több kéz írásából ítélve feltételezhetően a követ titkára és saját maga), hogy az egyes napokon kinek írt levelet. Helyenként azt is feljegyezték, Ossona kikkel találkozott. Levelezési naplójában a követ – igaz, nem teljesen következetesen – a levelek keltezési helyét is feltüntette.⁷⁵

Naplójában 1625. augusztus 27-én jegyezte fel Ossona, hogy a birodalom katolikus fejedelmeinek, valamint a szász választó részvételével eredetileg augusztus 25-re tervezett ulmi gyűlést elhalasztották, éppen a közeledő soproni diéta miatt. Október 7-én, közvetlenül a diéta előtt a spanyol követ Bécsújhelyen volt, tehát ez is megerősíti, hogy a követ a császári udvarral együtt közeledett Sopronhoz.⁷⁶ A bécsújhelyi „megálló” a magyar országgyűlésre való felkészülés szempontjából bírt igen nagy fontossággal, Ferdinánd Ernő főherceg ugyanis az ottani Hofburg kápolnájában vette át apja, a császár kezéből az Aranygyapjas Rend jelvényét.⁷⁷ A főherceg ünnepélyes beöltöztetésére július 25-én, Szent Jakab apostol ünnepén került sor a bécsújhelyi palota *antecámara*-jában és a „titkos oratóriumban” (*Oratorio secreto*): a ceremóniát részletesen leírta naplójában az Aranygyapjas Rend *rey de armas*

---

⁷³ Például: BAV, Barb. Lat. 6939, nr. 82.: Bécs, 1625. dec. 27.: „Domenica mattina giunte qui Correo di Spagna al sr. Conte d’Ossona coll’aviso che al primo di Novembre l’Armata Inglese hauia dato nella Baya di Cadiz, e sbarcata gente in Terra hauia preso un forte nella punta alla marina e che fino alli Christiani si era sempre combattuto, come meglio V. S. Illustrissima vedrà dall inclusa copia di scritte cha ha dato a S. M. do Sr. Conte d’Ossona, quali scritte mando per soprabondante cautela, perche Mons. Nunzio di Spagna si hauerá dato piú vero, e minuto raguaglio del tutto.”

⁷⁴ ADM, AH, leg. 61, ramo 12, n. 1.

⁷⁵ Ennek azért van jelentősége, mert a soproni diéta ideje alatt az uralkodóhoz, IV. Fülöphöz címzett jelentések keltezési helye a regisztrumkötetekben nincs feltüntetve és a jelentések tartalma sem ad minden kétséget kizáró támpontot. A követ iratai között található olyan levél, amit Sopronból és éppen a diéta idején intéztek hozzá – pl. Maximilian von Trautmansdorff, aki 1625. november 10-én a követség olasz nyelven írt levelében két évre szóló évdíjának kifizetését kérte, amit a spanyol király még a testvérének, Adam Barone de Trautmansdorff „Generale di Friuli”-nak ítélte oda az uralkodó (ADM, AH, leg. 59, ramo 5, sine fol.) – ezért valószínűsíthető, hogy a spanyol követ nem tartózkodott folyamatosan Sopronban.

⁷⁶ M. Hengerer Caraffa nuncius jelentései alapján részletesen leírja a császár és az udvar útját Sopronba, amely valóban Bécsújhelyen keresztül vezetett. Hengerer, i. m., 58.

⁷⁷ „Előnyére válhatott továbbá a korona várományosának, hogy néhány hónap óta formálisan regnáló fejedelemnek számított. Korábban a császár átadta neki Oppeln és Ratibor sziléziai hercegségeket, valamint a glatzi grófságot, és Thun nevű főudvarmestere megszerezte számára az uradalmakat. Amikor tehát az udvar 1625. október 18-án Magyarországra utazott, a főherceg sikeres tanulmányain kívül már mást is fel tudott mutatni.” (Hengerer, i. m., 58.)

tisztségét hosszú ideig (1506–1633 között) betöltő Jean Hervart.⁷⁸ A rendjel átadásáról Caraffa nuncius is megemlékezett egyik jelentésében.⁷⁹

A követ a soproni diéta királyválasztást megelőző eseményeiről meglehetősen szűkszavúan írt: 1625. október 28-án kelt jelentését – a legelsőt, ami a soproni diétát megemlíti – Ossona gróf azzal kezdte, hogy a császár október 10. óta Sopronban tartózkodik a magyar országgyűlésen.⁸⁰ Október 7. és december 13. között írt 13 darab jelentése közül mindössze hat–hét darab azoknak a leveleknek a száma, amelyek valamilyen módon a soproni diétához, a nádor- és uralkodóválasztáshoz, valamint a koronázáshoz kapcsolódnak. A királyválasztást kísérő körülményekről is csak Esterházy Miklós nádorrá választásának hírért közlő jelentését (*Dokumentumok*, 7. sz.) követően számolt be részletesebben. Hivatalosan csak a madridi udvar számára valóban releváns (politikai értelemben hasznos) kérdésekről írt, és csak a lényegi információkat közölte. Az országgyűlést közvetlenül megelőző időszakról, a diéta eseményeiről, a diéta idején zajló, a császárral és tanácsosaival, illetve a magyar elittel – Esterházy Miklóssal és Pázmány Péterrel – folytatott tárgyalásairól referált ugyan Ossona, de a császár és családja Sopron városába való megérkezéséről, a még ezt megelőzően az uralkodó fogadására indult magyar küldöttségről, a király szertartásos fogadásáról, a győri püspök / Pázmány[?]⁸¹ által ekkor a királyhoz intézett köszöntő beszédről, a rendek és II. Ferdinánd találkozásairól (a proposíciók átnyújtásáról), illetve a koronázási szertartás előkészítéséről és lefolyásáról más forrásokból, elsősorban a különböző másolatokban terjedő avizókból (*Dokumentumok*, 9., 35–36., 38–39. sz.) tájékoztattak a madridi udvarban.

VI. Bethlen Gábor erdélyi fejedelemmel kapcsolatos hírek/értesülések a spanyol forrásokban az 1625. soproni diéta idején

Az erdélyi fejedelem politikája, amely szövetségesei és II. Ferdinánd számára egyaránt különleges jelentőséggel bírt, élénken foglalkoztatta a spanyol Habsburg-testvérág politikusait és diplomatáit is. A bécsi spanyol követek Bethlennel kapcsolatos jelentései közül több –

---

⁷⁸ *Bernardo García García*: El legado de Borgoña. Fiesta y ceremonia cortesana en la Europa de los Austrias (1454–1648). Szerk. Krista de Jonge, Bernardo José García García, Alicia Esteban Estríngana. Madrid, 2010. 451–502; 490. A ceremónia részletes leírása: AGP, Libros y registros, reg. 7016, fol. 134v–138r.

⁷⁹ BAV, Barb. Lat. 6937, fol. 112r: Naistatt, 1625. július 30.: „Venerdi passato per mano di S[ua] M[ajesta] priuatamente nell’Anticamera del Castello di questa Città riceuè il Ser[enissi]mo Arciduca Fernando Erneste l’ord[in]e del Tosone non ui essendo altro presente, che l’Imp[eratri]ce, e Ser[enissi]mi figli che stauano vicino alla porta di detta stanza et io nell’istessa stanza, l’Ambasciatori de P[ri]n[ci]pi, e Camer[ie]ri.

⁸⁰ Fraknoi október 13-át említi II. Ferdinánd ünnepélyes bevonulásának dátumaként. Vö. *Fraknoi Vilmos*: P. P. és kora. II. 156.

⁸¹ Fraknoi Khevenhüller Annales-e szerint Pázmány mondta az uralkodót üdvözlő beszédet. Vö. *Fraknoi*: P. P. élete és kora. II. 156. A spanyol avizók a győri püspököt említik.

elsősorban Fraknói Vilmosnak és Angyal Dávidnak köszönhetően – régóta ismert a magyar történetírás számára. Fraknói narratívája szerint a spanyol Habsburgok okosabban viszonyultak Bethlenhez, Angyal pedig kiemeli, hogy a bécsi spanyol diplomaták bizonyos ügyekben használhatóbb információkhoz tudtak jutni – közvetlenül Bethlen diplomatáitól –, mint maga a bécsi udvar.⁸² Bethlen házassági terveinek alakulására és a spanyol diplomácia reakcióira már csak amiatt is szükségesnek ítélem, hogy itt kitérjek, mert az erdélyi fejedelemtől való bécsi félelmek, illetve a Bethlen követeivel zajló tárgyalások jelentős mértékben kihatottak a diéta előzményeire, az országgyűlést megelőzően és közben zajló háttér-tárgyalásokra (vö. Fraknói), és befolyásolták magának az országgyűlés összehívásának időpontját is.⁸³ A soproni országgyűlés összehívása előtt már jóval egyértelmű volt, hogy II. Ferdinánd elzárkózása miatt a Cecília Renátával tervezett frigy nem fog megvalósulni.

A fejedelemmel kapcsolatos hírek, Bethlen és a császár viszonya, a követküldések, Bethlen házassági tervei és az udvar reakciói élénken foglalkoztatták. Utasításának megfelelően Bethlen Gáborral és a fejedelem diplomataival való érintkezésekor a spanyol-Habsburg politikai álláspontnak megfelelően óvatosan, de egyáltalán nem ellenséges módon tárgyalt;⁸⁴ Bethlent megbízhatatlan, veszélyes és különleges képességű politikusnak – valójában persze ellenségnek – tekintette. A fejedelem lépéseiről módszeresen gyűjtötte az információkat; iratainak Bethlenre vonatkozó része⁸⁵ arról tanúskodik, hogy a császár és Bethlen diplomáciai

---

⁸² Vö. Ossona gróf 1626. április 22-én kelt jelentése kapcsán (Függelék, 41. sz.): „Ebből a több tekintetben érdekes tudósításból kiemeljük azt az eddig nem ismert körülményt, hogy a spanyol diplomácia Bethlen környezetéből kapott megbízható híreket a fejedelem leplezett szándékairól.” (Angyal, 1930, 592.)

⁸³ „A szakirodalomban nem kapott visszhangot, hogy Bethlen Gábor Cecília Renátával tervezett házasságát a spanyol Habsburgok különösen támogatták, sőt paradox módon a házasság megíjásulását Madrid idézte elő túlzott támogatásával.” Szabó Péter: Bethlen Gábor követjárásokkal kapcsolatos filozófiája és reprezentációja 1628 táján, in: Bethlen Gábor és Európa. Szerk. Kármán Gábor – Kees Teszelszky. Bp., 2013, 201. Vö. Kármán Gábor, Egy diplomáciai zsákutca: Bethlen Gábor házasságkötése Brandenburgi Katalinnal. Acta 30 (2015):3, 9–36.

⁸⁴ Vö. Fraknói Vilmos: Pázmány Péter és kora, II., i. m., 104 skk.; Angyal Dávid: Adalékok Bethlen Gábor történetéhez. Századok 64 (1929–1930) 353–364, 465–485, 577–606.

⁸⁵ Az Ossona gróf hagyatékában fennmaradt, Bethlen Gáborra vonatkozó iratok: ADM, AH, leg. 59, ramo 10, nr. 1–17: Levelezés, megállapodások (szerződések), instrukciók, jelentések és egyéb, Bethlen Gáborra vonatkozó iratok: a nikolsburgi béke előkészítésekor keletkezett iratok (másolat); az 1622 áprilisában Bethlenhez (Erdélybe) küldött császári követ jelentésének pontjai (1622); a császár és Bethlen közötti, a két fél biztosai által megkötött pozsonyi békemegállapodás pontjai; Bethlen egyik, Esterházy Miklós nádorhoz intézett levelének latin nyelvű fordítása (Gyulafehérvár, 1626. júl. 30.); Brandenburgi Katalin fejedelmi címének szultáni megerősítése (Konstantinápoly, 1036. recsep 8/1627. március 9.); Sennyey István kancellár által Ossona grófnak írt beszámoló a Bethlen Gáborral kapcsolatos ügyekről (s. d.); Bethlen Gábor levele portai követének, Balassa (Balázi) Ferencnek (1620. január); Bethlen Gábor levelének másolata IV. Fülöp spanyol királynak, Kassa, 1625. nov. 5.; Avendaño ezredesnek adott instrukció fogalmazványja, Bécs, 1626. márc. 4.; Pfalzi Frigyes levele Bethlen Gáborhoz, Prága, 1625. március 31/21.; Pfalzi Figyes levele Bethlen Gábornak, Hága, 1625. ápr. 2./12.; a levelekhez tartozó rejtjelkulcsok; „Bethlen egy, a császárnak szóló, bizalmasa által közvetített üzenete (s. d)”; Ernst von Mansfeld levele Bethlen Gábornak, másolat, Teschen, 1626. aug. 7./17.; IV. Fülöp spanyol király Bethlen Gáborhoz írt levelének másolata (s. d.); Bethlen Gábor levele Sennyey István kancellárhoz, Komana, 1624. szeptember 11.; a havasalföldi vajda levele Bethlen Gábornak, Tergovistye, 1624. szept. 8.; a császári válasz Bethlen Gábor feltételeire, amelyeket a királyi címéről való lemondásához támasztott (nikolsburgi béke

kapcsolattartását a nikolsburgi békéig visszamenőleg és azt követően végig nyomon követte és figyelte. A tárgyalások során keletkező valamennyi fontosabb dokumentumról másolatot kapott, az udvari hírforrásokon kívül más módon is törekedett tájékozódni: saját bevallása szerint hírszerzők által kezébe került a rajnai palotagróf Bethlennel folytatott titkos levelezésének néhány darabja is, a rejtjelkulccsal együtt.⁸⁶ Bethlen politikai szándékait a fejedelmet az osztrák Habsburg-ág érdekében mindenáron pacifikálni kívánó olivaresi politika jegyében próbálta kipuhatolni és emiatt tárgyalásra késznek mutatkozott. Ossona naplójában 1625. október 7-én jegyezte fel, hogy Bethlen Gábortól követség érkezett Bécsújhelyre. Bethlen követeivel folytatott tárgyalásáról feljegyzést készített; a spanyol király nevében a fejedelemhez történő követküldés ügyében saját hatáskörben hozott döntést. Az előzetes tervek ellenére Paradis ezredest⁸⁷ mégsem küldte el Bethlenhez a spanyol király levelével, legalábbis „amíg Bethlen esküvőjét követően vissza nem tér Erdélybe”.⁸⁸ Ossona el akarta kerülni azt a kellemetlen helyzetet, ami akkor állhatott volna elő, ha a küldöttet a spanyol király levelével útnak indította volna Bethlenhez, és ha a fejedelem ez idő alatt a császár ellen támadást indított volna – a követ naplójának 1625. október 7-iki feljegyzése és Caraffa nuncius jelentése is így magyarázza a lépést, ami Ossona személyes döntése volt. A meghiúsult követküldés azonban csupán az egyik epizódja volt a spanyolok Bethlen Gábor felé szimbolikusan szimulált gesztusainak; IV. Fülöp spanyol király 1626. január 15-én Ossona grófhhoz intézett utasítása értelmében a király nevében egy másik küldött, Felipe de Aréizaga Avendaño ezredesnek Bethlenhez küldése is felmerült. Ossona körültekintően akart eljárni, és mivel a király parancsának kézhezvételekor (állítólag) nem tudta bizonyosan, hogy lezajlott-e már Kassán Bethlen Gábor és Brandenburgi Katalin esküvője, oly rendelkezéssel indította útnak az ezredest, hogy lassan közeledjék Kassa felé, és még útközben informálódjék egyrészt a házasságkötés megtörténtéről, másrészt arról is, hogy a francia király és „más fejedelmek” végül küldtek-e követet Bethlenhez. Ha az ezredes időközben

---

tárgyalásainak idejéről, 1621. okt. 16.). Köszönöm Kármán Gábornak az iratok pontos datálásához nyújtott segítségét.

⁸⁶ Ossona jelentése, Bécs, 1625. máj. 20. AGS, E, Alemania, leg. 2406, nr. 25 a 29. Dechiffrált.

⁸⁷ Enrique Paradís de Echaide: „Pamplona városából való, birodalmi báró és ezredes a spanyol király szolgálatában” („natural de Pamplona, Barón del Imperio y Coronel Entretenido de Su Majestad”), a Santiago lovagrendbe való felvételét megelőző „próba” jegyzőkönyve szerint (AHN, Ordenes Militares, Contaduría del Suelo, 6228). Az adatot köszönöm Rubén González Cuervának. Paradis meghiúsult útjáról Caraffa nuncius így ír: „[...] Il Sr. Ambasciatore di Spagna non ha mandato in adesso il Colonel Paradiso al Gabor, ne lo mandera se non quando sará ritornato in Transilvania, per [evitar] l'inconveniente di poca riputatione del suo Re, se nel tempo della madata Gabor se solleuasse contro l'Imperatore” ASV, SS, Germania 115, fol. 113v [vö. BAV, Barb. Lat. 6948, pag. 162v].

⁸⁸ Kármán Gábor: Bajor követ Bethlen Gábor esküvőjén. In: Bethlen Erdélye, Erdély Bethlene: A Bethlen Gábor trónra lépésének 400. évfordulóján rendezett konferencia tanulmányai. Szerk. Dáné Veronka – Horn Ildikó – Lupescu Makó Mária – Oborni Teréz – Rüs-Fogarasi Enikő – Sipos Gábor. Kolozsvár, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 2014. 93–105, 94.

megbizonyosodnék afelől, hogy az esküvő már lezajlott, akkor forduljon vissza és útját ne is folytassa Kassáig. A spanyol szolgálatban álló ezredes lett volna eredetileg az a küldött, aki a spanyol király nevében levelet és esküvői ajándékokat – két darab, összesen 6 ezer tallér értékű, közelebről meg nem határozott ékszert, amit madridi utasításra Ossona vásárolt Bécsben – adott volna át a fejedelemnek. Ossona gróf ellentmondásoktól sem mentes, 1626. március 25-én és április 22-én kelt jelentéseiből (*Dokumentumok*, 40. és 41. sz.) az látszik kirajzolódni, hogy a követküldés ügyében végül Esterházy Miklós nádor tanácsát kérték: Avendaño ezredes útközben felkereste a nádort Pozsonyban. Esterházy tájékoztatta az ezredest és Ossona grófot az esküvő megtörténtéről, illetve arról, hogy Bethlen elhagyta Kassát⁸⁹ és visszatért Erdélybe. Ossona beszámolója szerint Esterházy kockázatosnak ítélte, hogy az ezredes személyesen kövesse a fejedelmet, illetve hogy Erdély területére lépjen; inkább azt javasolta, hogy Avendaño küldjön a kíséretéből valaki mást saját maga helyett, és írjon levelet Bethlennek, amelyben tudtára adja, hogy a spanyol király nevében elindult ugyan az esküvőre, de útközben híret vette, hogy már sor került a menyegzőre és a fejedelem útra keléséről is értesült, ezért elküldi a fejedelemné számára az ékszereket és fejezze ki Bethlen számára IV. Fülöp jókívánságait. Miután Esterházy látta a spanyol király Bethlennek szóló levelének címezését, illetve magának a levélnek a másolatát, azt tanácsolta, hogy ne adják át a fejedelemnek a levelet, mert azon a „dilecto” és nem a „serenidad” (fenség) címmel való megszólítás szerepelt, és ezt Bethlen rendkívüli módon sérelmezheti, ahogy tette is korábban egy alkalommal a lengyel királlyal, akinek követe megalázó módon volt kénytelen szinte menekülni a fejedelmi udvarból. Minderről a követet (Ossona grófot) mind Avendaño, mind Esterházy levélben tájékoztatták; a nádor fontosnak tartotta, hogy az ékszereket mindenképp juttassák el Bethlennek, hiszen már elterjedt a híre, hogy IV. Fülöp követet küld az esküvőre és a király levelének hiányát ellensúlyozhatja az ajándék. Az időközben apja halála miatt Aytona (III.) márkija címet felvevő követ végül mindenben követte a magyar nádor tanácsát: visszahívatta a Kassán időző ezredest, aki maga helyett egy kapitányát küldte el Erdélybe a fejedelemnek szánt ajándékokkal.⁹⁰ Bethlen udvarias, Ossona grófhhoz intézett levélben köszönte meg az ajándékot (vö. *Dokumentumok*, 41. sz.).

---

⁸⁹ Bethlen 1626. február 12-től tartózkodott Kassán, 1626. március 5-én tért vissza Erdélybe, tehát az ezredes ezt követően találkozott Esterházy Miklóssal.

⁹⁰ Aytona 1626. március 25-én kelt jelentése: BNE, Mss. 1929, fól. 138r–139v.; Bécs, 1626. ápr. 22.: AGS, E, Alemania, leg. 2509, nr. 26a. Utóbbi dechiffrált levél, amelyben a spanyol követ beszámolt az Avendaño ezredes által Erdélybe küldött kapitány visszatéréről. Noha a követ előzőleg nem írt levelet Bethlennek, a fejedelem mégis írt neki köszönő levelet. Bethlen szép szavai ellenére olyan hír járja, hogy még 1626 szeptemberében a fejedelem támadást fog indítani.

VII. A spanyol követ és a magyar politikai elit kapcsolata az 1625. évi soproni diéta idején

A császári udvarba delegált spanyol követek instrukcióikban meglehetősen pontossággal „eligazítást” kaptak a császári udvar, a Habsburg Monarchia és a császárság különböző méltóságainak hierarchiájáról, „fontossági sorrendjéről” és a folyamatban lévő ügyek prioritását illetően is konkrét támpontot jelentett számukra utasításuk. Ossona esetében az uralkodóház tagjai, Lipót és Károly főhercegek, a lengyel király,⁹¹ a bajor választó, Eggenberg herceg és a salzburgi érsek vannak kiemelten megemlítve. Az instrukcióban sem a magyar világi, sem az egyházi elit tagjai közül nem szerepel senki sem, de a nádort és az esztergomi érseket, akik időről-időre megjelentek a császár és magyar király környezetében (pl. a Magyar Tanács tagjaiként), és akiknek szava meghatározó volt az uralkodó számára, és nem is pusztán csak a Magyar Királyság ügyeiben, velük a követ hamarosan személyes kapcsolatot is kialakított.

Esterházy Miklós és Pázmány Péter kapcsolata a spanyol követtel a magyar történeti kutatás számára régóta ismert.⁹² Esterházy Miklóstra már országbíróvá történt kinevezése (1622) előtt felfigyelt Oñate gróf, jelentéseiben a császárhoz teljesen lojális, hithű katolikusként és jó eszű, tehetséges emberként jellemezte az 1622. évi diéta idején írt jelentéseiben.⁹³ Már évekkel az 1625. évi soproni diéta előtt, az országgyűlés időszakában pedig különösen, majd utána is, hosszú nádorsága időszaka alatt a Magyar Királyságot, illetve az erdélyi fejedelemséget érintő ügyekben Esterházy volt az a személy, akivel a mindenkori spanyol követ konzultált: ez Oñate követségének időszakától (1617–1624) kezdve Castañeda márki követségéig (1632–1639), illetve Esterházy haláláig így volt. Ossona gróf Bécsbe érkezését követően nem sokkal bemutatkozó levelet írt neki, Pázmányon kívül a kezdetektől ő volt az a politikus, akitől a Magyar Királyság, illetve Erdély ügyeivel kapcsolatban informálódtak a követek. Bethlen esküvőjének idején Esterházy adott tanácsot az Erdélybe küldeni kívánt spanyol követség ügyében. Esterházy Miklósnak több, a követhez intézett levelét is ismerjük: egyik, Pozsonyban, 1626. november 5-én keltezett, a Bethlennel való békekötés ügyével kapcsolatos levelét Ossona gróf spanyol fordításban továbbította

---

⁹¹ A hispán monarchia és III. Zsigmond lengyel király kapcsolatairól: *Ryszard Skowron*: Olivares, los Vasa y el Báltico. Polonia en la política internacional de España en los años 1621–1632, Varsovia, DiG. 2008.

⁹² *Fraknói Vilmos*: Pázmány Péter és kora. 2. k. (1622–1631) Pest, 1869; *Uő*: Pázmány Péter 1570–1637. Bp. 1886 (MTÉ, 5); *Uő*: Pázmány spanyol évdíja. Magyar Sion, 7 (1869) 22–39; *Hiller István*: Palatin Nikolaus Esterházy: Die ungarische Rolle in der Habsburgerdiplomatie 1625 bis 1645. Böhlau, Wien. 1992 (Esterházy-Studien 1); *Monostori Tibor*: Adatok a spanyol–magyar kapcsolatok történetéhez. A spanyol király és a német-római császár közötti szövetség terve, 1624–1637. Kút 7 (2008):1. 44–62.

⁹³ *Martí*, i. m., 2014, 238, 251–253. (12. sz. dokumentum).

Madridba.⁹⁴ A magyar nádor e levele több szempontból is figyelemreméltó: a követtől azt kérte, hogy járjon közben a császárnál és befolyásával támogassa a magyar tanácsosok javaslatát, akik az uralkodót a béke megkötésére kérik. Leveléből a spanyol követ iránti bizalom hangja is kitűnik. Azt írta, hogy sokszor kívánta már korábban, hogy élőszóval megbeszélhessen a követtel fontos ügyeket, és szívesebben is tárgyalna a követtel szóban, mert nagyobb bizalma van a kommunikáció e módjában, mint a levelekben, amelyek ezekben a nyomorult és elhamarkodott ügyekben (ti. ennek „a nagy munkát [igénylő] Magyar Királyság” ügyeiben) eredménytelenek („sin fruto”). Jóllehet a császár nagy létszámú hadserege arra adott reményeket, hogy hosszabb ideig béke lesz és az ellenségek legyőzetnek és megaláztatnak, épp az ellenkezője történik. Bizalommal szólva a követhez, úgy gondolja, hogy a császári sereg nem fog tudni sokáig ellenállni az ellenséges erőknek, ebben a defenzív állapotban [támadó (offenzív) fellépés helyett], ám levelével nem célja annak firtatása, hogy ez kinek a hibája. A követ belátására/megítélésére bízta. Jóllehet tudja, hogy nem lenne méltatlanabb lépés, mint a csalárd Bethlennel való békekötés, mégis ez az egyetlen útja annak, hogy sikerüljön megmenteni a dolgokat. Ez a béke kívánatos, még akkor is, ha úgy tűnne, mintha csak addig tartana, ameddig az a fejedelem számára kényelmes, mégis másfelől tartósabbnak ígérkeznék a béke, mert Bethlen számára már nem maradt eszköz, amivel a császár ellen fordulhatna. Megbecsülve a törökkel való békét/megegyezést [„valoran la union de turcos”], sem a megyék felkelése, sem a falvak alterációja [itt talán a hódolt falvak feletti alkudozásról lehet szó], sem a szövetséges uralkodók városai a mindenféle ellenségeskedésekkel [nem segítik már], mert ezek tették lehetővé számára azt, hogy tetszése szerint alakíthassa dolgait. Le fog csendesedni, ha más miatt nem, legalább az eszközök hiánya miatt és annyi sikertelen háború miatti belátás miatt. És a dolgok összefüggését tekintve („*la dependencia que ay en las cosas de Su Magestad Cessarea tambien importa el Estado dellas a la disposición de las de la Magestad del Rey Catholica*”), vagyis „a függés, ami fennáll a császár ügyeit illetően, érinti azt az államot (is), ami a Katolikus Király uralma alatt áll”, a Bethlennel való béke elősegítené a döntéshozatalt és a birodalmon belüli csapatmozgásokat, és a megnövekedett feltételekkel a hadseregnek az ügye a fríz herceget terhelhetné. Esterházy kéri a követet, a császárnál hasson oda tanácsával e béke érdekében, amelynek ügyében most két tanácsos megy a császárhoz tárgyalni: Pyber János egri püspök és Pálffy Pál. Két rossz közül mindig jobb a kevésbé rosszat választani, és ebben az esetben – Esterházy szerint – mindenképp a békekötést érdemes választani, minden feltétellel, mint a

---

⁹⁴ AGS, E, leg. 2509, sin. nr.

háborút, ami rombolja a királyságot és a hadsereget. A későbbiek folyamán mindig lesz mód jobb feltételek között háborúzni, ha arra szükség lesz. Másnapra várja Bethlen követeit és kíséretüket és sokat számítana a császár előzetes állásfoglalása, amit Bethlen kér. Voltaképp az 1627. évi szőnyi békéhez vezető út egy izgalmas epizódját tárja elénk a spanyol fordításban fennmaradt forrás, ami rávilágít arra is, hogy Esterházy a spanyol követtel való jó kapcsolatát is megpróbálta „bevetni”, amikor az uralkodóra, a Királyság sorsára nagyon is kiható döntését megelőzően, hatni próbált. A spanyol követ a királyhoz címzett jelentésében tájékoztatás céljából továbbította Esterházy hozzá írt levelét. Arról nem tett említést, hogy a nádor kérésének eleget tett-e (ti. valóban beszélt-e az ügyről a császárral), de megjegyezte, hogy Bethlen békét akar, és részben az általa (Ossona gróf / Aytóna márkai) előző jelentésében ismerttetett okok, részben pedig a nádor által vázoltak miatt is, a fennálló körülményekre való tekintettel ő is a nádor tanácsát látja célravezetőnek.⁹⁵

Ezen kívül ismerjük Esterházy latin nyelvű köszönő levelét, amelyben IV. Fülöp királynak köszönetet mondott aranygyapjas rendi tagságáért, kiemelve, hogy a spanyol uralkodó általa az egész *Natio Hungaricát* megtisztelte (1629).⁹⁶ A Magyar Királyságban található fontosabb erődítményeket (elsősorban Győrt, illetve Komáromot) Oñate gróf,⁹⁷ később Castañeda márkai is megnézte; útjaikról a nádor bizonyos, hogy tudott. 1638-ban tekintélyes létszámú spanyol küldöttség érkezett Mária Anna magyar királynéi koronázása alkalmából. Ismerjük Esterházy levelét Castañedának 1639-ből, amikor erdélyi ügyekről referált. Szintén Fraknói óta ismert, hogy már Pázmány elődje, Forgách Ferenc is évdíjat kapott III. Fülöp spanyol királytól, Pázmány spanyol évdíjért folytatott küzdelme szintén Fraknói feldolgozásai és publikációja révén ismert.⁹⁸ A két országos főméltóság, a nádor és az esztergomi érsek feszültségektől korántsem mentes viszonya alkalmanként a spanyol követ jelentéseiben is megmutatkozott: 1622-ben előfordult, hogy az Esterházy kismartoni udvarából jelentést író követ (Oñate) feltehetően Esterházy hatására kedvezőtlen megítélésű személyként írt Pázmányról,⁹⁹ illetve ugyancsak a spanyol követ jelentéséből tudunk az érsek és a nádor között, az 1622. évi királynékoronázást követő lakoma ülésrendje miatti összezördülésről.¹⁰⁰

---

⁹⁵ „El estado de las cosas de Ungria entenderá Vuestra Magestad por la copia de una carta que me ha escrito el Palatino de Ungria que embio con esta a Vuestra Magestad. Gabor pide la paz y yo pienso que no quedara por parte del Emperador por las razones que en mi antecedente represente a Vuestra Magestad y por las que dize el Palatino, que conforme el Estado presente de las cosas, parece que es lo que más conviene lo que él aconseja.” (AGS, E, leg. 2509, sin. fol.)

⁹⁶ Esterházy Miklós IV. Fülöp spanyol királyhoz, Bécs, 1629. január 2. AGS, Estado, legajo 2510, nr. 33. A forrás kiadás alatt.

⁹⁷ *Martí*, i. m., 2014, 247–248. (8. sz. dokumentum).

⁹⁸ Vö. *Fraknói: Pázmány spanyol évdíja*, i. m. (1869) 22–39; *Uő: P. P. élete és kora II.* 177–184.

⁹⁹ Vö. *Fraknói: P. P. élete és kora II.* 180.

¹⁰⁰ Oñate gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz, Sopron, 1622. július 27. Kiadva: *Martí*, 2014. 249–250 (10. sz. dok.).

Az esztergomi érsek befolyása ettől az esettől függetlenül megkérdőjelezhetetlen volt: az országgyűlést megelőző és azt kísérő, a császár és tanácsosai között zajló tárgyalásokon, egyeztetéseken – Esterházyhoz és a spanyol követhez hasonlóan – természetesen részt vett, sőt valójában mindent ő irányított. Korábban már említettük, hogy a királyválasztás megtörténtéről és a koronázás kitűzött időpontjáról a spanyol királyt Sopronból 1625. november 27-én írt levelében ő értesítette. Akárcsak a császári udvarban működő spanyol követekkel és a követséghez tartozó más személyekkel (Jacques Bruneau, Henrique de Samre¹⁰¹), mint a korszak legjelentősebb spanyol bíborosával, Gaspar de Borja y Velasco kardinálissal való kapcsolatát is több forrás tanúsítja. Egyre fokozódó tekintélye csúcspontját bíborossá kreálását (1629) követően nyerte el, ami a későbbiekben állandó római követségére vonatkozó spanyol terveket is megalapozta.¹⁰² Fraknoi 19. századi forrásközleménye után a Hanuy Ferenc-féle monumentális levélkiadás is újabb, részben a bécsi spanyol követekhez, részben IV. Fülöp spanyol királyhoz intézett Pázmány-leveleket tett ismertté.

A bécsi udvar és Bethlen között II. Ferdinánd követeként fontos közvetítő szerepet játszó Sennyey kancellár¹⁰³ és a spanyol követ között egyeztetésre került sor, Sennyeynek a fejedelemtől tett 1625. februári-márciusi útja¹⁰⁴ után. Osona 1625. április 27-én kelt jelentésében ismertette az (al)kancellár beszámolóját (megbeszélését).¹⁰⁵ A spanyol Államtanács jegyzőkönyvének (fogalmazványa) tanúsága szerint a Bethlenről érkező híreket meg is tárgyalta a testület.¹⁰⁶ Valószínűsíthető, hogy a tisztsége miatt az uralkodóval gyakran találkozó püspöktől (alkancellártól) más alkalommal is informálódhatott a spanyol diplomata. A diétát megelőző, 1625. szeptember végi tárgyalásokon mindketten részt vettek. A követ

---

¹⁰¹ Aytóna márkai titkára bécsi követségének időszakában.

¹⁰² Tusor Péter: Pázmány állandó római követségének terve (1632–1634). In: Pázmány Péter és kora. Szerk. Hargittay Emil. Piliscsaba, PPKE BTK, 2001. 139–150; Marti Tibor – Monostori Tibor: Olivares gróf-herceg külpolitikai koncepciója és Pázmány Péter 1632. évi római követségének előzményei (1629–1632). Történelmi Szemle 51 (2009):2. 275–294; Marti Tibor: Pázmány Péter esztergomi érsek levelei a bécsi spanyol követhez (1627–1629). Lymbus. Magyarisztudományi Forrásközlemények (2009) 15–23; Uő: Pázmány diplomáciai hatása: A spanyol kapcsolat. Jubileumi emlékkönyv Pázmány Péter egyetemalapításának 375. évfordulója tiszteletére. Szerk. Maczák Ibolya. PPKE, Bp. 2010. 202–211; Marti Tibor – Monostori Tibor – Tusor Péter: Pázmány Péter kiadatlan követi instrukciója (1632. február 14.) Magyar Sion 7 (2013):1. 139–147.

¹⁰³ Sennyey István (1580 k.–1635) 1623-tól kir. alkancellár, váci, majd veszprémi, 1630-tól győri püspök.

¹⁰⁴ Fraknoi: Pázmány Péter és kora, II, 112–114. Osona gróf 1625. március 26-án kelt levelében adta hírül, hogy Sennyey visszatért a követségből. AGS, E, leg. 2509, nr. 39.

¹⁰⁵ BNE, Mss. 1929, fol. 69v: „El Cancellor de Vngria ha buuelto de Transilvania, y me ha dicho que en diuersas platicas que tuuo con Betlem Gabor entendio del algunos intentos de los coligados, que entre otros que son ya publicos, como los muimientos de Italia, la armada de Inglaterra, y las armas que Francia arrima a los confines del Imperio, fue uno hauer pedido los coligados al Papa que entrase en la liga, y que le darían el Reyno de Napoles, y que el Papa no admitió el ofrecimiento pero que dixo quedaria neutral, y no les impediria sus intentos. Y aunque yo tengo esto por falso, y por inuencion de alguno de los embaxadores de los colligados, he juzgado por conveniente que Vuestra Magestad lo entendiese, de la misma manera que el Cancellor me lo ha referido.” (1625. ápr. 27.)

¹⁰⁶ AGS, E, leg. 2406, nr. 41–42, nr. 42.

november 19-én írt jelentésében elejtett megjegyzése (*Dokumentumok, 20. sz.*), miszerint „a magyar rendek vezetői közül némelyek titokban úgy tájékoztatták [Ossona grófot], hogy a császár tanácsosai még tárgyalnak velük néhány kérdéssel kapcsolatban, melyekről korábban nem volt szó, de ezek az egyeztetések általánosságban a vártnál jobban haladnak”, arra engednek következtetni, hogy az országgyűlést kísérő, a császár és tanácsosai között zajló egyeztetések során is kommunikált a követ a magyar rendek vezetőivel. Ráadásul ekkor a diéta során felmerülő egyik legfontosabb kérdésről zajlott az egyeztetés, nevezetesen arról, hogy a főherceg megválasztása elegendő-e, vagyis koronázását halasszák-e későbbre, vagy még arra is kerüljön sor az országgyűlés során.

Az 1625. október 28-i dátum mellett naplójában Kismartont tüntette fel a spanyol követ – Ossona elődjéről, Oñate grófról tudjuk, hogy az 1622. évi soproni diéta alkalmával Esterházy Miklós kismartoni várkastélyában tartózkodott.¹⁰⁷ Több forrás adatai is utalnak rá, hogy Ossona gróf is Kismartonban szállt meg a diéta ideje alatt: a huzamosabb kismartoni tartózkodásra Marc Antonio Padavin velencei bécsi rezidens utalásából¹⁰⁸ lehet következtetni, Caraffa nuncius jelentéséből pedig tudható, hogy a nádorrá választást követően Esterházy az udvart Kismartonban vendégül látta ebédre.¹⁰⁹ A követ a nádorral szívélyes kapcsolatot ápolt: mint láthattuk, a Magyar Királyság és Erdély ügyeivel kapcsolatban Esterházy Miklós szavának súlya volt a diplomata szemében, és ez Ossona gróf utódai esetében is így volt.¹¹⁰

A spanyol követ naplójában csak rövid megjegyzés formájában utalt a nádorválasztás megtörténetére, de ennek ellenére nyilvánvaló, hogy figyelemmel követte a fejleményeket. Az uralkodóhoz, IV. Fülöp királynak címzett hivatalos jelentésében Ossona részletesebb beszámolót írt; szavai a spanyol Habsburg-ág számára fontos információkat tükröznek: „Esterházyt az országgyűlés nagy szavazati aránnyal választotta nádorrá. Buzgó katolikus, hűséges a császárhoz és elkötelezetten a spanyol király szolgálata iránt. Megválasztása ezért nagy siker, mivel halálos ellenfele az eretnekségnek. Az eretnekek (mégis) jól álltak hozzá

---

¹⁰⁷ Hiller, i. m. 1993. 258.; Marti, i. m. 2014. 237–238.

¹⁰⁸ Hiller, i. m., 1993. 263. 24. sz. jegyzetben idézi: „é ad Eisenstot, tre hore di camino distante da Edemburgh, dove pure saranno gli Ambasciatori di Spagna, Fiorenza et il Residente di Francia. Padavin, Bécs, 1625. okt. 15.” Oklevéltár Bethlen Gábor diplomáciai összeköttetései történetéhez. Kiad. *Mircse János–Óváry Lipót*. Bp. 1886. 380.”

¹⁰⁹ „Hier mattina havendo S[ua] M[ajestà] per mezzo del Baron Cancellario verda fatta la nomina di quattro soggetti alli stati di questa Dieta per l’Elettione del Palatino di questo Regno con giubilo universale fù eletto per Palatino con centocinquanta voti il Signor Conte Estherasi, il quale subito con grandissimo seguito di nobiltà vngara fu à baciar le mani alle loro Maestà, quali lunedì essendo andate alla caccia lo fauorirno d’andar à pranzo in Eisestat suo Dominio, dove da detto Sr. Palatino furono trattate con tutta la Corte con ogni splendidezza.” BAV, Barb. Lat. 6939, nr. 57.

¹¹⁰ Marti Tibor–Monostori Tibor: A Spanyol Monarchia értesülései a Magyar Királyságról: Castañeda márki titkárának „interjúja” Esterházy Miklós nádorral (1639). *Lymbus. Magyarástudományi Forrásközlemények* (2015) 123–139.

(Esterházy megválasztásához) és általános egyetértéssel választották meg. Úgy tűnik, hogy Magyarországon a katolikus vallás ügye előnyösen alakul.”¹¹¹ (*Dokumentumok*, 7. sz.).

VIII. Ossona gróf jelentései a soproni diéta fejleményeiről

A nádorválasztást (1625. október 25.) követő időszakban Ossona egy darabig nem adott hírt a diéta alakulásáról. November 4-én kelt feljegyzésében nem is említette az országgyűlést: a Lipót főherceg és Montpensier hercegnő esetleges házasságára vonatkozó tervekről írt. November 18-i keltezéssel viszont három jelentést is írt, ezek közül kettő különösen is figyelemreméltó a diétára vonatkozó információk miatt: az egyik jelentésben (*Dokumentumok*, 16. sz.) Ossona visszautalt október 28-án kelt jelentésére, amelyben hírül adta a nádor megválasztását, utána pedig jelezte, hogy az alábbiakban beszámol mindarról, amiről a nádorválasztás óta tárgyalt az országgyűlés. Hírül adta, hogy „november 10-én Esterházy Miklós nádor javaslatot tett arra, hogy a királyság erősségeibe német katonákat helyezzenek”. Ez a javaslat azonban – jegyezte meg Ossona – szembemegy a magyar rendek és az uralkodó ezzel kapcsolatos korábbi megállapodásával. Valójában a követ jelentése e ponton kiegészítést igényel: a német katonák magyar erődökből való eltávolításának ügye a megyék és a városok követei által összeállított sérelmek között került terítékre. Esterházy Miklós nádor szerepének jelentőségét a kérdéssel kapcsolatban Fraknói abban látja, hogy a nádor elérte, a két tábla (alsó- és felsőház) tagjai vegyes ülésben, együttesen szavazzanak.¹¹² Thurzó Szaniszló nádor 1622. évi kísérlete, ami ugyanezt célozta, akkor megghiúsult, Esterházyknak viszont sikerült keresztülvinnie a javaslatot. Ossona jelentésében – Fraknói megjegyzi, hogy a soproni diéta forrásai közül egyedülként – ezt ki is emelte: „Az ügyben néhány hang felszólt, de a nádor, lévén értékes [értsd: bölcs] ember, látván, hogy első javaslatának sokan ellentmondanak, és azt is, hogy néhányan a magyarok közül ott akarták hagyni a diétát, egy második javaslatot is tett. Ez pedig az volt, hogy a végvárakkal kapcsolatos javaslatáról szavazati többséggel döntsön az országgyűlés, mert van egy másik cikkely, ami úgy rendelkezik, hogy a döntéseket «összakarattal», «mindenki tetszése szerint» („*con el parecer de todos*”) hozzák. Ezzel a második javaslattal kapcsolatban nagy vita alakult ki, végül az esztergomi érsek és a nádor tekintélye érvényesült, ami szerint a szavazatok többsége dönt a német katonák magyar erősségekbe való helyezésének ügyében. Végül szavazásra került a sor, amelynek eredménye az lett, hogy az összesen 234 szavazatból 207 a

¹¹¹ Ossona gróf 1625. okt. 28-án kelt jelentése, a teljes szöveget lásd: *Dokumentumok*, 7. sz.

¹¹² *Fraknói*: P. P. élete és kora II. 158–159.

nádor javaslata mellett volt, 27 pedig ellentmondott: a szavazás azt döntötte el, hogy szavazattöbbséggel hozhatnak döntést. A követ az uralkodó hatalmának növekedéseként értékelte ezt, hiszen ha nem történik valamilyen új fejlemény, „akkor a magyar királyok hatalma nagyobb lesz, mint amekkora korábban volt”. Ossona gróf a főherceg megválasztásával kapcsolatos nehézségek közül kiemelte, hogy a Bethlen által uralt magyarországi megyék fenyegetve érzik magukat a fejedelem által, és emiatt bizonytalan, hogy követeik megválasztják-e a főherceget. Esterházy és Pázmány biztosították a spanyol követet a választás sikeréről: „mindketten szívükön viselik az ügyet, amit őfelsége, a császár hű alattvalóiként elsőrendű kötelességüknek érznek, és ez sokat segít abban, hogy a spanyol király uralkodóházának tagjai megőrizhessék ezt a királyságot.” A követ jelentésében megemlíti, hogy – összhangban a spanyol király akaratával – Pázmányt és Esterházyt mindig is megkülönböztetett módon kezelte, mint két olyan személyt, akik az általuk betöltött tisztségek magas voltán kívül személyes érdemeik és nemzetük előtti hitelük miatt is kiemelkednek a Magyar Királyságban.¹¹³ Ossona gróf következő naplófeljegyzése arra vonatkozik, hogy november 29-én írta híradását Ferdinánd főherceg magyar királlyá történt megválasztásáról,¹¹⁴ és ugyanezen a napon írta – Fraknoi Vilmos óta jól ismert¹¹⁵ – levelét is, amelyben a követ a király megválasztása körül szerzett érdemeik elismeréseként kérte a spanyol királyt, hogy Pázmányt az általa már évekkorábban igényelt évdíjban részesítse, Esterházy Miklós nádort pedig emelje az Aranygyapjas Rend tagjai közé.

Még ezt megelőzően azonban a diéta résztvevőire egy másik fontos kérdés tisztázása is várt: nevezetesen, hogy a főherceget csak megválasztják vagy meg is koronázzák a diétán? Ossona gróf beszámolt róla, hogy a császár tanácsosai között voltak olyanok – így Eggenberg herceg és Pázmány is – akik a királyválasztás tényét elegendőnek véelve, a koronázás későbbi alkalomra halasztásának lehetőségét is elfogadták volna, „hiszen az uralkodó megválasztása a

---

¹¹³ Ossona gróf 1625. november 19-én kelt jelentésében négy témáról írt: 1. az észak-itáliai Friuli ügyében (a velenceiek érdekeltségéről), 2. a soproni diétáról; 3. ehhez csatolta a bajor választó és Luis Contarini időközben beérkezett leveleit, valamint (4.) Bethlen esküvői meghívóját, amelyben a fejedelem a spanyol királyt invitálta menyegzőjére. E leveleit Ossona Németalföldre küldte expressz postával, és feljegyezte a futár nevét is (Nicolas Priart).

¹¹⁴ Keveset tudunk arról, hogy a bécsi spanyol követ házában kik tartózkodtak (alkalmilag, illetve huzamosabban): Carafa bécsi nuncius jelentéséből tudjuk, hogy a császár (II. Ferdinánd) III. Ferdinánd magyar királlyá történt megválasztásának és koronázásának hírért a spanyol királynak és Izabella Klára Eugéniának Matteo Renzivel küldött levéllel adta hírül. M. Renzit korábban (1624 nyarán) Olivares bízta meg a bajor választó felkeresésével, és küldetését követően Ossona bécsi házában lakott: „[...] la persona, che s'è destinata di mandare, acciò sia segnata, sará il Signor Matteo Renzi, cappellano del Re Cattolico, che fu mandato l'anno passato dal Conte d'Olivares al Duca di Bauiera, e dopo s'è trattenuto in questa corte in casa dell'Ambasciatore Catt[oli]co.” Caraffa nuncius jelentése, Bécs, 1625. március 8. (ASV, SS, Germania 115, fol. 76r).

¹¹⁵ Aytona márki bécsi spanyol követ IV. Fülöp spanyol királynak, [Sopron] 1625. november 28. BNE, Mss. 2356, fol. 572r-v., másolat. *Fraknoi*: Pázmány spanyol évdíja. i. m. 34.; *Uő*: Pázmány Péter és kora, II. (1622–1631). Pest, 1869. 183–184.

magyarokon múlik, a koronázást pedig akkor ejthetik meg később, amikor a császár akarja”. (1625. november 18., *Dokumentumok*, 16. sz.). A spanyol követ ezúttal viszont határozottan állást foglalt: a magyar trón biztosítását a koronázással látta csak garantálnak, mert a magyarok „senkit sem tekintenek királyuknak addig, ameddig a Királyság törvényei szerint nincs megkoronázva, ameddig az újonnan választott személy fejére nem helyezik a magyar koronát, amely Szent Istváné volt” (*Dokumentumok*, 16. sz.). Ossona gróf álláspontja alátámasztásaként sajátos történeti érveléssel folytatta jelentését, ami egyúttal azt is láttatja, hogy a követ bizonyos kérdésekben meglehetősen egyoldalú, feltehetően részben csak udvari szóbeszédre alapozott ismeretekkel rendelkezett: „mert Potskay, aki Erdély fejedelme volt Rudolf császár idején, és választott királya volt Magyarországnak a rebellesek által – majdnem minden magyar az volt – halála után, ugyanezek a rebellesek, akik őt megválasztották, nem akarták elfogadni a Botskay által hozott törvényeket, mivel nem volt megkoronázva. És Rudolf császár, tudatában annak, mekkora jelentősége van annak, hogy nála van a korona, ágya alatt tartotta azt egészen addig, amíg Mátyás [II. Mátyás] vissza nem adta a magyaroknak. Úgy tűnik, az is kötelezné a császárt, hogy fiát mielőbb megkoronázza, Bethlen Gábornak az érzülete, ami ezt most lehetővé tenné, és mindaz a nehézség, ami később még bekövetkezhet.” (*Dokumentumok*, 16. sz.)¹¹⁶ II. Ferdinánd kezdetben attól félt, hogy a magyar rendek által kért hitlevél, amit fia megválasztásának, illetve koronázásának feltételül szabtak, a főherceg kezét (értelmetlenül és feleslegesen) fogja megkötni; ezért – amíg fia pusztán megválasztása lehetségesnek tűnt a hitlevél kiállításának kötelezettsége nélkül, addig nem is kívánta erőltetni a koronázást. Fraknoi – Carafa nuncius november 26-án kelt jelentése – alapján Esterházy Miklós észrevételének tulajdonítja, hogy II. Ferdinánd végül nem ellenezte, sőt elfogadta, hogy fia kiállítsa a hitlevelet és túlzásnak tartja a spanyol követ vélekedését, aki magának tulajdonította a koronázást elhalasztani óhajtok meggyőzését.¹¹⁷

1625. november 28-án adta hírül a követ, hogy „november 25-én lezárult a diéta, azzal a rendkívül örömteli elhatározással, hogy megválasztják és megkoronázzák a főherceget. A magyar rendek, élükön vezetőik, az esztergomi érsek és a nádor, a palotához mentek, hogy engedélyt kérjenek a császártól a választás megtartására. Pázmány Péter ekkor egy rövid és elegáns latin nyelvű beszédet mondott, amire a császár kevés szókkal válaszolt, szintén latinul.” (*Dokumentumok*, 22. sz.) November 26-án a kalocsei érsek „felajánlotta a főhercegnek a királyságot” és átadta azokat a pontokat (feltételeket), amelyekre a főhercegnek esküt kell tennie; 27-én közfelkiáltással kikiáltották („*aclamaron*”), és ebben a jelentésben

---

¹¹⁶ Vö. *Fraknoi*: P. P. élete és kora II. 164.

¹¹⁷ Vö. *Fraknoi*: P. P. élete és kora II. 168–169.

adta hírül Ossona gróf azt is, hogy a koronázás december 8-án fog megtörténni. „Mindez az esztergomi érseknek és a nádornak köszönhető. Igyekezetük és kitartásuk legyőzte a nehézségeket, ennél nagyobb buzgalom lehetetlen lett volna. Az eretnekek nagyobb részének lelkülete – ahogy mindig – a Felséged [a spanyol király] háza ellen volt, de nyilvánosan nem mondtak ellene a választásnak. Néhányan közülük megkísérelték szavazatukat a császár testvéreire, Lipót főhercegre adni. És a Bethlen által uralt megyék küldöttei, mikor látták, hogy a választás szükségképpen be fog következni, megpróbálták a koronázást megakadályozni.” (*Dokumentumok*, 22. sz.) Bethlen királyválasztást megakadályozni kívánó követküldéséről a spanyol követ nem számolt be oly részletesen, mint Carafa nuncius vagy a firenzei követ (Giovanni Altoviti), Batthyány Ferencné Lobkowitz Poppel Éva kísérletére viszont Ossona gróf is kitért: „Az utolsó kísérletüket az özvegy Batthyányné személyén keresztül próbálták meg, aki eljött az országgyűlésre. Erős lelkületű asszony, aki férjét az elmúlt években a rebellióba vezette. Ez az asszony felkereste a császárnét, és azt mondta neki, hogy abban az esetben, ha a császár meghalna és beállna az interregnum állapotba, ő, tehát a császárné lehetne az uralkodó. A merészsége akkora volt ennek az asszonynak, hogy nem átallotta ezt mondani a császárnénak, tolmács útján, mivel másként nem értették egymást. A császárné erre azt válaszolta, hogy nem foglalkozott azzal, hogy mit tenne férje, a császár halála után, mert nem akarna tovább élni, és a szeretet, amivel a főherceg iránt viseltetik, nem teszi lehetővé számára, hogy a saját érdekeit a főherceg érdekei elé helyezze. A császárné ezután elmondta a császárnak, ami történt, de ő [a császár] a tőle megszokott jóságával nem tett semmit.” (*Dokumentumok*, 22. sz.) A spanyol követ jelentései közül talán a koronázás szükségessége mellett történeti érveket felsorakoztató darab a legfigyelemreméltóbb forrás; Ossona gróf fellépéséről, illetve Batthyányné Lobkowitz Poppel Éva próbálkozásáról Caraffa nuncius is beszámol, a követ által írottakat tehát más forrás is megerősíti.

A soproni diéta kulisszái mögött zajló politikai egyeztetések két izgalmas szakaszát lehet elkülöníteni: 1. amikor a császár, tanácsosai, a diplomaták és a magyar rendek vezetői arról tárgyaltak, hogyan ériék el, hogy királlyá válasszák Ferdinánd Ernő főherceget; 2. a megválasztáson túl a főherceg koronázásával és az uralkodói eskütétellel összefüggő viták idejét. Mark Hengerer mindkettőről részletesen ír, gyakorlatilag elsősorban Carlo Caraffa bécsi nuncius jelentései alapján.¹¹⁸ Amiről az áttekintésben nem esik szó, pedig a nuncius – és

---

¹¹⁸ Vö. ASV, SS, Germania 115, fol. 120r; *Hengerer*, i. m., 2012, 61 skk.: „Néhány császári tanácsadó azt vetette fel, hogy ne lépjenek tovább a választásnál, illetve az előzetes kinevezésnél, és a koronázást hagyják későbbre, hiszen a spanyol házasságkötéshez elegendő lenne a választott királyi cím. A koronázás elhalasztásának volt egy másik célja is. Egyesek abban reménykedtek, hogy halogathatják a magyar rendek szabadságainak esküvel történő királyi megerősítését. Úgy vélték ugyanis, hogy később, főleg az éppen hatalmon lévő erdélyi fejedelem

jelentései alapján Fraknói – kitért rá, az két érdekes momentum: egyrészt, azt a vitát, ami a frissen királlyá választott főherceg eskütétele körül zajlott, Esterházy Miklós nádor észrevétele oldotta fel.¹¹⁹ Másrészt, Esterházy javaslatához kapcsolódóan, a nuncius megjegyezte, hogy a „spanyol követ fellépése (*istanza*) nagy hatást váltott ki” – utóbbi valószínűleg arra vonatkozhat, hogy Ossona gróf a tárgyalások során a tervezett házasság feltételeként ragaszkodott a koronázáshoz.¹²⁰

Ossona naplója a koronázásról sajnos nem tartalmaz semmilyen leírást, mindössze a dátum van utólag (tévesen december 17-re datálva) feltüntetve és a „magyar király koronázása” feljegyzés szerepel. A füzetben üresen hagyott oldal arra enged következtetni, hogy a követ kíséretének egy tagját, minden bizonnyal (egyik) titkárát megbízhatta, hogy készítse leírást a koronázás menetéről. A feltételezést a koronázás eseményeit részletesen leíró, 1626-ban Barcelonában megjelent nyomtatvány szerzőjének, Andrés Mir y de Talarn¹²¹ utalása valószínűsíti, aki a szövegben Ossona grófit urának nevezi (*Dokumentumok*, 39. sz.).

---

halála után, talán kedvezőbb feltételeket lehetne elérni. Ezzel szemben mindenekelőtt az esztergomi érsek [Pázmány], a nádor és néhány titkos tanácsos azon a véleményen volt, hogy Magyarországon fennáll egy protestáns király megkoronázásának veszélye, továbbá a főherceg lelkiismeretét nem terhelné, hogy már apja megerősítette esküvel a privilégiumokat, ezen kívül a magyar korona megkönnyítené a főherceg római királlyá választását. A spanyol követ a házassági tervek elhalasztásával fenyegette a császárt, ugyanis a koronázás elmaradása azt sugallná, hogy a főherceg utódlása a Magyar Királyságban bizonytalan lábakon áll. II. Ferdinánd azt felelte, gyóntatója tanácsára nem hagyhatják, hogy a főherceg ugyanazokat a jogokat erősítse meg, mint ő maga, mivel 1618-tól eltérően nem áll fenn veszélyhelyzet, és így a választást követően lemondana a koronázásról. Ezt a kiutat azonban a rendek elzárták, és szabadságaik biztosítását már a választás előtt követelték.

Az udvar vészhelyzetet állapított meg, aminek értelmében a császár megengedhette fiának a felekezeti szabadságok esküvel történő megerősítését, belátva (feltehetőleg) a lehetséges veszélyeket. Mégpedig azt a veszélyt, hogy az egyelőre lojális protestánsok erődítményeiket bekapcsolhatják egy Erdéllyel kötött Habsburg-ellenes szövetségbe; a veszélyt, hogy nem a császár fiát, hanem fivérét választanák királlyá és ez egy új testvérviszályt szülne; a veszélyt, hogy egyes nemesek I. Eleonórárt mostohagyermek megkoronázása ellen hergelhetnék azzal az érveléssel, miszerint egy napon özvegyként majd ő maga uralkodhatna Magyarországon. Ezt a feltételezett ajánlatot Eleonóra minden bizonnyal visszautasította, mondván, Ferdinánd Ernő főhercegre úgy tekint, mintha *saját fia* lenne. Bármily reálisan is mérték fel a gátlásokat legyőző vészhelyzetet, II. Ferdinánd végül beleegyezését adta ahhoz, hogy fia esküt tegyen a rendek kiváltságaira és végső soron meg is válasszák őt.”

¹¹⁹ Non lascerò anche di soggiunger a V. I. Ill[ustrissi]ma, come il Palatino Esterasi ha fatta una buona consideratione, che questa promessa, che farà l'Arciduca, poco nuocerà, se si andrà guadagnando gli animo degli Ungheri, come s'è fatto, o con procurare, che di[u]ensino Cattolici o iattuarli in altra maniera, perche qualsivoglia articolo del Regno ben vi concorre el Re, e la maggior parte de uoti sempre si potrà disfare. Carafa nuncius chiffréje, Sopron, 1625. november 26. ASV, SS, Germania 115, fol. 121r.

¹²⁰ In fine tutta questa mutatione di resolutione e proceduta dell' inaspettata conditione domandita da gli stati nell'atto dell'elettione, dalla gran premura a non farsi di Betlem, et altri Eretici, e dall' istanza dell'Ambasciatore di Spagna, che ha fatto gran cose. [Kiemelés tőlem: M.T.] Carafa nuncius jelentése, chiffré, Sopron, 1625. november 26. ASV, SS, Germania 115, fol. 121r.

¹²¹ Andrés Mir y de Talarn (katalánul Andreu Mir de Talarn) Aytona kíséretének tagjaként vehetett részt a soproni diétán. Tortosai polgár volt, aki királyi ülnökként (*oidor real*) működött Tortosa városában 1601. május 15-től kezdve, elődje, Miquel Montserrat halálát követően. Nem sokkal a soproni országgyűlés után elhunyt, mert tisztségét 1627. május 15-től kezdve már másik személy, Baltasar Oriol töltötte be. Vö. *Eva Serra Puig*: Els Llibres de l'ànima de la Diputació del General de Catalunya (1493–1714). Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 2015. 339 és 439. Az adatokat Rubén González Cuervának köszönöm.

VII. A koronázásról szóló egyéb spanyol nyelvű források: magánlevelek, avizók és nyomtatványok

Ossona gróf jelentésein kívül több más, spanyol nyelvű forráscsoport is részletesen hírt adott a soproni országgyűlés előzményeiről, a diéta eseményei közül a nádor megválasztásáról, legrészletesebben pedig érthető módon a koronázási szertartás lefolyásáról. A névtelen szerzőségű források aszerint különíthetők el, hogy írójuk a spanyol követ kíséretének tagjaként volt-e szemtanúja az eseményeknek, vagy a követtől és kíséretétől függetlenül. A kéziratban fennmaradt források voltaképp avizók, amelyek az események leglátványosabb részéről számoltak be: II. Ferdinánd császár, családja és kíséretének Sopronhoz való közeledéséről, a magyar rendek részéről való fogadtatásáról és bevonulásáról részletesen író avizók maradtak fenn a bécsi Házi, Udvari és Állami Levéltár Turcica sorozatában: e leírások a király megválasztásáig eltelt időszak reprezentációs szempontból látványosabb eseményeit – a Sopron városába való bevonulást (okt. 18., 25.), és a november 22-iki diétai eseményeket – mutatják be részletesen; a szöveg alapján nem állapítható meg, hogy írójuk a spanyol követ kíséretének tagja volt-e (*Dokumentumok*, 35. sz.).

Ismert, hogy Sopronban a császár kíséretében udvarának tagjai és a Habsburg Monarchia előkelőségei közül is számosan jelen voltak. A cseh arisztokrácia legfontosabb tagjai közül Zdeněk Vojtěch Popel z Lobkovic herceg, cseh főkancellár a császári udvart kísérve végig jelen volt: akárcsak az előző, 1622. évi soproni diéta¹²² alkalmával, ezúttal is részletesen beszámolt feleségének, Polyxena von Pernsteinnek a soproni eseményekről. Spanyol nyelvű levelei értékes források, különösen is amiatt, mert a bennük név szerint említett személyek¹²³ soproni jelenlétéről neki köszönhetően tudhatunk.¹²⁴

A Pernstein családdal rokon Villahermosa hercegi családnak¹²⁵ a madridi nemzeti könyvtár kéziratárában található iratai között öt darab, különleges avisó maradt fenn,¹²⁶ amelyek a

---

¹²² Martí, i. m. 2014, 239.

¹²³ Pl. Johann Baptist Verda von Verdenberg (titkos tanácsos), Leonhard Helfried von Meggau főudvarmester, Karl Leonhard von Harrach (1570–1628).

¹²⁴ Svedectvi o ztrate stareho sveta. Manzelska korespondence Zdenka Vojtecha Popela z Lobkovic a Polyxeny Lobkovicke z Pernstejna. Szerk., kiad. Pavel Marek. České Budějovice 2005, 423–442, különösen: nr. 109 (1625. okt. 14.) – nr. 114 (1625. dec. 12.).

¹²⁵ A Villahermosa hercegnek küldött avizók szerzője ismeretlen. A források címzettje Carlos de Borja y Aragón volt, María Luisa de Aragón, Villahermosa hercegnő férje. Utóbbi Juana de Pernstein, Vratislav de Pernstein és María Manrique de Lara y Mendoza leszármazottjának lánya, egyúttal pedig Polisen de Lobkowicz testvére volt. Ezen oknál fogva feltételezhető, hogy az avizók szerzője a soproni diétán résztvevő cseh főkancellár, Sdenco Adalbert Popel herceg kíséretéhez, esetleg udvarához tartozott. Villahermosa herceg gyűjteményében ugyanakkor különböző helyekről (Brüsszelből, Konstantinápolyból) érkező hírek is megtalálhatók, tehát valószínűsíthető, hogy a hírekről egy kiterjedt hálózat informálta, ami másolatokban is eljuttathatta hozzá az avizókat, azokat is, amelyek eredetileg a madridi udvarba érkeztek.

soproni diétára vonatkozóan számos, mind a hivatalos követjelentésekből, mind a nyomtatványokból hiányzó részletet tartalmaznak. A magyar koronázási jelvényeket, a koronázási szertartás részleteit leíró avizó (*Dokumentumok*, 36. sz.) a soproni diétához kapcsolódó spanyol nyelvű források egyik legfigyelemreméltóbb darabja.

Ferdinánd Ernő főherceg magyar királlyá választása és koronázása élénken foglalkoztatta a hispán monarchia közvéleményét. A soproni eseményekről szóló hírek és beszámolók gyorsan terjedtek, és a madridi és brüsszeli udvarokba eljutó hivatalos, diplomáciai híradásokon kívül a korszak leghíresebb nyomdászai nagy példányszámban állították elő azokat az aprónyomtatványokat, amelyek a koronázás híréen kívül a szertartás résztvevőiről, menetéről, helyszínéről és a koronázási ékszerekről is viszonylag részletesen tudósítottak. A már említett, koronázásról beszámoló barcelonai nyomtatványon (*Dokumentumok*, 39. sz.) kívül két másik (Madridban,¹²⁷ illetve Sevillában¹²⁸) kiadott spanyolországi nyomtatványt is ismerünk.

A 17. századi magyar uralkodókoronázások közül – a fennmaradt források tanúsága szerint – hasonló mennyiségű és minőségű hír, beszámoló, nyomtatvány egyedül I. József 1687. évi koronázása alkalmából született, abban a korszakban, amikor az európai – kivált a spanyol – „közvélemény” híréhsége a Szent Liga Budát visszafoglaló csapatainak győzelme után a tetőpontján volt. Az éppen 1625-ben történt, említett jelentős spanyol katonai győzelmek híre hasonlóképpen felfokozott hangulatot teremtettek és széleskörű érdeklődést ébresztettek a közvéleményben. Az említett körülményekhez járult, hogy a frissen királlyá koronázott főherceg és IV. Fülöp spanyol király testvére, Mária Anna infánsnő közötti házasság előkészítése szinte a koronázás hírének vétele után megkezdődött: jóllehet a frigyet előkészítő tárgyalások valóban már ekkor megindultak, az infánsnő Bécsbe érkezéséig és a házasság tényleges létrejöttéig még hosszú évek teltek el a soproni országgyűlést követően.¹²⁹ Ezzel a felfokozott várakozással magyarázható, hogy a soproni királykoronázó diétáról szóló híreket

---

¹²⁶ Köszönetet mondok Pavel Mareknek, amiért felhívta figyelmemet a forrásokra. BNE, Mss. 9379, fol. 46r–47r: 1625. október 18.; fol. 47r – 48r: 1625. október 25.; fol. 44r – 44v: Sopron, 1625. november 2.; fol. 40r – 42v: 1625. dec. 17.; fol. 36r – 37r: 1626. január (jan. 3., 10., 24.).

¹²⁷ Relación verdadera en que se da cuenta de la coronación del nuevo Rey de Ungria, Fernando Arnesto tercero deste nombre y las fiestas y saraos que se hizieron y cerimonias con que le coronaron por su Rey y Señor. Madrid. Bernardino de Guzman madridi nyomdász kiadásában, Madrid, 1626. Nyomtatvány. Lelőhelye: BNE, Mss. 2358, fol. 158.

¹²⁸ Verdadera relacion en que se da cuenta de la coronacion deel nuevo Rey de Vngria, Ferdinando Arneste, tercero de este nombre, hijo del Emperador de Alemania. Cuyo casamiento se trata con nuestra Princesa doña Maria. Tambien se avisa el nuevo decreto ... Juan de Cabrera sevillai nyomdász kiadásában, Bernardino de Guzmán madridi nyomtatványa alapján. Sevilla, 1626. Lelőhelye: Biblioteca de la Real Academia de Historia (Madrid), jelzet: A 109/085(128).

¹²⁹ *Félix Labrador Arroyo*: La organización de la casa y el séquito de la reina de Hungría en su Jornada al Imperio en 1629–1630. In: La dinastía de los Austria: las relaciones entre la Monarquía Católica y el Imperio. Szerk. José Martínez Millán, Rubén González Cuerva. Vol. II., Madrid 2011. 801–836.

tartalmazó nyomtatványokat a kor legnevesebb spanyol nyomdászai – Bernardino de Guzmán (Madrid), Juan de Cabrera (Sevilla),¹³⁰ Sebastián y Jaime Matevad (Barcelona) – állították elő, feltehetően igen magas példányszámban. A közlemény forrásmellékletében a nyomtatványok közül a barcelonai szövegét közöljük, mivel ez jelent meg először és a másik két nyomtatvány a kor általános gyakorlatának megfelelően valójában szó szerint átvette Andrés Mir y de Talarn beszámolóját.

VIII. Összegzés

II. Ferdinánd császár fiának, Ferdinánd Ernő főherceg magyar királlyá történt koronázását Madridban az osztrák testvérág közép-európai hatalmi jelenlétének megerősödéseként értékelték, amely egyúttal előrevetítette a két Habsburg-ág közötti, Olivares államminiszter által kiemelkedően jelentősnek tartott szorosabb együttműködés lehetőségét is. Ezt a rokoni-politikai kapcsolatot kívánták a frissen megkoronázott főherceg és Mária Anna infánsnő házasságával dinasztikus módon is megerősíteni – ennek terve a két Habsburg-ág diplomáciai kapcsolatait irányítók fejében már 1618 óta létezett. Madridban a házasságra vonatkozó tervek és a magyar (vagy a cseh) korona öröklésének a főherceg részére való biztosítása 1623 végétől, legkésőbb 1624 elejétől összekapcsolódtak. II. Ferdinánd ezt követően, 1624 májusában kezdte meg a tervekről az egyeztetést a magyar politikai elittel. Ily módon a soproni országgyűlés hírei, kivált a főherceg magyar királlyá történt megválasztásáról és megkoronázásáról szóló híradások a Spanyol Monarchia politikai döntéshozói számára jelentős diplomáciai értékű hírek voltak. A soproni uralkodókoronázás híre nemcsak a követjelentések révén jutott el a madridi udvarba: a magyar koronázás ceremóniális részleteiről a korszak legjelentősebb spanyol nyomdászainak műhelyeiben készült kiadványoknak köszönhetően a spanyolországi közvélemény is széles körben értesült. A 17. századi magyar országgyűlések közül az 1625. évi soproni diéta különleges eseménynek bizonyult, hiszen mind a diplomáciai híradások, mind az uralkodókoronázásról beszámoló spanyol nyelvű kiadványok kivételes mennyiségben maradtak fenn.

Fraknoi szerint a spanyol követ jelentéseiben a soproni diéta kapcsán saját szerepét kiemelve (túlhangsúlyozva) tüntette fel magát.¹³¹ Carafa nuncius jelentései mindenestre

---

¹³⁰ *Francisco Baena – Carmen Espejo-Cala*: El impresor sevillano Juan de Cabrera (1623–1631): la producción de relaciones seriadadas en España durante el siglo XVII, *Comunicación y sociedad = Communication & Society*, Vol. 29, Nº 4, 2016, 203–217. <http://dadun.unav.edu/handle/10171/41842> (legutóbbi hozzáférés: 2019.9.12.)

¹³¹ *Fraknoi*: A magyar királyválasztások története. Bp., Athenaeum, 1921. 232–239. Vö. *Dokumentumok*, 16. sz. (Ossona gróf jelentése, Sopron, 1625. nov. 18.), illetve főleg: „Lo que me obligo empeñarme en nombre de

megerősítik, hogy Ossona gróf mind II. Ferdinándra, mind tanácsosaira tudatosan igyekezett befolyást gyakorolni, különösen is az országgyűlés utolsó, a királyválasztást közvetlenül megelőző szakaszában. A nádor- és királyválasztó diétán a követ fő célja a IV. Fülöp király testvére, Mária Anna infánsnő jövőbelijének kiszemelt főherceg királyi címének biztosítása volt. Ennek érdekében tárgyalt a császárral, a bécsi udvar vezető politikusaival és az alább közölt források által is megerősítést nyerve, a magyar politikai elit meghatározó személyiségeivel, Esterházy Miklós nádorral és Pázmány Péter esztergomi érsekkel is.

V[uestra] M[ajesta]d en esta negociacion fue la seguridad comun de su cassa de V[uestra] M[ajesta]d y la gran reputacion que se ha ganado en salir con cosa que los amigos dudauan della y los enemigos la tenian por ymposible.” *Dokumentumok*, 21. sz. (Sopron, 1625. nov. 28.)

Der Ödenburger Reichstag von 1625 aus der Perspektive des spanischen Zweiges der Habsburgerdynastie: Die Berichte des Grafen Ossona, spanischer Gesandte in Wien

Erzherzog Ferdinand Ernst, Sohn des Kaisers Ferdinand II. wurde von den ungarischen Ständen auf dem Reichstag von 1625 zunächst zum König von Ungarn gewählt, dann am 8. Dezember auch gekrönt. Der Schauplatz des Reichstages war die traditionsreiche westungarische Stadt Ödenburg (Sopron). Dieser Aufsatz hebt die Rolle eines wichtigen Teilnehmers, des spanischen Gesandten von Wien, Francisco Moncada, Graf Ossona (1586–1635, spanischer Gesandte am Wiener Kaiserhof zwischen 1624 und 1629) hervor, vor allem anhand der diplomatischen Quellen, Gesandtschaftsberichte und Avise, die über die Ereignisse des Reichstages berichten.

Seit den umfangreichen Forschungen und bis heute grundlegenden Werken (*Pázmány Péter és kora, I–III. [Péter Pázmány und seine Zeit, I–III.]* Pest, 1868–1871; *A magyar királyválasztások története [Geschichte der ungarischen Königswahlen]*, Bp., 1921) von Vilmos Fraknói (1843–1924) ist es bekannt, dass der spanische Gesandte bedeutender Teilnehmer jener politischen Verhandlungen und diplomatischen Abmachungen war, die den Reichstag begleiteten, wo in Person von Nikolaus Esterházy ein neuer Palatin und in Person des Erzherzogs zugleich der ungarische König gewählt wurde. Graf Ossona übermittelte die Nachrichten vom ungarischen Reichstag in seinen Berichten, die er an Philipp IV., König von Spanien, Graf-Herzog Olivares [Gaspar de Guzmán, Graf von Olivares, Herzog von San Lucar, 1587–1645] und Isabella Clara Eugenia, spanische Infantin und Statthalterin der spanischen Niederlande schrieb. Seine Mitteilungen ermöglichen als wichtige Quellen die Auswertung der Ereignisse des Reichstages aus der Perspektive des spanischen Gesandten. Zur Tätigkeit des Grafen Ossona während des Reichstages sind einerseits seine eigenen Berichte grundlegende Quellen, andererseits informieren auch andere Dokumente, in erster Linie die Mitteilungen des päpstlichen Nuntius Carlo Caraffa über die Taten und den Einfluss des spanischen Gesandten. Unser Aufsatz stützt sich zugleich auf eine andere, in den bisherigen Forschungen noch nicht angewandte Quellengruppe, nämlich auf die Dokumente des Privatarchivs des spanischen Gesandten, das sich im Familienarchiv Medinaceli (Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli) in Toledo befindet. Diese ermöglichen die Darlegung des besonders umfassenden Informationsnetzes des Gesandten, das sich auf die Provinzen der Habsburgermonarchie, das Territorium des Heiligen Römischen Reiches, Italien und andere Gebiete Europas ausbreitete. Von der Beobachtung der für den kaiserlichen Hof wichtigen diplomatischen Angelegenheiten (wie z. B. das Verhältnis zu den Osmanen, die Politik von Gábor Bethlen, Fürst von Siebenbürgen) zeugen nicht nur die Avise oder Gesandtschaftsberichte, die Graf Ossona in Form von Kopien erhielt, sondern auch die Briefe verschiedener Personen (z. B. des Präsidenten des Hofkriegsrates, Rambaldo Collato), die zur Klientel des spanischen Königs gehörten und ihm (gelegentlich) zugleich über die Politik des Hofes gegenüber Gábor Bethlen berichteten.

Die Ereignisse des Ödenburger Reichstages wurden am Hof in Madrid als Verstärkung der mitteleuropäischen Machtpräsenz des österreichischen Zweiges der Habsburger bewertet, wodurch auch die Möglichkeit einer engeren, erst in der Politik des Ministers Olivares zentrale Bedeutung erfüllenden Zusammenarbeit der zwei Zweige in Aussicht gestellt wurde. Diese verwandtschaftliche und politische Beziehung sollte durch die Heirat des neulich gekrönten Erzherzogs mit der Infantin Maria Anna auch dynastisch bestätigt werden, und die Wahl des Erzherzogs zum König war wichtige Voraussetzung dieser Heirat. Deswegen hatten

die Nachrichten des Ödenburger Reichstages (vor allem jene über die ungarische Königswahl und Krönung des Erzherzogs) für die politischen Entscheidungsträger der Spanischen Monarchie einen besonderen diplomatischen Wert. Die Nachricht von der Krönung in Ödenburg gelangte nicht nur durch die Berichte der Gesandten an den Hof zu Madrid: Dank der Drucke, die in den Werkstätten der bedeutendsten spanischen Drucker der Zeit – Bernardino de Guzmán (Madrid), Juan de Cabrera (Sevilla), Sebastián y Jaime Matevad (Barcelona) – gefertigt wurden, konnte auch die spanische Öffentlichkeit über die Zeremonie der ungarischen Krönung in weitem Kreise detailliert erfahren. Unter den ungarischen Reichstagen des 17. Jahrhunderts hat sich der Ödenburger Reichstag von 1625 als ein besonderes Ereignis erwiesen, da sowohl die diplomatischen Benachrichtigungen als auch die spanischen Publikationen über die Krönung in außerordentlich großer Anzahl erhalten geblieben sind. Im Anhang werden die wichtigsten spanischen Quellen bezüglich der Ereignisse dieses Reichstages aufgezählt.

Dokumentumok¹³²

1.

Oñate gróf Esterházy Miklós országbíróhoz

Bécs, 1624. július 24.

Jelzet: MNL OL P 108, Rep. 71. Fasc. 16, p. 353

Eredeti, címzés nélkül.

A spanyol uralkodó rendelkezésének megfelelően a császári udvarban utóda Ossona gróf lesz, Utódát Esterházy figyelmébe ajánlja.

Illustrissime Domine

Posteaquam Hispaniarum Rex Catholicus Dominus meus habita benigna consideratione tot annorum in Germania transactorum ad humilem meam aeque ac instantem petitionem, Successorem in hac Legatione destinavit Dominum Comitem de Ossona, Equitem praeclaris virtutibus ornatum, is etiam paucos ante dies huc appulit, et ad Caesarem primos aditus habuit, visum est Dominationem Vestram Illustrissimam de eo deque meo ab hinc discessu in Belgium et Hispanias propediem instituendo, reddere certiore, pro sua erga me solita humanitate et acceptis favoribus grates agere uti ago permaximas, simulque rogare ut simea forte opera ad ea quae Dominationi Vestrae Illustrissimae grata et accepta fuerint alicubi utilis futura videatur, velit eadem quae libuerit inungere certoque credere id me curaturum ut Dominationes Vestrae Illustrissima mea sibi inserviendi studia cognita ac perspecta habeat. Caeterum qua sit Rex Catholicus Dominus meus erga Dominationem Vestram Illustrissimam fiducia ac propensione exponet pluribus praefatus Comes modernus Legatus apud quem Dominationis Vestrae Illustrissimae egregiam animi magnitudinem strenuam hisce turbis pro Caesare narratam operam et singulare erga res Austriacas et Re[lig]ionem studium uti par est. Commendau, Deus Dominationem Vestram Illustrissimam diu servet salvam et incolumem. Viennae 18 Julii 1624.

[Oñate sk.:] Il Reverentissimo Signore steso scrive a Vostra Signoria onde potre vedere quanto sua Maestà la stimi et la relatione che ne a havuta io serviro a Vostra Signoria sempre

---

¹³² A latin nyelvű forrásokat a humanista helyesírás szabályai szerint közlöm, a spanyol nyelvű levéltári (kéziratos) források közlésekor a Ryszard Skowron által koordinált, a Lengyel Tudományos Akadémia finanszírozásával az utóbbi években (2012–2015) megvalósult, lengyel vonatkozású simancasi levéltári iratokat közreadó forráskiadvány átírási elveit követem: Documenta Polonica Ex Archivo Generali Hispaniae in Simancas. Nova series. Vol. I. Ed by Ryszard Skowron, in collaboration with Miguel Conde Pazos, Paweł Duda, Enrique Corredera Nilsson, Matylda Urjasz-Raczko. Polish Academy of Arts and Sciences. Cracow 2015. 11–14. A forráskiadvány digitális változata: http://pau.krakow.pl/Simancas/Documenta_Polonica_in_Simancas_vol1_2015.pdf (legutóbbi hozzáférés: 2017.7.28.) A spanyol nyelvű nyomtatványok szövegét betűhív módon közlöm, a rövidítéseket külön jelzés nélkül feloldottam.

che potro, o, mi favorira di comandarmi con la volonta a che mi trovo obligato per i molti favori ricevuti di Vostra Signoria

Besa las manos de Vuestra Signoria
su servidor
El Conde de Onate

2.

Ossona gróf Olivares államminiszterhez

Bécsújhely, 1624. július 18.

Jelzet: Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli (Toledo), Archivo Histórico, leg. 60, ramo 4,
n. 1. pp. 1 – 2

Másolat.

Ossona gróf 1624. július 7-én érkezett meg Bécsbe, barcelonai indulását követően két hónappal. A császár és a főhercegek részéről igen előzékeny fogadtatásban részesült. Az udvarban mindenki óhajtja a IV. Fülöp spanyol király testvére, Mária Anna infánsnő és Ferdinánd Ernő főherceg közötti házasságot. A főherceg lélekben erős, de fizikumát tekintve kissé vézna. Oñate gróf mindenről tájékoztatja. A mainzi választó kedvetlensége igen káros lehet, ezért a követ kéri Olivarest, hogy segítsen változtatni a helyzeten. Eggenberg herceggel még nem tudott beszélni, a Titkos Tanács elnöke fürdőhelyet keresett fel, ezért egyelőre nem tartózkodik az udvarban. A spanyol király ajánlóleveleit folyamatosan átadja a címzetetteknek, az eddigi felkeresett személyek közül mindenki elkötelezett híve a katolikus királynak. A tartományok elégedetlenkednek, félő, hogy ha valaki az élére állna, lázongás is kialakulhat. A bajor választónak nincs sok híve a bécsi udvarban, mert merevnek bizonyult. A császár miniszterei békére vágnak és úgy vélik, ha a birodalmi választói jogot nem ruházták volna át Bajor Miksára, könnyebb lenne vele egyezsége jutni.

NB. A fenti levél tisztázatából (végleges változatából) a sietség miatt nem készült szó szerinti másolat, Ossona gróf néhány sort ahhoz még hozzáfűzött, ám azok átírására már nem volt mód.

Los caminos tan desacomodados no me han dado lugar de llegar antes a Viena, donde llegue a 7 de Julio, con que mi viaje de Barcelona hasta aqui ha sido de dos meses, por las cartas que escribo al Rey vera Vuestra Excelencia el estado destas materias, y assi no se las referire a Vuestra Excelencia.

El Emperador me ha hecho mucho agasajo, y todos los Archiduques, aqui se muestra gran desseo del casamiento de la Infanta Maria, y la Emperatriz le muestra, el Archiduque Ernesto tiene espiritu, pero el cuerpo no le ayuda mucho pues es algo flaca de complision. El Conde de Oñate me va informando de todo y yo advirtiendolo con el cuydado que devo todo lo que ymporta, por aora no ay cosa grande de peligro, pero el poco gusto del Elector de Maguncia en esta concurrencia puede ser dañosissimo y assi Vuestra Excelencia devría remediarlo lo mejor que se pudiese, porque yo de aca ya hago lo que puedo para assegurarle de la voluntad de Su Magestad. Al Principe de Equemberg no he visto, porque no ha buuelto de unos baños, a todos los demás ministros voy dando las cartas, están todos muy bien afectos y devotos de Su Magestad. Las Provincias están mal contentas, de que se puede temer algún movimiento, si hallasen cabeça, y si la paz no se concluye fácilmente la hallarán. El Duque de Baviera tiene pocos amigos en esta corte, porque no es liberal con ellos, y porque como se hallan todos los

ministros del Emperador riquissimos dessean la paz, y les parece que si no fuera por la translación del Electorado, fuera fácil la conclusión della. Con desseo aguardo saber nuevas de la salud de Vuestra Excelencia. Dios se la de a Vuestra Excelencia tan cumplida como yo se la desseo. En Viena a 18 de Julio de 1624.

NB. Esta carta de arriba no se copió a la letra sacose en limpio parte della y añadió algunos ringlones más el Conde mi Señor y no hubo lugar de que quedase copia en la misma forma por la prissas.

3.

Ossona gróf Esterházy Miklós országbíróhoz

Bécs, 1624. július 19.

Jelzet: MNL OL P 108, Rep. 71. Fasc. 16, p. 370

Eredeti, címzés nélkül. A levél alján a címzett neve a követ titkárának írásával:

„Baron de Esterhazi”

Ossona gróf új bécsi spanyol követ a császári udvarba érkezve bemutatkozó levéllel fordul Esterházy Miklóshoz. Elődétől, Oñate gróftól értesült Esterházy érdemeiről, a dinasztia és a spanyol király ügyei iránt tanúsított buzgalmáról és odaadásáról.

Illustrissime Domine

Hispaniarum Rex Catholicus Dominus meus clementissimus cum ad hanc legationem obeundam me destinaret, voluit advinctas ad Dominationem Vestram Illustrissimam dare litteras ex quibus non obscure colliget, Maiestati suae Catholicae de Dominationis Vestrae Illustrissimae erga Caesarem et res Austriacas comprobata; durantibus hisce motibus constatnti devotione ac debita fidelitate, satis constare Multa de his Dominus Comes de Ognate meus in hac legatione antecessor, de que Haeroicis Dominationis Vestrae Illustrissimae gestis et virtutibus admonuit. Eam proinde in primo hoc meo ingressu peramice salutare, simulque rogare volui, ut sicubi forte opera mea, ad ea quae sibi grata aut accepta fuerint, opportuna esse videatur, velit eadem libere uti, neque humanitati et benevolentiae suae habere commendatim. Deus Dominationem Vestram Illustrissimam Diu servet incolumem. Vienna, 19 Julii 1624.

[Ossona gróf sk.:]

B[esa] L[as] M[anos] de V[uestra] S[eñor] I[llustrissima]
su servidor
El Conde de Ossona

4.

Oñate gróf¹³³ az Államtanács titkárához [?]

---

¹³³ Iñigo Vélez de Guevara y Tassis, Oñate gróf, 1617 és 1624 között bécsi spanyol követ. Személyéről az 1622. évi soproni országgyűlés kapcsán: *Martí*, i. m., 2014.

Madrid, 1625. február 13.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 6

Eredeti.

Oñate gróf németországi követsége, pontosabban II. Ferdinánd frankfurti császári koronázása idején Ambrosio Spinola márkinak elküldte a császárnak a magyar és a cseh királyságok (át)öröklésével kapcsolatos tervezetnek iratait, azzal a meghagyással, hogy azokat a márki juttassa el III. Fülöp spanyol királynak. E iratok közül kettő II. Mátyás idején (általa) keletkezett. Meg kell bizonyosodni felőle, hogy De la Cueva bíboros elégett iratai között ezek is megsemmisültek-e, és mivel az iratoknak másolata kell hogy legyen, célszerű lenne ezeket Ossona gróf (jelenlegi bécsi spanyol) követnek eljuttatni, és még ezt megelőzően lemásolni és a (királyi) levéltárban elhelyezni.

[Külzetten:]

Madrid, 13 de Hebrero 1625

El Conde de Oñate

Que quando estubo en Alemania embio al Marqués Espinola la transacion que hizo el Emperador de los Reynos de Vngria y Bohemia. Dos confirmaciones desta transsacion hechas por el Emperador Matias. Y la primera imbestidura que el Conde obtubo del Marquesado del final. Y por que se presume que la transsacion se quemo con otros papeles del Cardenal de la Cueva. Parece al Conde que verificandose esto. Y estando como ha de estar en el officio copia de la dicha transsacion se embie al Conde de Osona. Para que della y de las confirmaciones haga sacar otras por perdidas. Y se pongan en el Archivo. De su Magestad.

[Oñate levelének összefoglalója mellett az Államtanács titkárának feljegyzése:]

Hagaselo que parece al Conde de Oñate auiendo reconocido primero en el officio, si hay lo que dize.

Quando me halle en Francafort a la eleccion deste Emperador,¹³⁴ considerando las rebueltas de Alemania y el peligro que podrian correr por alla, embie al Marques Spinola¹³⁵ quatro papeles originales para que los remitiesse a Su Magestad que si no me acuerdo mal, fueron la transacion original que yo hize con este Emperador en nombre del Rey nuestro Señor¹³⁶ questa en el cielo sobre la sucession de los Reynos de Vngria y Bohemia confirmada por su Magestad Cessarea despues de coronado en Bohemia.¹³⁷ Dos confirmaciones desta transacion hechas por el Emperador Mathias¹³⁸ la vna despachada por la chancilleria Imperial y la otra por la Bohemia y la primera ymbestidura que yo obtuve del Marquessado del final.

A mi me parece muy combeniente questas escrituras se traygan a los Archivos del Rey nuestro Señor y pues ay sospecha de que se quemaron en el escritorio del Señor Cardenal de la Cueva.¹³⁹ Mi opinión seria que si esto se verificasse se embie al Señor Conde de Ossona copia de la transacion (la qual ha de estar en su officio de Vuestra Magestad) y se le ordene

---

¹³⁴ II. Ferdinánd császári koronázása: Frankfurt, 1619. szeptember 9.

¹³⁵ Ambrosio Spinola márki

¹³⁶ III. Fülöp spanyol király (1598–1621)

¹³⁷ II. Ferdinánd cseh királyi koronázása: Prága, 1617. június 29.

¹³⁸ II. Mátyás magyar és cseh király, német-római császár (1612–1618)

¹³⁹ Alonso II de la Cueva y Benavides (1574–1655; 1622-től bíboros)

que por perdidas saque esta y las otras tres escrituras y las remita aca, advirtiendole que en la copia de la transacion que le quedo al emperador firmada de su nombre y del mio, no creo yo questa la ratificacion que su Magestad Cessarea hizo despues de coronado, laqual como cosa esencial [para?] el derecho de su Magestad, hize yo poner en la original que embie a Flandes. Y a este proposito me parece poner en consideracion a Vuestra Magestad seria bien ordenar tambien al señor Conde de Ossona, que en la primera dieta del Reyno de Bohemia haga queste concierto se passe en ella, y se yngiera en las tablas de aquel Reyno. Lo qual tengo por combeniente para assentar la sucession de su Magestad en aquel Reyno precediendo a las hijas y hermanos del Emperador. Dios guarde a Vuestra Magestad como desseo. De cassa,¹⁴⁰ 13 de Hebrero 1625.

[Oñate gr. sk.:]

Después de la coronación deste Emperador en el Reyno de Bohemia no a havido alli dieta y por esto no pude hazer la diligencia que propongo haga el señor Conde de Ossona en la primera.

El Conde de Oñate [sk.]

5.

Ossona gróf IV. Fülöp királyhoz

[Bécsújhely], 1625. okt. 7.

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss. 1929, fol. 103r

Másolat.

Április 27-én kelt levelében valamennyi, Bethlen Gáborral kapcsolatos ügyről jelentést tett, további fejlemények Bethlen követeinek megérkeztéig nem adódtak. A fejedelem azért küldte követeit a császárhoz, hogy nevében házastársat kérjenek az uralkodótól; illetve abban az esetben, ha nem tudják teljesíteni kérésüket, szerezzenek menlevelet a császártól útjuk folytatásához a brandenburgi választófejedelemhez, hogy ott kérjenek egy hercegnőt feleségül uruknak. A követek a spanyol követ számára is kézbesítettek egy, a megszokott udvariassági formulákat tartalmazó levelet Bethlentől, amelyre ő hasonló jókívánságokkal válaszolt. A császár nem tárgyalta a követekkel Bethlen főhercegnőt kérő leveléről, de illő fogadtatásban részesítette őket, és kiállította nekik a kért menlevelet, illetve egy biztost is rendelt melléjük, hogy Brandenburgig kísérje őket. Ossona a császár kérésére, összhangban a spanyol király akaratával, még Bethlen követeinek Bécsújhelyről való távozása előtt követ küldését fontolgatta Bethlenhez, a navarrai születésű, spanyol szolgálatban álló Paradis ezredes személyében. Mielőtt azonban Paradis megérkezett volna, Bethlen követei már sietséggel távoztak. Négy napja az a hír járja, hogy Bethlen sereggel indult meg Erdély határai felé, és emiatt a császár is mozgósított gyalogosokat és háromezer lovast is, magyarokat és németeket. Ossona ebben a helyzetben nem akarta Paradis ezredest elindítani Bethlenhez, kockáztatva, hogy a változó helyzetben Bethlen esetleg nem is fogadná a követet, illetve, hogy a spanyol uralkodó levele akár a török kezébe is kerülhet. Ossona a Bethlen pártján álló magyar urak haláláról is beszámol: Batthyány (II.) Ferenc hirtelen halt meg, Széchy Györgyöt értesülései szerint egyik kapitánya álmában gyilkolta meg; Horváth István halála is váratlan volt, és maga Bethlen is megbetegedett nagyváradi tartózkodása alatt.

---

¹⁴⁰ „De cassa”, azaz otthonról

En carta de 27 de Abril di cuenta a Vuestra Magestad de todas las materias tocantes a Betlem Gabor, después acá no se ha ofrecido cosa nueva hasta la venida de dos embaxadores¹⁴¹ suyos, que embió a pedir al emperador que le diese muger y que quando para esto no hubiese lugar, su Magestad fuese servido de darles cartas de favor para el elector de Brandemburg,¹⁴² a donde tenían orden de pasar a pedir una princesa de aquella casa, que fue muger del Duque de Racevile¹⁴³ en Polonia. Trajeron también carta para mi, con los ofrecimientos generales que suele, y les satisfice[!] con todos los cumplimientos que pude. Su Magestad Cesárea, no dandose por entendido de lo que Betlem pedía, que era una de las señoras Archiduquesas; después de haver honrrado mucho a los embajadores les dio la carta de favor que pedían y un comisario que los llevase hasta Brandenburg. En este medio llegó la carta de Tilly¹⁴⁴ para Betlem, y orden para que yo se la ymbiase con persona particular de que dí luego cuenta a Su Magestad Cessárea y estimando ynfinito la resolución de Vuestra Magestad, me mandó que luego se despachase persona, antes que los embajadores saliesen de esta Corte, embié luego a llamar al Coronel Paradis, vasallo de Vuestra Magestad, natural de Nauarra, con toda deligencia, pero antes que llegase, los embajadores de Betlem partieron con tanta prisa, que faltaron a muchos cumplimientos mostrando poca satisfacción de su despacho con haverles Su Magestad Cessárea, honrrado tanto, y a que no con el matrimonio de una de las señoras Archiduquesas con título de Serenissimo, y dentro de quatro días llegaron avisos de que Gauor salía con ejército de Transilbania, la buelta de estas provincias a que se atribuyó también la partida de los embajadores tan apresurada; continuaron los avisos de la salida de Betlem con doce piecas de artillería, hasta que llegó a Baradino,¹⁴⁵ y porque de todas partes avisaban del mal ánimo con que lo hacía su Magestad Cesárea resolvió de desforçar sus regimientos de infantería y levantar tres mill cavallos, húngaros y alemanes. Con esto me pareció de tener a Paradis que ya había llegado y no aventurar la reputación de Vuestra Magestad en cosa que no había de ser de provecho, estando ya Betlem, resuelto, y tan adelante en la execución de sus yntentos, los quales por medios no pensados Dios los ayudó desaciendo, primeramente muriendo el Budian¹⁴⁶ húngaro repentinamente, uno de los mayores rebeldes que tenía su Magestad Cesárea, y el más vecino de todos, y que tenía residencia a seis leguas de aquí en una fortaleza de sitio ynexpugnable, tras esto se siguió la muertte del Setci,¹⁴⁷ también húngaro que yba con quinientos cavallos ajuntarse con Betlem, a manos de uno de sus capitanes, estando durmiendo, murió también de ymproviso Orvat, Istuan¹⁴⁸ uno de los mejores soldados que tenía Vngría dependiente de Betlem, a todo esto se añadió el caer enfermo el Betlem en Varadino y poco después sin haverse la causa cierta estando convalecido, ya ha mandado retirar la mayor partte de sus tropas dentro de Transilbania, quedandose con no más de a dos mill o tres mill hombres. Atribuyen al Vaga de Buda¹⁴⁹ esta retirada porque se dice que le amenazó que si no se retiraba y dejaba de ynquietar al emperador que él juntaría sus fuerças y se metería en Transilvania, y esto quieren algunos que ha sido de acuerdo de los mismo Bassa, y Gauor, para tener bastante disculpa Gabor con los colligados, después de haver recibido dinero de ellos, para no cumplir lo que les tenía ofrecido. La perfidia de este hombre es tan grande, que todo lo peor se puede temer y esperar de él. Al mismo tiempo que salió con su ejército, escribió al emperador una carta de

---

¹⁴¹ Kovacsóczy István és Mikó Ferenc

¹⁴² György Vilmos brandenburgi választófejedelem (1619–1640)

¹⁴³ Janusz Radziwiłł (1579–1620)

¹⁴⁴ Johann Tserklaes, Tilly grófja, a Katolikus Liga hadvezére.

¹⁴⁵ Varadino (Nagyvárad)

¹⁴⁶ Batthyány Ferenc (1573–1625)

¹⁴⁷ Széchy György, 1625. aug. 31-én gyilkolták meg Töketerebesén (Zemplén m.)

¹⁴⁸ Horváth István (†1626 után) hajdúfőkapitány, Bocskai, Báthory majd Bethlen szolgálatában.

¹⁴⁹ Szúfi Mehmed budai pasa

grandísimo reconocimiento confesando sus obligaciones, últimamente ha llegado aviso que si pasará el Tiuisco¹⁵⁰ Betlem, tenían hecha una conjuración los húngaros para matarle y se cree que la llegó a entender, y pues el temor della le detubo, y el haver sabido la cayda y retirada del Rey de Dinamarca,¹⁵¹ yo he tenido por combeniente al servicio de Vuestra Magestad el no ymbiar Su Real carta a Gauor, mientras las cosas no se dispusiesen de otra manera y porque sea sabido, que Betlem, ajustandose en esto al gusto de sus obligaciones, hace grandes ynstancias en Contantinopla, para que se rompa la paz con el Emperador, y si se hallase con la carta de Vuestra Magestad en su poder, se tiene por sin duda, que la mostraría a los Turcos para yrritarles, más con lo que Vuestra Magestad le ofrece en ella de darle ayuda contra ellos, y aún para venderse más caro a los colligados, con que por ahora los Ministros del Emperador, han tenido por acertada esta resolución de suspender el ymbiar a Gabor la carta de Vuestra Magestad. Guarde Dios etc.a

Su Magestad Cesárea camina lentamente en las levas que había determinada se hiciesen para oponerse a Betlem, y todo el miedo después de la retirada de este hombre se ha combertido en desprecio de su persona y de sus armas, y si su Magestad se resolviese (como espero que lo hará) de fomentar secretamente a los enemigos de Gauor, y a los malcontentos que son casi todos los que le son subditos, se podría acabar fácilmente con este enemigo: los siculos y sajones, pueblos de Transilbania, mandandoles Betlem, que tomasen las armas, lo han rehusado, de que podría resultar alguna nueva rebellión si Betlem quisiese castigar la desobediencia. Finalmente me ha avisado un correspondiente de aquellas partes que los colligados van preparando una solemne embajada a Constantinopla para que el turco rompa con el Emperador ofreciéndole grandes asistencias, sabelo Su Magestad Cesárea ya, Guarde Dios.

6.

Ossona gróf Olivares államminiszterhez

Bécsújhely, 1625. október 8.

Jelzet: Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli (Toledo), Archivo Histórico, leg. 60, ramo 4,

n. 1. pp. 15–17

Másolat.

Ossona gróf beszámol, hogy a császár Schwarzenberg grófot és Van der Rock birodalmi tanácsost delegálja Brüsszelbe a Ligával kapcsolatos tárgyalásokra. A gróf Flandrián keresztül küldött expresszpostában fogja tájékoztatni az uralkodót ennek fejleményeiről; a küldemény érkezése jelen levélnél hamarabb várható.

Tilly és Wallenstein a követ számításai szerint már egyesíteni tudta csapatait; legfrissebb, Wallensteintől kapott leveleiben a herceg arról adott hírt, hogy csupán háromnapos járőföldre van Tilly táborától. Bár az egyesített seregek mintegy 60000 katonát számlálnak, a helyzetet nehezíti, hogy Alsó-Szászország lázadói fegyvert fogtak, és mivel az egyesített seregek nem zsoldért harcolnak, szemet kell hunyni a zsákmányszedés gyakorlata felett.

Dánia királya megerősítette hátországa utánpótlását, és Hollandia is támogatja.

A követ arról is beszámol, hogy Eggenberg herceg nemtetszését fejezte ki, amiért Bethlent serenissimus címmel illette a császár, éppen amiatt a visszatetszés miatt, amit ez a gesztus

---

¹⁵⁰ Tisza

¹⁵¹ IV. Keresztély (1588–1648)

keltett a császár barátaiban és ellenségeiben egyaránt; ugyanezzel a címmel illeti a császár a szász és a bajor herceget is, akik ugyancsak nemtetszésüket fejezték ki, amiért a császár ily módon megtisztelte Bethlent.

A császár beszámolója szerint a dán uralkodó igen szigorú leszerelési feltételeket adott Tillynek: csak akkor hajlandó tárgyalni a békekötésről, ha Tilly seregei kivonulnak Alsó-Szászországból és megtérítik az okozott kárt.

Végül a követ tudósít róla, hogy szeptember utolsó napján nagy tűzvész pusztított a városban (Bécsújhelyen). A tűz a szárazság és a szél miatt szinte az egész városra kiterjedt és másnap reggelig tartott. A város mintegy kátharmadát érte tűzkár, ám a császárnak és családjának nem esett bántódása a palotában.

En carta de 27 de agosto di quenta a Vuestra Excelencia de lo que hasta entonces se ofrecía, después aca ha mucho de que darla como Vuestra Excelencia verá por el despacho que embío aora a Su Majestad que por no repetir lo que Vuestra Excelencia ha de ver en le diré solo en esta a Vuestra Excelencia como el Emperador ha resuelto ya de embiar al Conde de Schwarzenburg¹⁵² y a un consejero áulico llamado Van der Rock¹⁵³ a Brusselas para el negocio de la liga de que daré quenta a Su Majestad con correo expreso a Flandes que quizá llegará primero que esta. El ejército del Conde de Tilly y Príncipe Walenstain pienso que ya estaban juntos, porque tengo cartas frescas del Príncipe en que me dize que se hallava tres jornadas distante donde estava el Conde de Tilly, hazemos quenta que se hallarán juntos hasta 60 mil hombres entre la gente de la liga Cattólica y la del Emperador, pero parece que el Conde de Tilly se ha empeñado tanto dentro de la Saxonia Inferior que los villanos han tomado las armas y se teme que esto no ponga en grandíssimo aprieto a aquel ejército, porque se ha de comprar el pan con la sangre y como aquel ejército no está pagado, ni esto por ningún caso puede ser, es necesario dexar vivir la gente de guerra como quiere con que es forçoso que todas las Provincias, por donde esta gente entrará se hagan enemigas.

El Rey de Dinamarca tiene las espaldas aseguradas de Viueres y de todo lo demás con la asistencia de su reyno y de Olanda y assí estamos esperando lo que Dios hará de Tilly, porque penden de los sucesos que el tuviere todas las demás resoluciones.

A Equemberg le ha parecido muy mal que Su Magestad Cessárea diese título de Serenissimo a Bethlem Gabor por el desprecio que ha causado esto de la persona del Emperador en los amigos y enemigos. Saxonia y Baviera, a quien el Emperador havia dado el mismo título, no lo han sentido bien que honrra tan grande se comunicase a más que a ellos.

Dinamarca escribe al Emperador troppo altamente, con estas palabras me lo refirio, Su Majestad dicese que mande el Emperador a Tilly, saque se ejército de la Saxonia Inferior y quando le aya sacado y pagado todos los gastos que ha hecho que entonces tratará de desarmar.

A último de setiembre[!] a las quatro de la tarde sucedió un incendio muy grande en esta ciudad y fue tanta la velocidad del fuego con el viento que hizo y la sequedad de la materia, que a penas se sintió por toda la ciudad que toda ardía en diferentes partes, duró el incendio hasta las ocho de la mañana del día siguiente que de las tres partes de la ciudad se vieron abrasadas las dos Sus Majestades Cesareas y Altezas estuvieron seguros en Palacio porque siendo de día claro quando comenzó el incendio huvó lugar para ataxar el peligro. Dios guarde a Vuestra Excelencia como desseo. En Neustat a 8 de ottubre 1625.

---

¹⁵² Georg Ludwig von Schwarzenberg (1586–1646), a brandenburgi tanácsos Adam fivére.

¹⁵³ Van der Rock

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

[Sopron], 1625. október 28.

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss 1433, fol. 112v

Másolat.

A követ jelentésében hírül adja, hogy II. Ferdinánd császár október 10. óta Sopronban tartózkodik a magyar országgyűlés miatt. A diéta a nádor megválasztásával vette kezdetét, október 25-én, szombati napon. A rendek Esterházy Miklóst választották nádorrá, aki hű alattvaló és buzgó katolikus. Tilly és Wallenstein hadmozdulatairól, az ulmi gyűlés előkészületei.

A császár e hónap tizedike óta tartózkodik Sopronban, ahol a magyarok is összegyűltek az országgyűlés alkalmából. A diéta meg is kezdődött október 25-én, amikor Esterházy Miklóst a szavazatok nagy többségével nádorrá választották. Az új nádor személyével a rendek képviselői egyetértenek, hithű katolikus, és híven szolgálja Őfelségét.¹⁵⁴ A döntés azért is helyes, mivel Esterházy az eretnokség [a reformáció] esküdt ellensége, ám a református rendek is támogatták megválasztását; mindannyiunk örömeire úgy tűnik, hogy vezetése alatt a Magyar Királyság ügyei még jobban haladnak majd, mind a katolikus egyház, mind a császár javára és dicsőségére. Már most szembetűnő, hogy a magyarok viselkedése egészen eltér a korábbi országgyűléseken megszokottól. Amellett, hogy a református többség ellenére végül katolikus nádot választottak, a reformátusok képviselői sokkal enyhébb formában tették meg az ilyenkor megszokott ellenző, a sérelmeik enyhítését követelő hozzászólásaikat. Ezek a korábbi diétákon nyílt tiszteletlenségbe és udvariatlanságba torkollottak; ám most a református rendek is mint tiszteletteljes és hű alattvalók fordultak a császárhoz kéréseikkel.

Tilly seregei visszavonultak az általuk ostromlott Nicoburg alól, mert elfogyott élelmiszer-utánpótlásuk, és a Wers folyó mentén Hamelem felé vonultak. A Wallenstein herceg vezette császári seregek bevonultak Braunschweig területére, és a környező falvakban foglaltak szállást október hatodikától. Történt néhány jelentéktelen összecsapás a város védőivel; a herceg azt remélte, két napon belül tudja egyesíteni seregeit Tilly csapataival, hogy véghezvigyék az általuk tervezett hadi cselekményeket. A császár úgy tervezi, január elején elutazik, hogy részt vegyen az ulmi gyűlésen. Ossona gróf erről is értesíti a spanyol királyt, hogy kiválaszthassa és tájékoztathassa küldötteit.

Su Magestad Cesárea desde los 10 de este se halla en Edemburg, juntos ya los húngaros para la dietta, sábado 25 se dio principio a ella, por la elección de Palatino en la persona del Conde Nicolas Starhasi,¹⁵⁵ con grande exceso de vottos, es persona en quien concurren señaladas parttes, boníssimo catholico, fidelísimo al Emperador y muy aficionado al servicio de Vuestra Magestad. Ha sido la elección de mucha reputación, porque con ser mortal enemigo de la herejía, los herejes han benido bien en ella, y con universal aplausso con que parecen que las cosas de Ungría caminarán con grandes ventajas, asi para la religión cathólica como para el Emperador, y se hecha ya de ver en los húngaros un ánimo muy diferente del que en otras diettas han mostrado, pues jamás de haver hecho palatino católico siendo los herejes dueños de la elección, la satisfacción y enmienda de sus agrabios que suelen pedir en todas sus

---

¹⁵⁴ Madridban, 1625. dec. 2-án írt, a követhöz írt válaszlevelében IV. Fülöp kifejezte örömét Esterházy Miklós nádorrá való megválasztása miatt: „He recibido algunas cartas vuestras de 28 de octubre y 4 de Nouiembre y olgado de entender la eleccion del Palatino de Ungría que a sido muy buena por ser tan catholico como decis y tan aficionado al Emperador”. ADM, AH, leg. 58, ramo 6, sin. fol.

¹⁵⁵ Esterházy Miklós

diettas con disolencia y descortesia lo han hecho aora con terminos muy suabes, y como subditos y bien afectos.

El ejército de Tillo [Tilly] se ha retirado del sitio que tenía puesto a Nicuburg, por falta de viberes, y tomado su camino hacia Hamelem sobre el rio Wers. El ejército del Emperador a cargo del Príncipe de Walestain,¹⁵⁶ entró en el País de Brunsuy C.¹⁵⁷ y se hallava a los seis de octubre alojado en los villajes de los cotornos de continguen donde han sucedido algunos enquetros de poca consideración con los de la ciudad: esperaba el Príncipe verse con Tilli dentro de dos días para resolver lo que había de executar con aquellas armas. Su Magestad Cesárea entiende partir para la junta de Ulma a los principios de Henero de que doy quenta a Su Alteza para prevenir los diputados que hubiere de ymbiar. Guarde Dios.

8.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

Kismarton, 1625. október 28.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 24.

Eredeti, feloldott chiffrir.

Október 8-án írt jelentésében beszámolt a liga ügyéről, így arról, hogy a császár Schwarzenberg grófot és Vanderreck-et tervezte Brüsszelbe elküldeni. Azóta várja, hogy végleges döntés szülessen az ügyben, illetve hogy hivatalos iratot kapjon arról, hogy Stralendorf számára milyen meghatalmazást kell kiállítania. Bizonytalanságban van a késlekedés miatt, aminek oka Stralendorf betegsége lehet. Mivel Schwarzenberg nem érkezett meg, nyolc nappal ezelőtt erélyes fellépett, így elküldték. A keleti fríz ügyben Eggenberggel egyeztetett. Az 50 ezer dukát nagyobb része elfogyott, pénzt kér a királytól, hogy az ulmi gyűléshez szükségeket költségeket fedezhesse. Közel 200 ezer dukátot tesz ki a kifizetetlen évdíjak miatti tartozás.

En carta de 8 deste di quenta a Vuestra Magestad del estado en que estava el negocio de la Liga, como su Magestad Cessárea pensava embiar al Conde de Suarttemberg¹⁵⁸ y al consejero Vanderrec¹⁵⁹ a Bruselas. Desde entonzes aca ando solicitando el efecto desta resolucion y que me den un papel que el Varon de Stralendorf va disponiendo con que poder certificarme. Las dudas en que me tiene puesto la dilacion que usan estos Señores. Aunque hasta aora la enfermedad de Stralendorf puede ser la causa y el no haver llegado el Conde de Suartsenberg, que con grandíssima ynstancia que les he hecho ha ocho días que le embiaron alla mar.

En el negocio de la Frisa oriental me ha dicho el Principe de Equemberg que se dará la orden que su Magestad desea al Conde de Suarttemberg para que lo trate y asiente con su Alteza en Flandes.

De los 50 mil ducados se han pagado la mayor parte y asi para la junta de Ulma me hallaré sin dinero. Vuestra Magestad se lo suplico juzgue lo que alli será menester para usar de los medios que mis predecesores han usado para ajustar materias con gente codiciosa y ynteritada. Devense de pensiones muy cerca de 200 mil ducados yo no quisiera cansar a los señores ministros de la hazienda, pero es forçoso. Nuestro Señor etc.a

---

¹⁵⁶ Albrecht Wenzel Eusebius von Wallenstein (1583–1634)

¹⁵⁷ Braunschweig

¹⁵⁸ Schwarzenberg

¹⁵⁹ Vanderrec

Sopron, 1625. november 2.

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss. 9379, fol. 44r – 44v

A magyar országgyűlés dolgai kedvezőbben alakulnak a követ előzetes várakozásaihoz képest. Az újonnan megválasztott nádor, a katolikus Esterházy gróf is nagy szolgálatára van a császár birodalmának és az Úr dicsőségére, mint ahogyan korábban is tette. A császár ma Bécsbe küldetett a díszöltözetekért és birodalmi koronaékszerekért, melyeket fiának magyar királlyá koronázásának ünnepélyén fognak viselni. Az ünnepség idejét Szent Katalin napjára tűzték ki. Teschen gróf halálával, akinek nem volt örököse, a császárra szálltak vissza birtokai, és a császár a fiának, a hercegnek juttatta azokat. Ezt Liechtenstein herceg, a császár főudvarmestere igen sérelmezte, mivel az elhunyt gróf egyik nővére volt a felesége, és sérelmének hangot is adott, midőn igen tiszteletlenül szólt a császárhoz, és egy iratot is szerkesztett a főherceg magyar királlyá koronázása ellen. Mindezek, jogosan, igen rossz fényben tűntek fel mindenki előtt; a császár is nemtetszését fejezte ki, és elmarasztalta a gróft. Ezután Liechtenstein gróf engedélyt kért, hogy lemondjon főudvarmesteri rangjáról és visszavonulhasson birtokaira. A császárt meggyőzte a kérelem őszintesége, és kegyesen eleget tett a gróf kérésének. Azt mondják, hogy Schwarzenberg gróft, Károly főherceg udvarmesterét nevezik ki utódjául.

Bethlen Gábor Brandenburg választófejedelemének húgát veszi nőül. Az esküvőre meghívást kapott a császár és a bajor választó, akik követeiket küldték képviselőikre. Ezenkívül meghívták Ossona gróft is, aminek híre nagy, ám nem őszinte derűtséget váltott ki a francia udvarban. A Birodalmi Tanács titkárai, (Julio?) Puexer és Andrés Hanibal szolgálatuk legjobb éveiben elhunytak.

Az ulmi gyűlésre utazó küldöttség indulását márciusra halasztották.

De Edenburg ciudad de Vngria

a 2 de Noviembre de 1625

Las cosas de la Dieta de aquel Reyno, van gracias a Dios mejor de lo que pensava, y el Conde Esterhasi nuevo electo Palatino Cattólico, lo hace también como siempre ha hecho en el servicio de Dios y del Emperador. Su Magestad Cessárea embió oy a Viena por los vestidos y joyas imperiales, ~~Cessárea~~ para la coronación del Príncipe su hijo de aquel Reyno que estava intimada para el día de Santa Catalina, Dios lo encamine como conviene para la Christiandad.

Por la muerte del Duque de Dexen¹⁶⁰ postrer de su nombre y casa, se debolvio al Emperador aquel estado como feudo recaido, y su Mag[esta]d se scrivió darle al Príncipe su hijo, lo qual el Príncipe Gundaquer de Liectenstain¹⁶¹ mayordomo mayor del Emperador (como casado con una hermana¹⁶² del dicho Duque muerto) lo sintió de tal manera que con menos respeto que devía, habló a su Majestad y compusó un papel contra la coronación del Príncipe en Vngria, que pareció tan mal a todos como era razón, el Emperador se disgustó

¹⁶⁰ Tescheni Frigyes Vilmos (1601–1625) [Frederick William of Cieszyn (1601–1625)]

¹⁶¹ Gundaker von Liechtenstein (1580–1658)

¹⁶² Elizabeth Lucretia, Duchess of Cieszyn (1599–1653)

dello y le reprehendió, y el dicho Príncipe de Liechtenstain pidió licencia para dejar sus oficios y retirarse a su casa, lo qual su Majestad le concedió luego y de mejor gana por averse verificado que hacía su oficio muy interessadamente. Dicen que se ha llamado al Conde de Suarzenberg¹⁶³ (que vino aquí por mayordomo mayor del Archiduque Carlos¹⁶⁴) para darle este cargo.

Betlem Gabor se casa con la hermana¹⁶⁵ del Elector de Brandenburg,¹⁶⁶ ha combidado a la boda al Emperador y Elector de Baviera,¹⁶⁷ los quales embiarán sus Embaxadores¹⁶⁸ y combidó también al Conde de Ossona de que se reyeron mucho en Francia, aunque no de coraçón. Los secretarios del Consejo Áulico Ju[li]o Puexer¹⁶⁹ y Andres Hanibal¹⁷⁰ murieron ministros de muy buenas partes.

La yda al convento a Ulma se ha dilatado hasta el mes de Março.

10.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

Kismarton, 1625. november 4.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 22.

Eredeti, feloldott chifrír.

Megkapta a király szeptember 25-én hozzá intézett levelét, az utasítással együtt, figyelemmel követi az ügyeket és a legelső alkalommal be fog számolni. IV. Fülöp rossz egészségét igen sajnálja, jobbulást kíván. Röviddel ezelőtt írt beszámolót, a magyar országgyűlés jól halad. A császár sietséggel intézi az ulmi gyűlés előkészületeit. Kéri a királyt, küldjön utasítást számára a proviziókról, egy ilyen nagy jelentőségű gyűlés előtt ez fontos volna.

Su carta de Vuestra Magestad de 25 de septiembre he recibido con el despacho de Su Magestad y quedo advertido de las materias que en el vienen a que responderé en la primera ocasión.

De la poca salud con que Vuestra Magestad ha estado, me pesa infinito, desela Dios a Vuestra Magestad tan cumplida como yo se la desseo.

De aca poco se me offrece quien avisar a Vuestra Magestad la Dieta de Vngria camina bien y Su Magestad Cesárea da gran priessa a las prevenciones para a la junta de Ulma, y assi no puedo dexar de cansar a Vuestra Magestad y bolberle a supplicar lo que en mis antecedentes que es el breve despacho de las provisiones que se han de embiar en una ocasión tan grande como será esta de la junta. Guarde Dios a Vuestra Magestad como desseo. En Eisenstat y 4 de noviembre 1625.

El Conde de Ossona

---

¹⁶³ Georg Ludwig Graf von Schwarzenberg (1586–1646)

¹⁶⁴ Károly József osztrák főherceg (1590–1624), a Breslauer Érsekség herceg-püspöke (Fürstbischof), Brixen püspöke, 1619-től haláláig a Német Lovagrend nagymestere.

¹⁶⁵ Brandenburgi Katalin (1604–1644/1649)

¹⁶⁶ György Vilmos brandenburgi választófejedelem (1619–1640)

¹⁶⁷ I. Miksa bajor választófejedelem (1623–1651)

¹⁶⁸ *Kármán Gábor*: Bajor követ, i. m., és *Uő*: Egy diplomáciai zsákutca: Bethlen Gábor házasságkötése Brandenburgi Katalinnal. *Aetas* 30 (2015):3, 9–35.

¹⁶⁹ Julius Puexer

¹⁷⁰ Andreas Hannibal

11.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

Kismarton, 1625. november 4.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 23.

Eredeti, feloldott chiffrír.

A császár úgy döntött, hogy január elején elutazik, hogy részt vegyen az ulmi gyűlésen. A spanyol királytól járadékot élvező birodalmi választóknak és birodalmi hercegeknek mintegy 200 ezer dukát jár, és a követ úgy érzi, fel kell hívnia IV. Fülöp figyelmét arra, hogy kényelmetlen helyzetet eredményezne, ha járandóságuk teljes egészét kifizetné. Amikor Oñate gróf Németországból távozott, a tartozás körülbelül 200 ezer (arany)dukát volt.¹⁷¹ Ezután a spanyol király arra utasította követét, hogy fizesse ki az összes herceget, akiknek a folyó járandósággal tartoztak. Mióta Ossona gróf Németországban van, a fennálló 200 [ezer] dukát [tartozás]ból Ossona gróf több mint 4 ezer dukátot fizetett ki abból az ötvenezer dukátból, amit IV. Fülöp küldött. Több személy nem vette fel az évdíjat, mert tartományaikban a pénz értéke alacsony volt; ily módon többen is vannak, akiknek már négy, illetve öt évnyi járandóság összegével is adósak. / Ez azért is magas, mert korábban, amikor az árfolyam alacsony volt, sokan egyenesen nem akarták felvenni járadékukat, így többekkel szemben négy vagy öt évi kifizetésük van függőben.

Miután Ossona gróf követte a császárt a magyar országgyűlésre, és tovább is fogja kísérni az ulmi gyűlésre, kénytelen azzal a kéréssel fordulni a spanyol királyhoz, hogy intézkedjék arról, hogy számára bizonyos összeget költségei megtérítésére kiutaljanak, hogy a kellő, illendő és tiszteletteljes megjelenéssel lássa el a spanyol király szolgálatát.

[Külzeten:]

Hisenstat 4 de Noviembre 1625

El Conde de Osona

Recibida en 8 de Diciembre

Avisa de la resolución que su Magestad cessava tiene de partir a la junta de Ulma a los principios del mes de Enero, y apunta lo que a los Principes y electores del Imperio se les deve de sus penssiones que son 200 mil ducados y la causa porque se les deve tanto.

Supplica a su Magestad le haga merced de una ayuda de costa para que pueda acudir al servicio de su Magestad con la decencia que conviene siguiendo al Emperador a la Dieta de Ungria y la junta de Ulma.

Señor

Desciffrada

---

¹⁷¹ Részletes kimutatás a még kifizetetlen spanyol évdíjakról: AGS, E, Alemania, leg. 1508, nr. 13 (1624. júl. 31.), nr. 14. és 18.

Su Magestad Cessárea tiene resuelto de partir a la junta de Ulma a los principios del mes de Enero y porque los Electores y príncipes del Imperio a quien Vuestra Magestad tiene hecha merced de penssiones, se les deven cerca de 200 mil ducados, me ha parecido representar a Vustra Magestad el inconveniente que sería que se les pudiesse satisfazer con el cumplimiento que ellos dessean. Quando el Conde de Oñate¹⁷² partió de Alemania se devían al pie de 200 mil ducados [de] oro, después aca ama de las penssiones ordinarias Vuestra Magestad me ha mandado que satisfaciesse todo a los Príncipes deviéndose a estos todos los corridos de las penssiones. Después que estoy en Alemania, hasta la cantidad que tengo dicho de 200 [mil] ducados, habiendo yo pagado de los cinquenta mil ducados. Vuestra Magestad me embió más de 4 mil y la ocaasión de deverseles tanto ha sido por no quererlo ellos recibir en tiempo que corría la moneda baja en estas Provincias, y assi hay muchos a quien se les deve quatro y cinco años.

El haver seguido a su Magestad Cessárea en esta dieta de Ungria y haverle de seguir a la junta de Ulma, me obliga a suplicar a Vuestra Magestad se sirva de mandar que se me de alguna ayuda de costa para que yo pueda con la decencia que conviene acudir al servicio de Vuestra Magestad a quien Guarde nuestro Señor como desseo. Etc.a

12.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

1625. november 4.

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss 1433, fol. 113v

Másolat.

Mirabel márki október 8-án kelt levelében beszámolt a franciák azon igyekezetéről, hogy megnyerjék maguknak Lipót főherceget, és arról, hogy ezen ügy érdekében, többek között, felajánlották neki Montpensier hercegnő kezét. Érdemesnek tűnt Ossona gróf számára, hogy erről Equemberg hercegnek beszámoljon, és arra számított, a hír újdonságként éri majd, ám ő azt mondta, a főherceg már kikérte véleményét az ügyvel kapcsolatban, és megkérdezte, hogyan vélekedik, melyik az előnyösebb a két házasság közül: a frigy Montpensier hercegnővel, vagy Firenze grófjának nővérével, aki korábban Urbino herceg felesége volt. Equemberg herceg erre azt válaszolta, hogy a Montpensier hercegnővel kötendő házasság előnyösebbnek tűnik számára, amennyiben a főherceg el tudná adni a hercegnő franciaországi birtokait, melyek állítólag négymilliót érnek, és ha német területeken venne érte birtokokat; ha ez nem teljesülne, véleménye szerint igen méltatlan lenne, hogy egy Habsburg főherceg a francia király vazallusa legyen. Erre a főherceg azt válaszolta, hogy más nehézségek is felmerültek az ügyben, és végül arra az elhatározásra jutottak, hogy nem folytatják tovább a tárgyalásokat erről a házasságról; a főherceg ezen döntés után távozott is. Ossona gróf megjegyezte Eggenbergnek, hogy azt gondolta, Lipót főherceg már igenlő döntést hozott a házassággal kapcsolatban, és meglepte, hogy kétségei támadtak, és bár Eggenberg azt mondta Ossona grófnak, hogy az ügy nem kényes, határozottnak tűnt abban az álláspontjában, hogy nem is beszél a témáról. Ossona úgy vélte, az esetről érdemes a spanyol királynak beszámolnia, mint ahogyan azt is hangsúlyoznia kell, hogy sem a császár miniszterei, sem a császár nem mutatott semmiféle ellenszegülést, amikor ezt a számára igen előnytelen döntést meg kellett hoznia. Ezért is írja a királynak Ossona gróf, hogy a spanyol király javát is szolgálná, ha elősegítené a firenzei frigy sikeres megkötését, és az így szerzett

---

¹⁷² Oñate gróf, Iigo Vélez Guervara y Tassis: bécsi sp. követ 1617 és 1624 között.

jogon a főherceg azon területek uralkodó hercegévé válna, valamint ha a spanyol király követet küldene leendő udvarába, hogy a franciákkal folytatott tárgyalásait megfigyelje, és a megfelelő lépéseket tenne azok megghiúsítására. Úgy tűnhet, a főherceg most eltávolodott a franciáktól, ám azok ismét köreibe férkőznek majd, még ha a házasság terve meg is hiúsul, és mivel, bár a császár csak a spanyol király támogatására számíthat, a császár közelében nincsen senki, aki IV. Fülöp érdekeit képviselné, tarthatnak tőle, hogy a főherceg hitelt ad a franciák ígéreteinek. Ők pedig, ha nem is tudják betartani szavukat, félő, hogy befolyásra tesznek szert a főherceg személye felett. Ossona gróf tehát könyörög a spanyol királynak, vegye számításba, a Birodalom mely nagy területe felett rendelkezik a főherceg azokkal az államokkal, melyek a fősége alá tartoznak, és mekkora veszélyt jelentene egy német területekkel kapcsolatos hibás döntés a spanyol király személye, és egész uralkodói háza számára. A főherceg, midőn beszámolt a francia ügyekről, elhallgatta Ossona gróf elől ezt a tényt, így tarthatnak tőle, hogy mást is elhallgatott.

A császár és Eggenberg herceg azon a véleményen van, hogy nem kell tartani a történetek következményeitől, ők mindig figyelnek a franciák szemfényvesztésére.

Señor

El Marqués de Mirabel¹⁷³ escribió en carta de 8 de octubre diligencias que franceses hacían para tener de su parte al Señor Archiduque Leopoldo,¹⁷⁴ y lo que entre otras cosas le habían ofrecido, era darle por muger a la Duquesa de Monpensier,¹⁷⁵ parecióme dar cuenta de esto al Principe de Equemberg,¹⁷⁶ y creyendo que le haría nobedad, me dijo que el Archiduque le habrá pedido parecer sobre el caso diciéndole qual de los dos casamientos será mejor, el de la Duquesa de Monpensier, o el de la Hermana del Gran Duque de Florencia¹⁷⁷ que fue casada con el Príncipe de Urbino,¹⁷⁸ y que él respondió que el casamiento de Monpensier, le parecía mejor si Su Alteza podía vender todo el estado que la Duquesa tiene en Francia que decían valer quatro millones, y pasarle a Alemania, pero que de otra manera le parecía cosa muy yndigna que un Archiduque de Austria fuese vasallo del Rey de Francia, a que replicó el señor Archiduque proponiendo también otras dificultades que se le ofrecían en la materia, y últimamente se resolvió de no tratar de este casamiento y con esta resolución se fue – respondió a [E]quemberg que creía que el Señor Archiduque yba resuelto a no hacerlo, pero que me maravillava que hubiese dudado, y aunque me dijo que no había que tener cuidado, pues ya yba resuelto de no tratar de este casamiento. Me ha parecido circunstancia esta de que devo dar quenta a Vuestra Magestad y juntamente representar a Vuestra Magestad que ni en los ministros del Emperador, ni en su Magestad Cesárea se hallará resistencia quando quiera tomar una resolución que tan mal le estaría, porque todos le tienen miedo y así tenía por combeniente a Vuestra Magestad que se ayudase a la conclusión del casamiento con Florencia, y que a título de la norabuena, al señor Archiduque de haver entrado a gobernar como príncipe en aquellos estados, se le ynbiase persona que abueltas de esto obserbase los tratados que Su Alteza puede admitir de franceses, y pusiese el remedio combeniente para estorvarlos; que aunque el señor Archiduque por aora los deve haver dejado, es cierto que los franceses los bolberán a yntroducir. Si el rompimiento pasa adelante, no haviendo cerca de Su Alteza persona que asista por Vuestra Magestad que es a quien solo puede esperar, es de

¹⁷³ Antonio Dávila y Zúñiga, Mirabel márkija, 1621–1629 között franciaországi spanyol követ.

¹⁷⁴ V. Lipót osztrák főherceg (1586–1632)

¹⁷⁵ María de Borbón-Montpensier (1605–1627)

¹⁷⁶ Hans Ulrich von Eggenberg (1568–1634), a Titkos Tanács elnöke (1615–1634)

¹⁷⁷ Claudia di Ferdinando I de' Medici (1604–1648), II. Ferdinánd toszkán nagyherceg (1621–1670) testvére

¹⁷⁸ Federico Ubaldo Della Rovere (1605–1623) urbinói herceg, az ő özvegye volt Claudia di Ferdinando I de' Medici.

temer que no se deje llebar de las promesas de franceses que aunque no las piensen cumplir, ni puedan, harán algún efecto en la condición de Su Alteza. Supplico a Vuestra Magestad mande considerar, quan grande parte es ya en el Imperio el Señor Archiduque después que tiene aquellos estados en propiedad y el peligro de Alemania si precipitase en una resolución tan donosa [dañosa] para sí y para toda su casa de Vuestra Magestad. El señor AArchiduque quando me dio quenta de todo lo que trató en Francia me calló este punto, y asi se puede temer que devió de callar otros.

Al Emperador y al Príncipe de Equemberg les parece que no ay que temer de lo pasado pero recelan siempre de los embustes de franceses. Guarde Dios etc.

13.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem esküvői meghívója IV. Fülöp spanyol király számára

Kassa, 1625. november 5.

Archivo General de Simancas, Estado, legajo 2509, nr. 8 – 9

Eredeti.

Hírül adja, hogy követei útján megkérte Brandeburgi Katalin, a brandenburgi választó nővérének kezét. Az esküvőre következő év február 22-én, Kassán fog sor kerülni, ahonnan jelen levelét is írja. A spanyol királyt meghívja az esküvőre.

[Külzeten, felzetes pecsét:]

Serenissimo [...] Philippo Hispaniarum utriusque [...] Catholico, Archiduci Austriae, Duc[ae]
Domino nobis observandissimo

A Su Magestad

5 de Noviembre 1625

Recibida 22 de Diciembre

Da cuenta de su casamiento con hermana menor del Elector de Brandenburg, y pide que su Magestad se halle personalmente a la solemnidad de sus bodas

Sacrae Catholica Regia Maiestas, Domine colendissime

Quod Supremus ille rerum arbiter ab initio conditi vniuersi, humanae naturae sapienter consultum voluerat, ut ortus eius causa jucundissima haec vite societas, quae Sanctissimae legis nostrae intitutis definita est, fieri posset; illud continuo Christiani populi usu, mandatorumque Divinorum observatione, a tot retro seculis receptum cum sit; his institutis, et clarissimi, maximaque gloria Principes, et etiam omnis hominum conditio usa, posteritati suae, famaeque consulere sibi maxime necessarium existimavit. Eapropter cum ego etiam iam antea fatis ita volentibus Conjuge orbatus; posteritatis meae famaeque desiderio tangerer, hoc cum primis faciendum mihi esse putavi, ut familiae Domusque meae decori consulendo Principum Christianorum necessitudines, arctioresque conjunctiones mihi comparandas iudicarem.

Quoniam Deo, in cuius manu corda Principum posita sunt, ita visum sit, ut Serenissimum Electorem Brandeburgicum, ea de causa requirendum susciperem, Serenissime Sororis Eius natu minimae matrimonium expeterem; in eo cum ulterius processum per legatos meos fuerit,

tandemque negotium id Deo auspice ita conclusum sit, ut Serenissimum Principem Dominam Catherinam, Marchionissam Brandeburgicam Prussiae, Juliae, Cliviae, Montium, Sedinorum, Pomeranorum, Cassubiorum, Vandalorum, nec non in Sylesia Crosnae, Carnoviaequae Ducissam, Burggraviam Norinbergensem, Regiae Principem, Comitissam Marcae, et Ravenspergii, Ravenstenii Dominam etc. in legitimum thori sociam, iuxta ritum almae matris Ecclesiae suscipere, Eiusque deductionis ad me nuptiarum Solemnitatem praesens hic in Civitate mea Cassoviensi ad diem 22 Mensis Februarii celebrarem; Vestram Catholicam Maiestatem Regiam cum primis requirendam, enixeque rogandam volui, ut pro eu quo erga me ducta est benevolo affectu, favoreque singulari, id benignae voluntatis studium declarandum dignetur. Rem praeclarissimis et vere Regiis virtutibus suis maxime condignam, mihique gratissimis officiis meis demerendam Maiestas Vestra factura. Cui post oblata me studiosissima offitia vitam diuturnam, tranquillum et foelix Imperium, omnemque incolumitatem exopto. Datum in Civitate mea Cassoviensi, die 5 Novembri, Anno Domini MDCXXV.

Sacrae Catholicae Regiae Maiestatis Vestrae

Servitor studiosissimo

Gabriel
m [pro]pria

14.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

Kismarton, 1625. november 18.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 26

Részben titkosírással írt, dechiffrózott levél.

A spanyol király október 15-én kelt levelét kézhez kapta, és a vele küldött egyéb híreket is. Igen nagy sajnálattal vette IV. Fülöp betegségének hírét, azért is, mert mindenek felett fontos a király egészsége, s azért is, mert az uralkodó távollétében az Államtanácsban nem kapnak kellő támogatást beszámolóit. [Lapszálon, feloldott chiffrír:] Tájékoztassák, hogy Monferrato ügyében már tettek lépéseket, és tájékoztatni fogják az intézkedésekről.

Jelen levelével együtt megküldi a királynak azon levelek másolatát, melyeket a császárnak október 28-án és november 4-én küldött, valamint néhány egyéb, más témájú jelentést is mellékel. [Lapszálon, feloldott chiffrír:] van néhány eredetileg latin, illetve olasz nyelvű jelentés, melyet nem akart, hogy lefordítsanak, mert eredeti nyelven jobban meg lehet ragadni az értelmüket, mint az ilyen jelentésekben, és ha IV. Fülöpnek nincsen ellenvetése, amikor ilyen jelentéseket kap, azokat hasonló módon, az eredeti nyelven fogja elküldeni a követ a spanyol királynak.

A magyar országgyűlés jól halad, előnyére válik, hogy a császár nem annyira közvetlenül követi az ügyeket.

Ossona gróf apja levélben tájékoztatta fiát, hogyan határoztak a követ útiköltségével kapcsolatban, azért is Ossona erősen várja a spanyol király intézkedését, hiszen a Szent Római Birodalom területén működő követ munkája nem áll másból, mint örökös utazásból.

Ossona gróf apja szintén megírta, hogy a spanyol királyt úgy tájékoztatták, hogy Ossona jelentése szerint a királytól [Lapszálon, feloldott chiffrír:] ezen Követségnek 300 ezer dukát

jár, így hibázott, aki 300 ezer forintot írt. Jelentésében Ossona 300 ezer dukátot említett, és a különbség nem több, mint 100 ezer dukát.

A spanyol királynak itt nincsen más fizetési kötelezettsége, mint a meglévő számlák és a nagykövet járadéka, és a pénzzel, amit IV. Fülöp küldött, pontos az egyenleg.

A követ nem számolt be részletesen a spanyol királynak némely komoly ügyekről, melyekről tárgyal, és melyekkel kapcsolatban a döntés elhúzódik a császár néhány miniszterének betegsége, illetve távolléte miatt, akikkel a követ kapcsolatban áll. Reméli, hogy néhány napon belül végleges döntés születik ezekben az ügyekben.

[Külzeten:]

Eisenstat 18 de Nouiembre 1625

El Conde de Osona

Recibida en 22 de Diziembre

- Que se ha comenzado a tratar algo de lo de Monferrat y a su tipo dará cuenta
- Avisa lo que alli se deve

Su carta de Vuestra Magestad de 15 de octubre he recibido y los despachos de su Magestad que venían con ella, he sentido mucho su indisposición de Vuestra Magestad assi por lo que estimo su salud, como por el abrigo que faltará a mis despachos en el Consejo con su ausencia de Vuestra Magestad [Lapszélén, feloldott chiffirir:] *en materia del Monferrato se han comenzado ya algunas diligencias y de lo que se fuere tratando en ella, yre dando cuenta a su tipo.*

Con esta embío a Vuestra Magestad los duplicados de las cartas que escribí a Su Magestad a 28 de octubre y 4 de septiembre y juntamente algunos despachos para su Magestad en materias diferentes [Lapszélén, feloldott chiffirir:] *ay algunos cifrados en latín y en italiano que no he querido que se tradujesen porque en su original se pudiese sacar el sentido mejor de lo que aca no lo pudiera hazer y si a Vuestra Magestad no le pareze otra cosa quando se offrecieren semejantes despachos los embiaré en el original de la lengua que fueren escritos.*

La Dieta de Ungria camina bien, tiene de comodidad el no frequentar tanto el Emperador las cosas.

Mi Padre¹⁷⁹ me ha escrito lo que se ha tratado de mi ayuda de costa y assi espero con mucho desseo la merced que Su Magestad me hiziere, porque la ocupación de un Embaxador de Alemania, es un viaje perpetuo.

Mi padre me escribió como a Vuestra Magestad le havían dicho de mi parte que Su Magestad [Lapszélén, feloldott chiffirir:] *devía en esta Embaxada 300 mil ducados y assi el hierro fue de quien lo escribió que por dezir 300 mil florines. Dijo 300 mil ducados no fue la diferencia más de 100 mil ducados.*

Su Magestad aquí no deve si no las mercedes que tiene hechas y los gajes del Embaxador que sacando de todo esto el dinero que Su Magestad ha embiado quedará llana la cuenta. Guarde Dios a Vuestra Magestad como desseo Eisenstat 18 de Noviembre 1625.

No respondo a Su Magestad a muchas materias graves que corren por mi cuenta alargandoseme de cada día las resoluciones que espero por las enfermedades y ausencias de algunos ministros de Su Magestad Cesárea a cuyo cargo está el conferir las conmigo y ajustarlas, de todo espero dentro de pocos días la conclusión.

El Conde Ossona

Señor Secretario D. Andres de Prada

---

¹⁷⁹ Gastón de Moncada y Gralla, Aytona II. márkija (1554–1626): Francisco Moncada, Ossona gróf apja.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

Kismarton, 1625. november 18.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 12.

Eredeti, feloldott chiffrír.

Teljesítette a spanyol király szeptember 19-én kelt levelében adott utasítását Friulival kapcsolatban; fenntartotta a tárgyalásokat, anélkül, hogy döntésre vitelre sürgette volna az ügyet, és arra az álláspontra jutott Eggenberg herceggel, hogy bármikor, amikor a spanyol király úgy parancsolja, a császár készen áll teljesíteni, amiben megállapodtak. A hercegnek átadta IV. Fülöp köszönetét és illő fogadtatásban részesítette. Collalto grófnak nem tudta tolmácsolni a király jókívánságait, mivel a gróf a császári seregek főparancsnoki kinevezését kapta, és Wallenstein herceg szolgálatában van Alsó-Szászországban. Szintén említést tett a hercegnek az ügyről, mellyel kapcsolatban a spanyol király azt kérte, hogy írjanak levelet a pápának. Az eljárás indoklása szempontjából szerencsés lenne, ha a pápa a császár képviselőitől is hallana az ügyről, annak érdekében, hogy megnyerjék támogatását a velenceiek büntetéséhez fűződő (spanyol-)Habsburg-érdekeknek. A hercegnek tetszett a kezdeményezés, és hajlik rá, hogy eljárjon IV. Fülöp nevében a pápánál, így miután tájékoztatta a császárt, azt válaszolta Ossona grófnak, hogy írni fog római nagykövetüknek, hogy lépjen kapcsolatba Pastrana gróffal és mondja meg neki, hogy a császár utasította, hogy a pápával bizonyos velenceiek ügyében tárgyaljon, ugyanabban az időben, és ugyanazon értelemben, amely céllal a spanyol király nagykövete is fel fogja keresni a gróft. Azért is ez a helyes eljárás, mert előnyös, ha a pápa számára nyilvánvaló, hogy a császár és a spanyol király álláspontja megegyezik az ügyben. Pastrana herceget levélben tájékoztatja Ossona gróf erről az ügyről, arra az esetre, hogy ha IV. Fülöp még nem küldte el neki a királyi parancsot, ne tűnjön számára újdonságnak, amit a császár nagykövete elmond neki.

Señor

En lo que Vuestra Magestad me manda en carta de 19 de septiembre que entretenga la plática del Friuli sin pasar más adelante en ella, ni soltarla, he hecho lo que Vuestra Magestad me manda y he quedado con el Príncipe de Equemberg, en que en qualquier tiempo que Vuestra Magestad mandare, el Emperador está pronto para cumplir lo concertado, díle las gracias de parte de Vuestra Magestad y estimolo como era razón, al conde de Colalto¹⁸⁰ no se las he podido dar por haver ydo a ser maestro de campo, general del ejército del Emperador que está a cargo del Príncipe de Walestein,¹⁸¹ en la Saxonia ymferior también le dize al príncipe que Vuestra Magestad sobre la materia havía mandado escribir al Papa,¹⁸² y que para justificar la acción sería bien que se le hablase de parte del Emperador, engolosinándole en los yntereses de este castigo, parecióle cosa muy puesta en razón, el hacer esta diligencia con su Magestad, digo, con su Santidad, y asi después de haverlo consultado con el Emperador, me respondió

¹⁸⁰ Rambaldo Collalto (1579–1630), az Udvari Haditanács elnöke (1624–1630)

¹⁸¹ Wallenstein

¹⁸² VIII. Orbán (1623–1644)

que se escribiría a su embajador¹⁸³ en Roma que sirbiese con el duque de Pastrana¹⁸⁴ y que le dijese que tenía orden de su Magestad Cesárea de hablar a su Santidad en cierto negocio de venecianos, en la misma conformidad y tiempo que el embajador de Vuestra Magestad lo hiciese y parece combeniente que esto se haga asi porque el Papa conozca la uniformidad de la resolución entre el emperador y Vuestra Magestad. Al duque de Pastrana escribo dándole cuenta de este negocio, por si acaso Vuestra Magestad no le hubiese ymbiado su real orden, no se le hiciese nuevo lo que propusiese, el embajador del Emperador. Guarde Dios. etc.

16.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

1625. november 18.¹⁸⁵

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss. 1433, fol. 116r

Másolat.

Ossona gróf október 28-án beszámolt a magyar országgyűlés kedvező indulásáról és a nádor megválasztásáról. Jelentésében az azóta adódott fejleményekről ír. November 10-én Esterházy Miklós nádor javasolta a diétának, hogy fogadják el német katonák magyar végvárakba helyezését, azonban ez a kezdeményezés az országgyűlés egy korábbi határozatának ellentmondott, és a magyar rendek nagy számban elleneztek. Ezt látva, a nádor elállta javaslattervétől, és inkább azt kezdeményezte második javaslatként, hogy (egyszerű) szavazati többséggel hozza a diéta a döntéseket. Az esztergomi érsek és a nádor tekintélye segített keresztülvinni ezt a javaslatot, így végül döntés született (207 igen és 27 nem szavazat arányában), hogy a rendek szavazati többséggel szavaznak a diétán, pl. a német katonák beszállásolásának kérdésében is. A fejlemények a magyar uralkodók abszolutisztikus hatalmának növekedésének kedveztek. Ferdinánd Ernő főherceg magyar királlyá választását illetően megemlíti, hogy annak eredményét veszélybe sodorhatja, hogy a Királyság Bethlen által leginkább fenyegetett megyéinek küldöttei Bethlen befolyása miatt félnek majd nyíltan a főhercegre szavazni. Ugyanakkor a nádor és az esztergomi érsek megnyugtatták a követet, aki nem győzi dicsérni Pázmány Péter és Esterházy Miklós az egész dinasztia, illetve a spanyol király érdekei érvényesülése érdekében kifejtett tevékenységét. A követ e személyeket mindig is megkülönböztetett megbecsüléssel tüntette ki. Jóllehet vannak olyanok, akik a főherceg megválasztását elegendőnek vélik, Ossona gróf mindenképp azon lesz, hogy az uralkodót ne csak megválasszák, hanem meg is koronázzák magyar királlyá, ez ugyanis az egyetlen biztos módja a trónöröklés biztosításának. Ha ugyanis valakit nem koronáznak meg Szent István koronájával, akkor a magyarok nem ismerik el legitim uralkodójuknak, ahogy a Bocskay István által hozott törvények érvényét sem fogadták el Bocskay halála után, arra való hivatkozással, hogy nem volt megkoronázott uralkodó. A korona jelentőségét Rudolf császár is ismerte; ágya alatt tartotta a koronát adig, míg II. Mátyás vissza nem adta a magyaroknak. Ferdinánd Ernő főherceg megkoronázása Bethlen megítélése (viszonylagosan kedvező hozzáállása) miatt is fontos lenne.

---

¹⁸³ Paolo Savelli

¹⁸⁴ Ruy III Gómez de Silva Mendoza y de la Cerda, Pastrana III. hercege (1596–1626), 1623–1626 között szentszéki spanyol követ volt.

¹⁸⁵ Fraknoi idézi a forrást: Fraknoi: P. P. élete és kora II. 158–159.

Señor

En carta de 28 de octubre di cuenta a Vuestra Magestad del buen principio que tubo la Dieta de Ungría con la elección de palatino, y en esta continuaré lo que después acá se ha ydo tratando y concluyendo.

A 10 de este se propuso por el Palatino¹⁸⁶ que en los presidios de Ungría estuviesen alemanes que es contra uno de los artículos que los ungaros pretenden, que ya está concordado con su rey, sobre esto hubo algunas voces, pero el palatino como es hombre de valor, viendo que su propuesta la contradecían muchos, y queriéndose algunos húngaros salir de donde estava no lo consintió, y pasó a segunda propuesta, y fue si lo que había propuesto, acerca de los presidios, se havrá de resolver con la mayor parte de votos, porque otro artículo en que se ordena que las resoluciones se tomen con el parecer de todos, y sobre esta segunda propuesta, hubo grandes debates, y en fin prevaleció la autoridad del arzobispo de Strigonia¹⁸⁷ y del palatino, en que la mayor parte de los votos quedase buena y firme la resolución en si havrán de admitir o no los alemanes en los presidios de Ungría, y haviéndose votado de los 234 votos que ay, salieron 207 en favor, y 27 contrarios, el haverse ganado este punto de que se tomen las resoluciones con la mayor parte de los votos, ha sido quanto su Magestad Cesárea podía desear, y si esto por algún accidente nuevo, no se muda, parece que en lo de adelante, los reyes de Ungría serán príncipes más absolutos, de lo que antes eran, y asi aora ajustando otras materias, reserbando para lo último la elección del rey en la persona del señor Archiduque Ferdinando, aunque alguna dificultad por la contradicción de los comisarios de aquella parte de Ungría que posee Betlem Gabor¹⁸⁸ de quien se dice que les tiene amenazados si bienen en la elección, pero según el palatino y el arzobispo, me han dicho esperan hacerlo con aplauso unibersal, y entrambos con afecto particular muestran que aunque la primera obligación es la que les corre por ser subditos de su Magestad Cesárea, ayudan mucho para que salgan con ella y cumplan con mayor cuydado el deseo de acudir al servicio de Vuestra Magestad que tan ynteresado se halla en la conservación de este reyno, en príncipes de su casa de Vuestra Magestad. Yo procurado siempre asegurar estos dos personajes (que son los más señalados que ay en Hungría) a si por los puestos que ocupan, como por su valor y crédito con los de su nación, de la voluntad de Vuestra Magestad y de que Vuestra Magestad estimará por muy propios los servicios que ellos hiciesen al Emperador – estos días atrás se trató entre los ministros del Emperador, si sería bien hecha la elección, coronar luego a Su Alteza y aunque ay quien dice que la elección toca a los húngaros, pero la coronación solo a su Magestad Cesárea, y que la puede hacer quando fuere servido, todavía se andan buscando papeles y asegurando este punto, y aunque la materia de transferir un reyno en un hijo, aunque no sea sino es de nombre, es de suyo tan delicada en quanto el gusto de su Magestad permitiese – siempre haré diligencias para que el señor Archiduque sea coronado por parecerme combeniente al servicio de Vuestra Magestad asegurar la sucesión de este reyno en su casa, por estas naciones medio barbaras, no tienen a uno por rey si no es coronado, fundando el derecho a el reyno en lo material de la coronación, y que el nuevo electo se haya puesto la corona de Ungría, que fue de San Esteuan,¹⁸⁹ sobre su cabeça, y porque Potskay¹⁹⁰ que fue Principe de Transilvania en tiempo del emperador Rudolfo,¹⁹¹ y

---

¹⁸⁶ Esterházy Miklós nádor

¹⁸⁷ Pázmány Péter esztergomi érsek

¹⁸⁸ A nikolsburgi béke (1622) óta Bethlen Gábor erdélyi fejedelem hatalma alá tartozó területek: hét magyarországi vármegye (Szabolcs, Szatmár, Ugocsa, Bereg, Zemplén, Borsod és Abaúj vármegyék), Tokaj, Munkács, Ecsed váraival együtt. A területek azonban a nádor és az országbírák hatósága alatt maradtak és a magyar országgyűlésbe küldtek követeket. E követekkel kapcsolatban írja Ossona gróf, hogy Bethlen befolyása miatt kétséges, hogy fognak választani.

¹⁸⁹ Szent István király

¹⁹⁰ Bocskai István

electo Rey de Ungría, por los rebeldes que fueron cassi todos los húngaros, después de su muerte, los mismos rebeldes que le eligieron, no quisieron admitir las leyes que hico como rey, por no haver sido coronado, y considerando el emperador Rodulfo de que ymportava tener en su mano la corona, la tenía debajo de su cama, hasta que el emperador Mathias¹⁹² lo bolvió a entregar a los húngaros en cuyo poder se halla ahora, también parece que obliga a que corone quanto antes a su hijo, el sentimiento que Gabor tiene de que esto se haga y la dificultad que habría después si aora no se baliese de la ocasión que tan suabemente Dios ha dispuesto en tiempo que los enemigos de su casa de Vuestra Magestad andan tan sollicitos en ynpedir al aumento y conserbación della y serían bien que vean la corona de Ungría en la persona del señor Archiduque Ferdinando quando la tienen menos segura en la cabeça del Emperador. Guarde Dios etc.

17.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

1625. november 18.

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss. 1433, fol. 118r

Másolat.

A bajor választófejedelemtől úgy értesült, hogy a spanyol király[hoz írt] levelének másolatát el fogja küldeni a követnek, és ezzel a küldeménynel együtt szintén elküldi a Hollandiába delegált velencei követ, Luis Contarini az Armada inkvizitorához, Francisco de Molini-hez írt levelét, amelyben az angol-holland szövetségről van szó. Bajor Miksa különleges figyelemmel tájékoztatja Ossona grófot minden, kezébe kerülő ellenséges levelezésről: ezek tartalmát Velencéből továbbítják, az eredeti (titkosírással írt) leveleket a bajor választófejedelem udvarában dechiffrózzák, lemásolják, majd az eredeti leveleket továbbküldi, oly módon, hogy a levelek megfejtése és elolvasása senkinek sem tűnik fel. Ezeket Ossona gróf amiatt írja meg a királynak és Olivares államminiszternek, hogy a jelentések igazságtartalmáról megbizonyosodhassanak; a levelek íróinak személyét fontos titokban tartania, ezért azokat nem fedi fel, csak [majd] Olivares-nek és a királynak.

Señor

El Elector de Baviera me ha escrito lo que Vuestra Magestad mandarà ver por la copia de su carta, y por la que juntamente me ynbia de Luis Contarini¹⁹³ embajador de Venecia en Olanda, a Francisco de Molini,¹⁹⁴ inquisidor de la Armada, en que le da quenta de la Liga entre Inglaterra y Holanda, de todo tiene el duque particular cuydado, de avisarme porque ha llegado su yndustria a tanto que la mayor parte de las cartas, de los que él tiene por enemigos, que se escriben de Venecia, llegan los originales a sus manos, y sacadas las copias y descifradas, las deja pasar adelante, sin que se heche deber que han sido descifradas ni abiertas. Ha me parecido quenta a Vuestra Magestad de todos estos medios que tiene el duque para que Vuestra Magestad se asegure de la verdad de los avisos, y juntamente lo que ymporta

---

¹⁹¹ II. Rudolf, német-római császár (1576–1612), magyar (1576–1608) és cseh király (1576–1611).

¹⁹² II. Mátyás, német-római császár (1612–1619), magyar (1608–1619) és cseh király (1611–1619).

¹⁹³ Luis Contarini: velencei diplomata

¹⁹⁴ Francisco de Molini

tener secreto el autor dellos, y asi no doy quenta de esto sino a Su Alteza y a Vuestra Magestad. Guarde Dios etc.

18.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

Kismarton, 1625. november 19.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 11.

Eredeti, feloldott chiffrír.

Bethlen Gábor levélben közölte a követtel házassági tervét. A fejedelem egy küldött útján a spanyol királynak írt levelet juttatott el a követhez, amelyben Bethlen szintén házasságával kapcsolatban írt IV. Fülöpnek. Ossona gróf úgy véli, a spanyol királynak képviseltetnie illenék magát az esküvőn, abban az esetben, ha francia követ nem venne részt az eseményen; illetve ajándék átadását is kívánatosnak tartaná. Ossona gróf végül nem küldte el Paradis ezredessel a király Bethlenhez szóló levelét, azon okoknál fogva, amelyekről előzőleg már tájékoztatást adott október 8-án írt levelében. Az esküvő alkalmával Bethlenhez esetlegesen eljuttatandó üzenetben a spanyol király általános értelmű felajánlást tehetne és mellőzhetné a török elleni segítségére vonatkozó nyilatkozatot. Bethlen esküvője február 22-én lesz.

[Külzeten:]

El Conde de Ossona 19 de Noviembre

Recibida en 22 de Diciembre

Que embia una carta de Gabor para su Magestad en que da quenta de su casamiento, y apunta el Conde, sería bien embiar persona a darle la enorabuena y una joya.

[Címzés:]

Al Rey nuestro señor

en manos de don Andres de Losada y Prada

del consejo de su Magestad y su secretario de estado

Señor

Betlen Gabor me ha escrito y embiado a dar razón de su casamiento, con un criado suyo a me traydo una carta para Vuestra Magestad en que da quenta a Vuestra Magestad de su casamiento al uso de Alemania. Ha me parecido representar a Vuestra Magestad que pues Gabor ha dado principio a escribir a Vuestra Magestad, tendría por combeniente que Vuestra Magestad fuese servido de mandar que fuese persona asistir en nombre de Vuestra Magestad a sus bodas, en caso que no hubiese otra ymbiada por Francia. También es costumbre ymbiar alguna joya a la que se casa, yo no ymbie a Gabor la carta de Vuestra Magestad con el coronel Paradis¹⁹⁵ por las razones que yo tengo escrito a Vuestra Magestad en carta de 8 de octubre y assi sirviéndose Vuestra Magestad dello, podría venir la carta de Vuestra Magestad con ofrecimientos generales, quitado el que Vuestra Magestad le hace de ayudarle contra los turcos. Las bodas serán a 22 de febrero. Guarde Dios a Vuestra Magestad como sus vasallos y criados desseamos. Eisenstat, 19 de noviembre 1625.

---

¹⁹⁵ Enrique Paradís de Echaide

El Conde de Ossona

19.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

Kismarton, 1625. november 19.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 10.

Eredeti, feloldott chifír.

Bethlen Gábor a követet is meghívta esküvőjére. A meghívóval együtt – amit egyik szolgájával juttatott el Ossona grófnak – IV. Fülöpnek is küldött meghívót, kérve a spanyol királyt, tisztelje meg jelenlétével Kassán. A követ jónak látja, ha a király hamar válaszolna, mert az esküvő időpontja (február 22.) közel van. A meghívott magyar urak közül néhányan kétségek között vannak, mit tegyenek. A fejedelem valamennyi ellenségét meghívta és egyaránt félnek megsérteni azzal is, ha nem mennének el, illetve ha elmennének, mert Bethlennél egy lakoma rizikósabb, mint egy csata.

[Külzetten:]

El Conde de Ossona 19 de Noviembre

Recibida en 22 de Diciembre

Que Gabor ha conbidado al Conde se halle en sus bodas y pide se le avise con brevedad lo que ha de hazer.

Después de hecho este despacho ha acordado Gabor embiarme un criado para conbidarme a sus bodas. Y me pide encarecidamente que yo me halle en persona. Ha me embiado juntamente una carta para su Magestad en que da también quenta de su cassamiento y suplica a su Magestad venga a Casovia a honrrarle en sus bodas. Será bien que su Magestad venga por la posta si quiere llegar a tiempo, porque la boda será a 22 de Hebrero tras todas estas ceremonias. Si el vee la suya trocará las cañas en lanzas y nos vendrá a visitar, andan algunos señores destos húngaros con grandes congojas porque ha conbidado a sus bodas a todos sus enemigos y temen offenderle si dejan de yr y si acuden al plazo, correrán mayor riesgo porque suele hazer Gabor más riza en un banquete que en una batalla. El en resolución es la quinta esencia de los polipos de nuestra edad. Nuestro Señor etc.a

20.

Ossona gróf Olivares államminiszterhez

1625. november 19.

Jelzet: Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli (Toledo), Archivo Histórico, leg. 60, ramo 4,

nr. 1., pp. 18 – 19

Másolat.

Olivares október 12-én kelt levelét kézhez vette, amelyben az államminiszter a követ augusztus 28-án írt levelére válaszolt. A napokban írt Olivaresnek, az azóta eltelt időben sok új eseményről nem tud tájékoztatást adni. Tily hadiszerecséjéről most nem ír, hiszen a miniszter Németalföldről már korábban híreket kaphatott a győzelmekről. Egyelőre nem tud döntésekről beszámolni azokban az ügyekben, amikkel kapcsolatban a császár minisztereinek állásfoglalására van szükség – némelyek távolléte, mások betegsége miatt nem kerültek még döntésre ezen ügyek, de reméli, hogy néhány napon belül előrelépés fog történni. Ezekben a napokban az uralkodó titkos tanácsának tagjai némileg ellentétes véleményeket fogalmaztak meg Ferdinánd Ernő főherceg [magyar királyi] koronázásával kapcsolatban. Eggenberg herceg úgy vélekedett, hogy elegendő a főherceg megválasztása, a koronázást pedig egy, a számára leginkább megfelelő későbbi időpontra halaszthatja a császár. A többi tanácsos ezzel nem értett egyet; noha semmi rossz szándék (vagy hízselgés) nem volt ebben a felvetésben, maga a főherceg azt gondolhatta volna, hogy feleslegesen gördítenek akadályt a koronázás elé. Végül Eggenberg elfogadta a többi tanácsos véleményét; mivel azonban a hasonló kérdésekben gyakran előfordulhatnak véleményváltozások, a követ egyelőre nem meri Olivarest erről biztos döntésként tájékoztatni. A magyar rendek vezetői közül némelyek titokban úgy tájékoztatták [Ossona grófot], hogy a császár tanácsosai még tárgyalnak velük néhány kérdéssel kapcsolatban, melyekről korábban nem volt szó, de ezek az egyeztetések általánosságban a vártnál jobban haladnak. Ossona gróf minden tőle telhetőt meg fog tenni annak érdekében, hogy amilyen hamar csak lehet, létrejöjjön a döntés Schwarzenberg gróf Németalföldre küldéséről, hogy a liga ügyében tárgyalásokat folytasson. A Bécsben jelen lévők nem érzékelik a veszélyt, ami a liga megvalósítását annyira szükségessé teszi; mivel a fríz kikötők ellenőrzése Schwarzenberg gróf hatásköréhez tartozik, ezért is tartja a személyét megfelelőnek erre a küldetésre, és emiatt javasolta őt a császárnak és Eggenberg hercegnek.

Hallome con una carta de Vuestra Excellencia de 12 de ottubre en respuesta de otra mía de 28 de agosto. Pocos días ha que escriví a Vuestra Excellencia y assi tengo poco que añadir en esta, pues por las cartas de Su Magestad verá Vuestra Excellencia lo que se ofrece de mucho. Del buen suceso que ha tenido Tilly no doy a Vuestra Excellencia aviso, pues le habrá tenido de Flandes antes que esta llegue. Dios esta con nosotros y assi no ay que temer.

No respondo a Su Magestad a muchas materias graves que corren por mi quenta, alargándoseme de cada día las resoluciones que espero por las enfermedades y ausencias de algunos ministros de Su Magestad Cesárea a cuyo cargo está el conferir las conmigo y ajustarlas, de todo espero la conclusión dentro de pocos días, y estoy muy animado para trabajar y servir por el singular favor y merced que Vuestra Excellencia me haze de mostrarse servido de lo que yo sirvo a Su Magestad en esta mi ocupación.

Estos días han tenido los consejeros de Estado del Emperador opiniones algo encontradas en materia de la coronación del Señor Archiduque porque el Príncipe de Equemberg decía que bastava que se hiziese la elección y que después se podría hazer la coronación quando Su Magestad fuese servido, los demás consejeros todos tenían la contraria y aunque esta pareze que era la opinión más sana, no dexava de haver algo de lisonza para el Príncipe en ella que vivamente sentía que le impidiesen la coronación, finalmente Equemberg ha creydo a sus amigos y se ha ajustado a la opinión de los demás pero como en estas materias suele haver ocasión de mudancas, no assiguro a Vuestra Excellencia por firme esta resolución. Los húngaros han tenido algún sentimiento según me han dicho en secreto algunas de sus cabeças de que se tratase entre los consejeros del Emperador cosa que dependía dellos y dando por resuelto lo que aún no se había tratado entre ellos, no obstante esto, las cosas caminan bien en lo universal y fuera de lo que todos esperamos. Yo me doy toda la priessa que puedo para que se execute luego la resolución que se ha tomado de embiar a Flandes al Conde de Schwarzemberg para asentar el negocio de la Liga, porque temo que si hasta aquí que los

príncipes della difficilmente se podrán persuadir a entrar en la Liga viéndose a su parecer fuerza de peligro, y como el de Su Magestad no lo juzgan por propio no querrán gastar ny aventurarse y el de los puertos de Frisa oriental que también lleva a cargo el mismo Conde para ajustarlos con Su Alteza y no me parece que havia persona más a propósito que esta por ser a quien Vuestra Excellencia se lo encargó y assi se la propuse a Equemberg y al Emperador. Dios Guarde a Vuestra Excellencia como desseo, en Eisenstat a 19 de Noviembre 1625.

21.

Ossona gróf levele IV. Fülöp spanyol királyhoz

Sopron, 1625. november 28.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 14.

Eredeti, dechifrált.

Emlékezteti IV. Fülöp spanyol királyt Pázmány Péter esztergomi érsek javadalomra (rendszeres évdíjra) vonatkozó kérelmére: az érsek már évekkel korábban kérte a spanyol királyt, hogy amint elődje, Forgách Ferenc is részesült a király évdíjában, azt ítélje meg az ő számára is. Esterházy Miklós nádor az aranygyapjas rend tagjai közé szeretne kerülni. Mindkét személy hathatós és jelentős módon járult hozzá a főherceg megválasztásához. Amint a követ jelezte nekik, hogy a spanyol király számára mekkora jelentősége lenne, ha a koronázásra is sor kerülne, még azon a napon tárgyaltak a császárral és eloszlatták kételyeit. A magyar rendekkel is elfogadtatták e döntést. A követ a spanyol király nevében, dinasztijának érdekét szem előtt tartva nyilatkozott a koronázás fontosságáról; a koronázás ügyét korábban a király szövetségesei is kétséggel kezelték, ellenfelei pedig egyenesen lehetetlennek tartották. Ossona gróf kéri IV. Fülöp királyt, biztosítsa a kért kegyeket Pázmánynak és Esterházynak, már csak azért is, hogy a távoli ország [Magyar Királyság] katolikusai lássák, milyen kitüntető kegyben részesülnek azok, akik hűségesek a spanyol királyhoz és dinasztijához.

[Külzeten:]

Edemburg, 28 de Noviembre 1625

El Conde de Osona (recibida en 31 de diciembre), descifrada

Refiere el deseo que tiene el Arçobispo de Estrigonia de que su Magestad le honrre con una Pensión. Y el Palatino de Vngria con el Tuson. Significa el Conde lo que han trabajado en la elección y coronación de Rey de Vngria en el Señor Archiduque Ferdinando. Y que será de la grandeza de su Magestad hazerles las mercedes que desean.

„El Arçobispo de Estrigonia ha algunos años que tiene pretensión de que Vuestra Magestad le honrre con una Pensión eclesiástica como Vuestra Magestad lo hizo con su predecesor.¹⁹⁶ Yo he escusado hasta aora el representar a Vuestra Magestad esto, pero reconociendo la importancia del sujeto y lo que en esta elección del Señor Archiduque ha trabajado y hecho y la afición que muestra al servicio de Vuestra Magestad, tendría por muy conveniente para

---

¹⁹⁶ Forgách Ferenc esztergomi érsek (1607–1615 között).

tener al Arçobispo totalmente dependente de Vuestra Magestad que Vuestra Magestad fuese servido de hazerle la merced que pide.

El Palatino también tiene pretensión de que Vuestra Magestad le honrre con el Tuson y el y el[!] Arçobispo quando yo les dije lo que importava al seruicio de Vuestra Magestad que la coronación fuese juntar con la elección lo concluyeron aquel día mismo quitando el escrupulo que su Magestad Cessárea tenía. Y juntamente obligando a los estados a que viniesen en esta resolución. Lo que me oblige empeñarme en nombre de Vuestra Magestad en esta negociación, fue la seguridad común de su cassa de Vuestra Magestad y la gran reputación que se ha ganado en salir con cosa que los amigos dudavan della y los enemigos la tenían por ymposible.

La merced que Vuestra Magestad hiziere a estos dos personajes a más de ser honorífico al nombre de Vuestra Magestad que naciones tan apartadas alcancen honrras y mercedes de Vuestra Magestad, será de gran estimación para todos los húngaros el ver que Vuestra Magestad honrra y ampara a los que sirven a su cassa de Vuestra Magestad y puedo asegurar a Vuestra Magestad que los Cattólicos desta nación desean con efecto particular la grandeza del nombre de Vuestra Magestad nuestro Señor etc.a

22.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

1625. november 28.

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss. 1433, fol. 119r

Másolat.

November 25-én kedvező véget ért a magyar országgyűlés Ferdinánd Ernő főherceg uralkodóvá választásával és a koronázásról született döntéssel. A választás előtt a magyar rendek vezetői, az esztergomi érsek és a nádor a császár elé járultak és szimbolikusan engedélyt kértek az új uralkodó megválasztásához. Az érsek ékes latin nyelvű szónoki beszédet tartott, melyre a császár rövid, ám mindenki számára megható beszéddel válaszolt. Másnap, november 26-án a kalocsai érsek felajánlotta a királyságot a főhercegnek, és tájékoztatta az uralkodói eskü szövegéről. 27-én a rendek közfelkiáltással királlyá választották a főherceget; koronázása december 8-án, a Szeplőtelen Fogantatás ünnepén lesz. A főherceg megválasztása Pázmány Péter esztergomi érsek és Esterházy Miklós nádor határozott fellépésének és a magyar rendekre gyakorolt hatásának köszönhető. A diéta protestáns résztvevői ugyan nem mertek nyíltan ellenszegülni, ám közülük többen Lipót főhercegre, II. Ferdinánd császár fivérére akarták adni voksukat. A Bethlen fősége alá tartozó magyarországi megyék követei – miután látták, hogy a főherceg megválasztása elkerülhetetlen és be fog következni – megpróbálták megakadályozni a koronázás megtörténtét. Utolsó próbálkozásuk özvegy Batthyány Ferencné Lobkovicz Poppel Éva fellépése volt, aki a császárnét felkeresve kísérelt meg viszályt kelteni az uralkodói családon belül és próbálta megakadályozni a koronázást. Az új magyar király beiktatása az egész birodalomra nézve kedvező hatású lesz, bár Bethlen széleskörben az ellenkezőjét terjesztette; ám mivel nyíltan nem szólította fel ellenállásra a rendeket, azok bátran megválaszthatták a főherceget.

Señor

A 25 de Noviembre han dado los húngaros fin a su dietta con un felicísimo rematte habiendo resuelto de elegir y coronar por rey de Ungría al señor Archiduque Ferdinando, y assi todos los de la junta con las cabeças della, que son el arçobispo de Strigonia y el palatino fueron a palacio a pedir licencia a su Magestad Cesárea para hacer la elección, con una breve y elegante oración latina que el arçobispo de Strigonia hico, a que su Magestad Cesárea respondió con muy pocas palabras en la misma lengua, también dichas y con tanto afecto que enternecieron a todos. A 26 el arçobispo Colosense¹⁹⁷ ofreció al señor AArchiduque el reyno y las condiciones que había de jurar. A 27 le aclamaron y la coronación será a 8 de diciembre día de nuestra Señora, todo esto se deve al arçobispo y al palatino, que con su yndustria y valor han vencido dificultades que al parecer de los más pláticos heran imposibles, el ánimo de la mayor parte de los herejes ha sido el que siempre suele ser contra su casa de Vuestra Magestad pero no se han atrevido en público a contradecir la elección, y algunos dieron nuestra y tentaron de dar al señor Archiduque Leopoldo hermano de su Magestad Cesárea los votos, y los comisarios de los condados que posee Betlem, y aunque vieron que necesariamente habían de llegar a la elección, yntentaron el ympedir la coronación, y el último lance que han jugado, ha sido por medio de la viuda de Budian¹⁹⁸ que ha venido a la dietta. Muger de espíritu y que yncitó los años pasados a su marido a la rebelión, esta (señor) se fue a la Emperatriz¹⁹⁹ y le dijo que como su Magestad Cesárea consentía que se eligiese Rey en Ungría siendo su Magestad tan ynteresado en ello, pues faltando el emperador quedava el ynterreyno, con que podía disponer las cosas y hacer Rey a su modo. La osadía de esta muger ha sido tanta que se atrebió a decir esto a la Emperatriz, por ynterprete (por no entenderse de otra manera) a los ojos del señor Emperador y del señor AArchiduque Ferdinando. La Emperatriz respondió que ella no tratava de disponer sus cosas después de la vida del Emperador porque no deseava vivir más que su marido, y que el amor que tenía al señor AArchiduque Ferdinando, le obligaba a mirar más por los yntereses de Su Alteza que por los suyos. Dio luego quenta la Emperatriz al Emperador de lo que havia pasado, pero su Magestad Cesárea con su acostumbrada benignidad no ha hecho caso del atrebimiento. La Emperatriz ha hecho por el señor Archiduque Ferdinando lo que podía de hacer si fuera su hijo, porque no solamente ha hecho ynstancia al Emperador para que se resolviese a coronarle, pero con todos los demás ha puesto medios y solicitado la conclusión. Quedense esperar muy buenos afectos de esta resolución para las cosas del Imperio, porque Betlem asegurava lo contrario en todas partes, ha sido grande la demostración de los húngaros pues sin nota de rebelión podían rehusar de elegir al señor AArchiduque en vida del Emperador, y habiéndolo resuelto se conoce que su Magestad Cesárea puede mucho con ellos. Guarde Dios etc.

23.

IV. Fülöp spanyol király levele Osona gróf bécsi követhez

Madrid, 1625. november 28.

Jelzet: ÖStA, HHStA, Spanien Varia, Kt. 6.²⁰⁰

Másolat.

---

¹⁹⁷ Telegdi János kalocsai érsek (1623–1647).

¹⁹⁸ gr. Batthyány Ferenc (1573–1625) özvegye: Lobkowitz Poppel Éva (?–1654).

¹⁹⁹ Gonzaga Eleonóra német-római császárné, magyar és cseh királyné (1622–1637).

²⁰⁰ Nem közlöm a másolatban fennmaradt irat korabeli széljegyzeteit, amelyek a levél egy-egy bekezdéséhez íródtak, tartalmi kivonat céljából.

A követ október 8-án kelt levelét, valamint az egyéb, Ossona által küldött iratokat megkapta. Helyesli a követ döntését és körültekintését, ami miatt végül nem küldte el Bethlennek a király által a fejedelemhez írt levelet. Kéri, hogy figyelmeztesse a császárt is, valamint utasítja a követet, hogy intézkedjék a császári megbízottak mielőbbi indulásáról, a Liga brüsszeli tárgyalásai miatt. Biztos benne, hogy Ossona gondoskodik róla, hogy a megfelelő személyek lássák el e feladatot. Hiányolja a jelentésekből a szász választóval való kapcsolatáról szóló híreket. Várja a soproni országgyűlés fejleményeiről a híreket, illetve a császár és Lipót főherceg közötti megegyezés részleteit, valamint kéri, hogy Lipót főherceg házassági terveinek alakulásáról is tájékoztassa. A főherceg tárgyalásairól egy franciától, Marcheulle (gróf)tól kapott híreket. Izabella Klára Eugénia infánsnő, németalföldi helytartó értesítette a királyt, hogy a birodalmi választók irányában igyekezett elérni, hogy azok ne fogadják el, hogy a francia uralkodó belefolyják a Szent Római Birodalom ügyeibe. A király szeretné, ha Lipót főherceget meg lehetne nyerni, hogy óvatos és körültekintő legyen.

He visto todo lo que contienen Vuestras cartas de 8 de Octubre y los papeles que vinieron con ellas y fue muy acertado no embiar mi carta al Gabor por las consideraciones que apuntáis y el estado en que se hallavan las cosas, y lo será que el Emperador fomente los enemigos que pueden inquietarle y assi lo advertiréis a Su Magestad Cessárea y que procure tenerle embarcado y divertido con la correspondencia de las pazes y negociaciones, y en caso de no haver partido los comissarios que el Emperador embia a Brusselas para la tratación de la liga, solicitaréis que partan con brevedad y estoy cierto que havréis hecho diligencia que los nombrados sean personas à propósito a cosa tan importante y he hechado menos que no havréis avisado las diligencias que vais haziendo con el Duque de Saxonia²⁰¹ en conformidad de la orden que se os ha dado para ganarle y introducirle en la liga salva la religión.

Espero saber lo que resultará de la Dieta de Vngria, y si se ha hecho la traslación de aquella Corona en el Archiduque Ferdinando decis se pláticava y quedo advertido de lo que apuntáis acerca de la forma en que se han hecho las particiones entre el Emperador y el Archiduque Leopoldo y también lo que pasastéis con el Archiduque en materia de su casamiento y en lo uno y en lo otro no se ofrece que deciros por ahora.

Assi mismo he visto todo lo que ha passado en la negociación que ha traydo con el Archiduque Marcheulle²⁰² Francés, y quan adelante ha passado esta plática, y a la Serenissima Infanta mi Tía²⁰³ escribió aprovándole la diligencia que hizo con los Electores preveniéndoles no consentan que el Rey de Francia se mezcle en las cosas de Alemania por los inconvenientes que dellos se podrían seguir y encargo a Su Alteça que por interés de dinero, o el camino que le pareciere procure tener ganado a Leopoldo que aca se estará con el mismo cuydado de que me ha parecido advertiros para mayor noticia Vuestra.

24.

Ossona gróf jelentése III. Ferdinánd magyar királlyá választásáról

Sopron, 1625. november 28.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, fol. 19–21.

---

²⁰¹ I. János György szász választó (?)

²⁰² Comte de Marcheulle, Henry de Gournay: tisztázandó, hogy róla van-e szó, ill. hogy ez a személy azonos-e a későbbi francia portai követtel (1631–1639)

²⁰³ Izabella Klára Eugénia infánsnő

Eredeti.

Ossona gróf Sopronból 1626. november 28-án kelt jelentésében adta hírül a magyar országgyűlés sikeres lezárását és Ferdinánd Ernő főherceg magyar királlyá választását. Esterházy Miklós nádor és Pázmány Péter esztergomi érsek hathatós támogatása rendkívüli jelentőségű volt; a követ emlékezteti IV. Fülöp királyt, hogy már érkezésekor ajánlóleveleket adott át a spanyol uralkodó nevében az említett személyeknek. Kéri a királyt, köszönetét külön levélben fejezze ki nekik. Leveléhez csatolja Pázmány hozzá intézett levelét, amelyben az érsek korábban már igényelt évdíja ügyében fordult Ossona grófhhoz. Sajátkezű soraiban jó egészséget kíván a spanyol királynak, hozzátéve, hogy errefelé – a pohárköszöntők miatt – sok bor fogyasztása van szokásban, ami kétségessé teszi a jó egészség megőrzését.

[Külzeten:]

Edemburg

El Conde de Osona, 28 de noviembre 1625

Aviso de aver dado fin los húngaros a su dieta eligiendo por Rey de Ungria al Sr. Archiduque Ferdinando

Con el despacho que con esta va para su Magestad verá Vuestra Magestad lo que se ofrece y como los húngaros han dado tan felicísimo fin a su Dieta pues tenemos ya Rey de Ungria al Señor Archiduque Ferdinando de que doy a Vuestra Magestad la norabuena. Gran parte han sido para ayudar a facilitar este negocio el Arçobispo de Strigonia y el Conde Nicolas Esterhazi que aora es Palatino de este Reyno, de quien tiene ya su Magestad noticia por los otros Embaxadores mis antecesores y yo truxe cartas de su Magestad para ellos. Vuestra Magestad se sirva de representar al Conde lo que ymportaría escriba su Magestad dándoles las gracias por lo que han travajado en este negocio.

Con esta embío una carta del Arçobispo para su Magestad y juntamente un papel que me escribió en materia de sus pretensiones. Guarde Dios a Vuestra Magestad como desseo en Edemburg, a 28 de Noviembre 1625.

[Ossona sk.:] Deseo que esta halle a Vuestra Magestad con muy entera salud, aquí no es poca el tenerla beviéndose, como se beve, que aunque mis brindiz son aguados temo la cantidad.

El Conde de Ossona

Señor Secretario Andres de Losada y Prada²⁰⁴

25.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

1625. november 28.

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss. 1433, fol. 120v

Másolat.

Ossona gróf Pázmány Péter esztergomi érsek és Esterházy Miklós nádor Ferdinánd Ernő főherceg magyar királlyá választása és koronázása körül szerzett érdemeiről külön jelentésben számolt be. A követ saját szerepét hangsúlyozva megemlíti, hogy a spanyol király

---

²⁰⁴ Andrés de Prada y Losada: a spanyol Államtanács (galíciai származású) titkára.

és a dinasztia érdekét világosan felismerve, a főherceg megkoronázása érdekében külön tárgyalt az említettekkel, akik mindent megtettek a magyar rendek kedvező döntéséért. A spanyol király elismerését – a követ javaslata szerint – az érsek esetében a már Forgách Ferenc esztergomi érsek számára is megítélt évdíjjal, a nádor számára pedig az Aranygyapjas Rend lovagjai közé való felvétellel fejezhetné ki.

Señor

El Arçobispo de Strigonia ha algunos años que tiene pretensión de que Vuestra Magestad le honre con una pensión eclesiástica como Vuestra Magestad lo hico con su predecesor, yo he escusado hasta ora, el representar a Vuestra Magestad esto, pero reconociendo la ymportancia del sugetto, y lo que en esta elección del señor Archiduque ha trabajado y hecho y la afición que muestra al servicio de Vuestra Magestad, tendría por muy combeniente para tener al Arçobispo totalmente dependiente de Vuestra Magestad que Vuestra Magestad fuese servido de hacerle la merced que pide.

El palatino también tiene pretensión de que Vuestra Magestad le honre con el Tuson, y él y el Arçobispo quando yo les dije lo que ymportava al servicio de Vuestra Magestad, que la coronación fuese junta con la elección, la concluyeron aquel mismo día, quitando el escrupulo que su Magestad Cesárea tenía, y juntamente obligado a los estados a que viniesen en esta resolución: lo que me obliga a empeñarme en nombre de Vuestra Magestad en esta negociación, fue la seguridad común de la casa de Vuestra Magestad y la gran reputación que se a ganado en salir con cosa que los enemigos dudavan de ella, y los amigos la tenían por ymposible, la merced que Vuestra Magestad hiciere a estos dos personajes a más de ser honorífico al nombre de Vuestra Magestad que naciones tan apartadas alcancen honrras y mercedes de Vuestra Magestad, será de grande estimación para todos los húngaros el ver que Vuestra Magestad honrra y ampara a los que sirven a su casa de Vuestra Magestad y puedo asegurar a Vuestra Magestad que los cathólicos de esta nación desean con afectos particulares la grandeca del nombre de Vuestra Magestad. Guarde Dios etc.

26.

Ossona gróf levele Izabella Klára Eugénia infánsnőhöz

Sopron, 1625. december 9.

Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli (Toledo)

Archivo Histórico, leg. 60, ramo 2, sin. fol.

Másolat.

Előzőleg már értesítette az infánsnőt Ferdinánd Ernő főherceg magyar királlyá történt megválasztásáról, most hírül adja, hogy Isten segítségével a koronázásra is sor került, nagy ünnepélyességgel és mindenki részéről való egyöntetű ünnepléssel, a császár különleges örömeire. Azt reméli, a diéta a héten befejeződik és a császár visszatér Bécsbe. A többi ügyről, amelyek intézése a feladata, a soron következő postával fogja tájékoztatni.

Serenissima Señora

Ya tengo avisado a Vuestra Alteza la elección del Señor Archiduque Ferdinando. Ayer fue Dios servido de que le coronassen con mucha solemnidad y aplauso de todos y singular contento del Emperador con que espero se acabará la Dieta en toda esta semana y su Magestad partirá para Viena. En los de mas negocios que estan a mi cargo escrevire a Vuestra Alteza con el primer ordinario con mas certeza que lo puedo hazer aora Guarde Dios la Serenissima persona de Vuestra Alteza muchos años, en Edemburg a 9 de Deziembre 1625.

27.

Izabella Klára Eugénia infánsnő levele Ossona grófhöz

Gant, 1625. december 12.

Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli (Toledo)

Archivo Histórico, leg. 60, ramo 1, sin. fol.

Eredeti.

Ossona gróf 1625. november 28-án kelt levelét megkapta, amelyben a követ értesítette a soproni országgyűlés pozitív végkifejletéről, a főherceg magyar királlyá történt megválasztásáról és a koronázás kitűzött időpontjáról. Reméli, hogy ez is hamarosan meg fog történni. Örömmel fogadta e várva várt híreket, hiszen ez az uralkodóház és a katolikus vallás szolgálata és java szempontjából egyaránt örvendetes. A jó hírnek IV Fülöp is nagyon fog örülni, akinek az infánsnő rögtön ír, akárcsak a császárnak, akihez szóló levelét jelen válaszával együtt küldi el a követnek. Kéri egyúttal Ossona grófot, hogy a levél átadása mellett a császárnét és az újonnan megválasztott magyar királyt is köszöntse a nevében, egyúttal pedig fejezze ki a főherceg megválasztása felett érzett örömet.

Conde de Ossona Pariente. Por vuestra carta de 28 del passado he entendido el buen fin que se dio a la Dieta de Vngria haviendose hecho election del Archiduque Ferdinando hijo del Emperador por Rey de dicha Vngria y señalado dia para la coronación que espero habra seguido despues. He tenido deste buen subcesso el contento que es razon como tan interessada esperando que ha de ser para mucho servicio de la cassa de Austria y bien de la religion Catholica con vuestro despacho para España con la buena nueua deste tan buen subcesso se despacha correo que sin duda sera muy bien reciuida del Rey mi Señor a quien escriuo el para bien della. Y lo mismo al Emperador en la carta que va con esta que se la entregareis acompañada con un recado de mi parte, y tambien os encargo que los deis de mi parte a la Emperatriz y al nuevo Rey de Hungria significandoles el gozo y contento con que quedo dello, nuestro Señor sea en Vuestra guardia, De Gante a XII de Dezemb. 1625.

A. Isabel [s. k.]

[Külzeten:] Al Conde de Ossona nuestro Pariente del consejo el Rey mi Señor y su embaxador en Alemania

Recibida a 26, de su Alteza recibida a 31

Que su Alteza a rezeuido la nueba de la Elecion de Rey de Ungria en el Señor Archiduque Ferdinando que a despachado correo sobre esto

28.

Ossona gróf IV. Fülöp spanyol királyhoz

1625. december 17.

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss. 1433, fol. 121r

Másolat.

November 28-án kelt levelében tájékoztatta a spanyol királyt a főherceg magyar királlyá való megválasztásáról. Koronázása december 8-án történt, rendkívül ünnepélyes külsőségek közepette. A magyarok kifejezték örömuiket és megerősítették a főherceg megválasztását. A koronázás fényét és ünnepélyességét emelte, hogy a császár és a császárné is részt vettek rajta, birodalmi díszöltözetben.

Señor

En carta de 28 de noviembre di cuenta a Vuestra Magestad de la elección del rey de Ungría en la persona del señor Archiduque Ferdinando, cuya coronación fue a 8 de este mes de diciembre, con tanto aplauso y demostración de gusto en los húngaros que confirmaron el que tuvieron en la elección, y para que este acto fuese extraordinariamente grande, asistieron públicamente a él su Magestad Cesárea y la Emperatriz con el auito [hábito] ymperial. Dios guarde la cathólica real persona de Vuestra Magestad etc.²⁰⁵

29.

Izabella Klára Eugénia infánsnő levele Ossona grófhhoz

Brüsszel, 1625. december 26.

Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli (Toledo)

Archivo Histórico, leg. 60, ramo 1, sin. fol.

Eredeti.

Örömmel értesült Ossona gróf december 9-én írt leveléből a főherceg magyar királyi koronázásának megtörténtéről. Kétségtelen, hálát kell adni Istennek ezért, és köszöni a követnek a jó hírről való értesítését.

Conde de Ossona Pariente,

Quedo con gran contento de hauer entendido por Vuestra carta de 9 del pressente que despues de hauerse hecho ya la election del Archiduque Ferdinando de Rey de Vngria se hizo la coronacion a los de que se deuen dar infinitas gracias a Dios pues sin duda es muy de su seruicio y bien de la cassa de Austria. Y a Vos os las doy de hauer melo auisado esperando

---

²⁰⁵ A spanyol Államtanács jegyzőkönyve szerint 1626. február 4-én tárgyalták Ossona gróf jelentését: „El Conde de Osona da cuenta a V[uestra] M[agesta]d en carta del dicho día 17 de diziembre que la coronación de Rey de Vngria en el Sr. Archiduque Ferdinando fue a los 8 contanto aplauso y demostraciones de gusto en los Ungaros. Que confirmaron el que tuvieron en la election, y para que este acto fuese extraordinariamente grande, asistieron publicamente a el Su Majestad Cesarea y la Emperatriz con el aviso Imperial.” AGS, E, legajo 2040, nr. 68.

continuareis el advertirme de todo lo demas que se offreziere. Nuestro Señor sea en Vuestra guardia. De Bruselas A 26 de Deziembre 1625.

A. Isabel

[Külzeten:]

Al Conde de Ossona nuestro Pariente, del del Rey mi Señor y su Embaxador Alemania

Brusselas, 26 de Deziembre 1625,

S. A.

Rec[ibid]a a 9 de Enero 1626

que se a [h]olgado de entender la coronacion Rey de Ungría

30.

A spanyol Államtanács ülésének jegyzőkönyve

Madrid, 1626. január 1.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, Alemania, leg. 2328, nr. 5

Eredeti.

Az Államtanács titkára Ossona gróf november 18-án és 19-én kelt leveleiből az alábbi pontokat ismertette az Államtanács tagjaival:

- Esterházy Miklós nádor a Magyar Királyság erődjeiben német katonák állomásoztatásának lehetőségét oly módon érte el, hogy szavazati többség dönthetett a kérdésről a magyar országgyűlésen. A királyságban ez a választási mód a magyar uralkodók abszolutisztikus hatalmának megerősödését jelenti.

- Valószínű, hogy Ferdinánd főherceg megválasztása sikerülni fog, jóllehet vannak nehézségek, a Bethlen által uralt megyék követei miatt. A nádor és az esztergomi érsek biztosították Ossonát a főherceg egyöntetű megválasztásáról, a követ viszont ezen túlmenően a főherceg megkoronázását is el akarja érni, a trón öröklésének biztosítékaként.

- Friuli ügyében megegyezett Eggenberg herceggel; amikor a spanyol király kéri, a császár kész aláírni a megállapodást.

- Bethlen Gábor egy küldöttje útján értesítette közelgő házasságkötéséről és a királynak szóló meghívólevelet küldött az esküvőre. Ossona javasolja, hogy a király küldjön el egy személyt, aki képviseli a király nevében, abban az esetben, ha a francia király nem képviseltné magát. Szokás ilyen alkalommal házassági ajándék gyanánt ékszert küldeni. Ez segítségére lehetne IV. Fülöpnek, mert a kísérő levélben elegendő lenne általános felajánlásokat tenni, és így ejteni lehetne az előző, el nem küldött levélnek azt a kitételét, amiben a király felajánlotta Bethlennek, hogy megsegíti a török ellenében.

- Bethlen november 5-én irt meghívó levelében értesítette IV. Fülöp királyt, hogy a brandenburgi választó testvérét veszi feleségül és február 26-án lesz az esküvője.

Az Államtanács tagjai az alábbi módon szavaztak az elhangzottakról:

- *Aytona márki.²⁰⁶ fontos lépésnek ítélte, hogy Esterházy nádor és Pázmány Péter érsek elérte a diétán a szavazati többséggel való döntéshozatalt; javasolta, írjanak Ossona grófnak, hogy biztosítsák a magyar koronát Ferdinánd Ernő főhercegnek*
- *Friuli ügyében javasolja, hogy küldjék el Ossona grófnak azokat a dokumentumokat, amiből Ossona tájékozódhat a spanyol király döntéséről; válasza után végleges döntés születhet a kérdésben.*
- *A Bethlenhez küldendő követtel kapcsolatban: tegyenek úgy, ahogy a szokás megkívánja; küldjenek megfelelő személyt az esküvőre, ajándékként pedig olyan ékszert, amit hasonló rangú fejedelmeknek szokás küldeni ilyen alkalomra.*
- *A pénzügyekkel kapcsolatos ügyben lépjenek úgy, ahogy a szokás kívánja.*
- *Bethlen Gábornak válaszoljanak oly módon, ahogy Ossona gróf azt javasolja.*
- *Don Diego de Ibarra egyetért Aytona márkival, és ő is fontosnak tartja, hogy köszönetet mondjanak Esterházy Miklós nádornak és Pázmány Péter esztergomi érseknek.*
- *A gyóntató együtt szavaz az Államtanács többi tagjával (csatlakozik a véleményükhöz).*
- *A király tetszése szerint rendelkezik majd.*

[Külzeten:] El Consejo de Estado a 1º de Enero 1626.

Sobre lo que contienen algunas cartas del Conde de Ossona de 18 y 19 de Noviembre que tratan de diferentes puntos.

[A király sk.] „assi no pareciendo alterar algo con las cartas que ha a sido después.” F. [„tehát nem vélekednek úgy, hogy megváltozzék bármi is a későbbi levelekkel ”]

Señor

El Conde de Ossona en cartas de 18 y 19 de Noviembre escribe a Vuestra Magestad lo siguiente:

- Que el Palatino de Vngria propuso en la Dieta, que en los presidios de la misma Vngria huviese alemanes (que es lo que los húngaros pretenden) y haviendo avido sobre esto grandes debates, prevaleció la autoridad del Arçobispo de Estrigonia y del Palatino, que fue: que por la mayor parte de los votos quedase buena y firma la resolución,²⁰⁷ en si se abrían de admitir o no los alemanes en los presidios. Y haviéndose votado, de treientos y treinta y quatro votos salieron en favor docientos y siete, apunta el Conde que el haverse ganado esto de que se tomen las resoluciones por la mayor parte de los votos ha sido quanto el Emperador podía dessear, y si esto por algún accidente nuevo no se muda en lo de adelante los Reyes de Vngria serán Principes más absolutos.
- Que se yban ajustando otros puntos reservando para lo último la elección de Rey en la persona del Sr. Archiduque Ferdinando aunque tiene alguna dificultad por la contradición de la parte de Vngria, que posee Belengabor aunque el Palatino y el Arçobispo han dicho al Conde esperan hazerlo con aplauso universal, y que aunque el transferir un Reyno en un hijo es de suyo tan delicado, hará el conde diligencias para que el Archiduque sea coronado por parecerle conviene al servicio de Vuestra Magestad asegurar la subcesión de aquel Reyno en su Cassa.

²⁰⁶ Aytona (II.) márki, Gastón de Moncada y Gralla (Ossona gróf apja), 1554–1626; az Államtanács ülésének valószínű időpontja 1626. január 1-je (és nem jan. 31.), mert Aytona márki 1626. január 24-én meghalt.

²⁰⁷ Fraknoi az Államtanács jegyzőkönyvéből idézi a követ nov. 18-án kelt jelentését. Vö. Fraknoi: P. P. élete és kora. II. 158. 3. sz. jegyzet.

- Que ha hecho lo que Vuestra Magestad le mandó acerca de entretener la plática del Friuli y ha quedado con el Principe de Equemberg, que en qualquier tiempo que Vuestra Magestad mandare el Emperador está prompto a cumplir lo concertado.- Que Belengabor escribió al Conde con un criado suyo embiando le a dar razón de su casamiento y le truxo una carta para Vuestra Magestad en que da quenta a Vuestra Magestad de lo mismo a uso de Alemania, y dize el conde que pues Gabor ha dado principio a escribir a Vuestra Magestad que será conveniente que Vuestra Magestad mande que vaya persona a asistir en sus bodas en nombre de Vuestra Magestad en caso que no la huviese por Francia y que también es costumbre embiar alguna joya a la que se cassa, y sirviéndose Vuestra Magestad que se vaya a esto se le podría escribir con ofrecimientos generales quitando a la carta passada que se le embió para él el que Vuestra Magestad le hizo de ayudarle contra turcos.

- El Gabor en carta que escribió a Vuestra Magestad de los 5 de Noviembre da quentta de su casamiento con hermana²⁰⁸ del Elector de Brandenburg²⁰⁹ diziendo será a 22 de Hebrero apuntando olgará que Vuestra Magestad se sirva de asisitir el día dicho a la solemnidad de su boda.

Haviendo se platicado en el consejo sobre esto se votó como se sigue.

- El Marqués de Aytona, que lo que el Palatino y el Arçobispo de Estrigonia han hecho para que en las resoluciones que se tomaren en las Dietas de Ungria baste la mayor parte. Ha sido buena y importante negociación y assi le parece que se escriba al Conde en que la Corona de Vngria se procure se de luego al Archiduque Ferdinando.

- En lo que dize del Friuli que se traygan los papeles que oçassionaron a lo que se escribió al Conde para que se vea la resolución que Vuestra Magestad tomó y con noticia della se pueda votar en la materia.

- Que embiar persona a Belengabor para que asista en su boda en nombre de Vuestra Magestad: le parece que se haga lo que se ha acostumbrado y que se embie persona de alla, y que se sepa si suele yr el Embaxador de Vuestra Magestad que está alla alguno de aquellos Príncipes y la joya parece que es bien embiar se la del precio que se suele embiar a otros Príncipes semejantes.

- En lo que dize el Conde de sus quantas le parece que se haga lo que se suele.

- Que al Gabor se responda en conformidad de lo que dize El Conde de Ossona.

Don Diego de Ibarra que se conforma con el Marques de Aytona y que al Palatino de Vngria y al Arçobispo de Estrigonia se les de muchas gracias por lo que hizieron.

El Padre Confessor se conforma con lo que viene votado.

Vuestra Magestad mandará lo que más fuere servido.

En Madrid a 31[!] de Enero, de 1626

[Don Diego de Ibarra, a gyóntató és a király kézjegye]

---

²⁰⁸ Brandenburgi Katalin

²⁰⁹ György Vilmos brandenburgi választó

Eredeti.

Izabella Klára Eugénia infánsnő dec. 12-én kelt levelében gratulált Felsőgednek Ferdinánd Ernő főherceg magyar királlyá történt megválasztásának hírével kapcsolatban, amiről Ossona gróf bécsi spanyol követtől értesült. Ossona nov. 28-án kelt jelentésében számolt be róla, hogy a magyar országgyűlés nov. 25-én megválasztotta királynak a főherceget. A jegyzőkönyv leírása szerint a záró ülés elején az esztergomi érsek és a nádor a császár elé járultak és az érsek egy latin nyelvű beszéddel, szimbolikusan az új uralkodó megválasztásához engedélyt kért. A császár latin nyelven válaszolt. November 26-án a kalocsai érsek [hivatalosan] felajánlotta az országot a újonnan megválasztott királynak és ismertette vele az uralkodói eskü szövegét. November 30-án[?] a közfelkiáltásra, majd december 8-án a koronázásra került sor; mindez Esterházy Miklós nádor és Pázmány Péter esztergomi érsek fáradozásának köszönhető. Az Ausztriai Ház ellenségei nyíltan nem mertek fellépni, de látván, hogy a királlyá választást elkerülni nem lehet, azt minden eszközzel akadályozni próbálták. A Bethlen Gábor hatalma alatt álló magyarországi megyék követői Lipót főhercegre akarták adni voksukat. A protestánsok közül özvegy Batthyány Ferencné Lobkovicz Poppel Éva pedig a császárnét próbálta meg rávenni, hogy akadályozza meg fia királlyá koronázását, azzal érvelve, hogy férje halála esetén ő lehetne az uralkodó. Ossona gróf jelentésében ismertette e nő hallatlan merészségét és gyűlöletét és a császárné szelídségét, amivel válaszolt e javaslatra. Pázmány részére évdíj, Esterházy számára az aranygyapjas rend odaítélését javasolta Ossona gróf.

Ezzel kapcsolatban [elhangzott:] az esztergomi érsek 1624. március 3-án már kérte a spanyol királyt elődje, Forgách Ferencéhez hasonló évdíj, 3000 dukát folyósítására; kérése ezúttal újra felmerült, hivatkozással erőfeszítéseire, amivel a főherceg megválasztását előmozdította. Az ismételt kérés ügyében az alábbi módon foglaltak állást az Államtanács tagjai: Don Diego de Ibarra üdvözölte a főherceg magyar királlyá történt választásának hírét. Ossona gróf jelentéseinek tartalmát részletesen ismertették az Államtanács plénuma előtt, különös tekintettel a követ javaslataira Pázmány és Esterházy érdemeinek elismerésére; Pázmány számára évdíj megítélését, Esterházy Miklós nádor számára pedig az Aranygyapjas Rend tagjai közé való felvételt javasolta (amint a rend tagjainak sorában betöltetlen hely adódik). Alburquerque hercege támogatta az évdíj Pázmánynak való megítélését, sőt, annak összegét 4000 dukátban (Forgách Ferenc 3000 dukát értékű évdíjban részesült) tartotta indokoltnak megállapítani. A főinkvizitor Don Diego de Ibarrával értett egyet, Pázmány évdíjának mértékét illetően pedig 3000 dukát évi összeget elengedőnek tartott.

[Külzeten:]

El Consejo de Estado a 3 de Enero 1626

Sobre lo que contienen algunas cartas de la Señora Ynfanta y del Conde de Osona que tratan de la coronación de Rey de Ungria del Archiduque Ferdinando. [IV. Fülöp sk.:] Está bien. F.

Señor

La Señora Ynfanta Doña Isauel²¹⁰ en carta de 12 de Diziembre passado da el parabien á Vuestra Magestad de la elección que se ha hecho de Rey de Ungria en el Señor Archiduque Ferdinando encareciendo su Alteza lo mucho que se ha holgado deste subcesso de tanta importancia y de que se puede esperar redundara mucho bien a la cassa de Austria y a las[!] religión cattólica que el conde de Osona ha avisado a esto a su Alteza y que la coronación

²¹⁰ Izabella Klára Eugénia (1566–1633), 1598-tól férjével, VII. Albert osztrák főherceggel együtt Spanyol-Németalföld társkormányzója, férje halála után kormányzója.

sería a los 8 de diciembre como lo entenderá Vuestra Magestad por sus despachos con que pareció despachar este correo.

El Conde de Osona en cartas de 28 de Noviembre dize que a los 25 del dicho dieron los Húngaros fin a su dieta aviendo resuelto de elegir y coronar por Rey de Ungria al Señor Archiduque Ferdinando y assi todos los de la Junta con las cabeças della que son el Arçobispo de Estrigonia y el Palatino a pedir licencia a su Magestad Cessárea para hazer la elección con una breve y elegante oración latina que el Arçobispo hizo a que el Emperador respondió con pocas palabras en las[!] misma lengua y muy bien dichas, y a los 26 el Arçobispo Colosense ofreció al Señor Archiduque el Reyno y las condiciones que avía de jurar. A 20 de hizo la aclamación y a los 8 de Diciembre día de Nuestra Señora, sería la coronación que todo se deve al dicho Arçobispo de Estrigonia y al Palatino de Ungria que con su industria y valor han vencido dificultades que al parecer eran imposibles.

Que el ánimo de la mayor parte de los herejes ha sido el que siempre contra la cassa de Vuestra Magestad pero no se atrevieron en público a contradize la elección y algunos intentaron de dar los votos al Señor Archiduque Leopoldo y los comissarios de los condados que posee Belengabor[!] ya que vieron que necessariamente avían de llegar a la elección, yntentaron al impedir la coronación y el último lance que jugaron fue el de la viuda de Budian²¹¹ que fue a la dieta muger de espíritu y que incitó los años passados a su marido a la rebelión, la qual se fue a la Emperatriz y la dixo que como consentía que eligiesse Rey en Ungria siendo su Magestad Cessárea tan interessada en ello, pues faltando el Emperador que dava gobernando en el interin [interreino] y podía disponer el hazer Rey a su modo. Encarece el conde la osadía y atrevimiento desta muger y la prudencia y valor de la Emperatriz y lo bien que respondió mostrando el amor que tiene al Señor Archiduque y lo que mirava los intereses de su Alteza más que los suyos, y que esto se ha conocido bien en las diligencias medios y solicitud con que ha procurado la conclusión deste negocio.

Significa el conde lo mucho que el Arçobispo de Strigonia y el Palatino han trabajado en esta elección y coronación por el servicio de Vuestra Magestad y que el Arçobispo pretende y dessea mucho que Vuestra Magestad le honrra con una pensión eclesiástica como a su predecesor, y el Palatino que Vuestra Magestad le honrra con el Tusson, y dize el Conde quan bien se empleará en ambos la merced que Vuestra Magestad les hiziese y de quanta consecuencia y estimación será para todos los húngaros el veer que Vuestra Magestad honrra y ampara a los que sirven a su real cassa asegurando que los cattólicos desta nación dessean con effecto la grandeca del nombramiento de Vuestra Magestad.

- En 3 de março de [1]624 escribió el dicho Arçobispo a Vuestra Magestad suplicándole se sirviesse de mandar se continuase a él la pensión de tres mil ducados que gozava su predecesor por lo que desseava esta honrra.
- Agora ha escrito dando a Vuestra Magestad quenta y el parabien de la elección del Señor Archiduque encareciendo lo que ha trabajado en ello y el gusto con que lo ha hecho, y el desseo que tiene demostrarse siempre en el servicio de Vuestra Magestad.
- Y haviéndose visto en el Consejo estas cartas se voto como se sigue.
- Don Diego de Ibarra quien a su Alteza se le responda dándole gracias por tan buena nueva como ha sido para Vuestra Magestad la elección del Señor Archiduque Ferdinando de Rey de Ungria por lo mucho que se desseava y de la importancia que es para la Cassa de Austria.
- Que al Conde de Osona junto con el aviso del recibo de sus cartas se le agradezca lo bien que por su parte se havrá dispuesto este negocio y que pues dize lo mucho que se deve de la[!] Arçobispo de Estrigonia y al Palatino que Vuestra Magestad queda con mucha voluntad para todo lo que les tocara y de hazerles merced y pues el Conde de

---

²¹¹ Lobkowitz Poppel Éva

Osona dize la que dessean ambos, el Arçobispo una pensión, y el Palatino el Tusson, podría Vuestra Magestad servirse de hazerles esta merced, al Arçobispo la pensión de tres mil escudos que se dio a su antecesor, y al Palatino el Tuson para darsele quando huviere lugar vaco conforme a la orden que en esto Vuestra Magestad ha dado y escribirles a ambos²¹² con palabras muy favorables, y porque de la respuesta que se ha referido que dio su Magestad de la Emperatriz a la viuda del Budiani, *se vee*²¹³ quan cuerdamente respondió en favor de su han dado, parece que podría Vuestra Magestad escribir le una carta agradecida, y pues se entiende que Vuestra Magestad embia a Polonia al Conde de Sora²¹⁴ y que es su camino por la corte del Emperador podría si Vuestra Magestad fuere servido llevarle carta de Vuestra Magestad de norabuena y hazer este cumplimiento pues parece conveniente hazerle.

- El Duque de Alburquerque se conformó con Don Diego de Ibarra, y en quanto a la pensión del Arcobispo, visto quan bien ha andado en la coronación del Archiduque Ferdinando y lo que dize el Conde de Osona de su zelo y buena partes y quan de provecho puede ser para adelante en aquellas cosas, y lo que lleva tras si los exemplos de los premios le parece que no solamente se le diessen los tres mil escudos que se dieron a su antecesor sino que llegassen a quatro por el servicio que ha hecho.
- El Inquissidor general se conformó también con Don Diego de Ibarra. Y en lo de la pensión del Arçobispo que es bastante tres mil escudos. Vuestra Magestad mandará lo que mas fuere seruido. En Madrid a 3 de Enero 1626.
- [Kézjegyek:] [Don Diego de Ibarra] [el Duque de Alburquerque] [El Inquisidor general]

32.

A spanyol Államtanács titkárának feljegyzése

Madrid, 1626. január 4.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, Flandes, leg. 2040, nr. 80

Eredeti.

Izabella Klára Eugénia infánsnő december 17-én kelt levelében fejezte ki örömét és elégedettségét a spanyol királyné szerencsésen lezajlott szülése felett és Ferdinánd Ernő főherceg magyar királlyá történt koronázásával kapcsolatban; illetve, csakúgy, mint de la Cueva bíboros (németalföldi helytartó) és Balbases márkija, hírt ad a flotta és gályák érkezéséről.

[Külzeten:]

De officio

El Consejo de Estado a 4 de Enero 1626

Sobre lo que ha escrito la señora Infanta Doña Isauel en carta de 17 de Diciembre y en otras diferentes materias.

---

²¹² Az eredeti consultában a szavak alá vannak húzva; az uralkodó kézjegye és az aláhúzás tintájának hasonlósága miatt elképzelhető, hogy maga az uralkodó, IV. Fülöp jelölte meg a szövegnek e részét.

²¹³ Utólagos kiegészítés.

²¹⁴ Conde de Sora

[Uralkodó sk.:] Esta bien F.

La Señora Infanta Doña Isauel en carta de 17 de diziembre encarece lo mucho que sea alegrado del buen alumbramiento de la Reyna nuestra Señora y da a Vuestra Magestad el parabien del y también le da en otras cartas de la elección que sea hecho de Rey de Vngria en el Señor Archiduque Ferdinando y de la llegada de flota y galeones y los mismo hazen el Cardenal de la Cueba y el Marqués de los Balbases.

[...]

33.

Ossona gróf Olivares államminiszterhez

Bécs, 1626. január 14.

Jelzet: Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli (Toledo), Archivo Histórico, leg. 60, ramo 4,

nr. 1., pp. 20–22

Másolat.

Bethlen még mindig nem gratulált III. Ferdinándnak, pedig már 20 napnál is több eltelt a koronázás óta.

[...] Gabor no dexa de dar cuydado porque haviendo Su Magestad Cessárea dándole cuenta de la elección y coronación de su hijo, aún no ha tenido respuesta del con que ha más de veynte días que la pudiera haver dado, ha se publicado que Bethlen dize que el ha cedido solo la Corona de Ungria a Ferdinando segundo. Este es enemigo que se puede temer en esta ocasión más que en las passadas. [...]

34.

Ossona gróf Olivares államminiszterhez

Bécs, 1626. január 18.

Jelzet: Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli (Toledo), Archivo Histórico, leg. 60, ramo 4,

nr. 1., pp. 22–23

Másolat.

Bethlen elküldte a követeit; gratuláltak II. Ferdinándnak és fiának, az újonnan megválasztott és megkoronázott magyar királynak. Ossona gróf 1626. január 14-én kelt levelében már említette, hogy nem írt Bethlen Gábornak az esküvőjére szóló meghívással kapcsolatban. A császár és fia, az újonnan megkoronázott magyar király elküldték követeiket a fejedelemhez. Mivel a spanyol királytól a követ nem kapott újabb utasítást, ezért nem küldött Bethlenhez

követet. Egy hónappal ezelőtt Matheo Renzi kézbesítette ugyan IV Fülöp leveleit Bethlennek, de konkrét ügyben nem járt el.

En carta de 14 de Henero escriví largo a Vuestra Excelencia en respuesta de algunas tuyas, y dando cuenta a Vuestra Excelencia de lo que poraca se ofrecía, aora me hallo sin carta de Vuestra Excelencia a que deva respuesta y desseo mucho tenerlas con muy buenas nuevas de la salud de Vuestra Excelencia que Dios quiera sea tan cumplida como es menester.

Dixe a Vuestra Excelencia en la carta citada que no havia respondido Gabor a Su Magestad Cesárea a la carta que le escrivió dándole aviso de la elección del Rey de Ungría, pero después aca lo ha hecho en buena forma y embiado sus Embaxadores a dar la norabuena a Padre y hijo, y el Emperador y el Rey han embiado sus Embaxadores a que asistan a sus bodas de Gabor a que les havia convidado, yo como no tengo respuesta de Su Magestad a lo que acerca dellas le escriví me estoy quedo, sin tratar de embiar persona. Don Matheo Renzi ha un mes que partió de aquí para essa corte con algunas cartas de Su Magestad Cesárea aunque sin commision de tratar negocio alguno. Advierto lo Vuestra Excelencia acordándome de lo que Vuestra Excelencia me escrivió de su condición entremetida porque no querría que con ella se alargase a más de lo que aquí se le ha ordenado pues solo lleva recados de cumplimiento de parte del Emperador para Su Magestad y para Vuestra Excelencia, pero él es tan entremetido que se alargará a más de lo que se le ha encargado. [...]

35.

Avizók Sopronból

1625. október 18. és október 25.

Jelzet: Österreichisches Staatsarchiv, Haus-, Hof- und Staatsarchiv
Türkei I. Karton 110. Konv. 2. 1625. VII–XII., fol. 77–80

*Másolat.*²¹⁵

Avisos de Edenburg de 18 de Ottobre de 1625 años –

A múlt hétfőn reggel Őfelségéék Ferdinánd főherceggel, a hercegnőkkel és az udvarral elindultak Újvárból és amint Soprontól mintegy 5-6 km. távolságra megálltak ebédelni,²¹⁶ megérkeztek a Királyság rendjeinek képviselői, szám szerint tizenketten. Őfelségéék délután két órakor indultak tovább erről a helyről; ekkor négy, lovasokból álló csapat érkezett, név szerint Löbl, Auersperg, Schwarzenberg és Montecuccoli vezetésével. Kb. másfél km-re (1/4 legua távolságra) Soprontól csatlakoztak a már említett rendek, és amikor a kocsiból Őfelsége kiszállt, a győri püspök fogadta, és latin nyelvű orációval köszöntötte: „[beszédében] emlékeztette, hogy éppen száz éve annak, hogy Őfelsége nagyanyjának testvére, a dicső emlékü Lajos király, [egy.] a törökkel vívott ütközetben meghalt, együtt a győri püspökkel és tizenkét másik főpappal. [Megemlékezett továbbá arról, hogy] a Magyar Királyság az elmúlt száz esztendő során sok [lázadást és balszerencsét] szenvedett el.” A végén a mindenható

²¹⁵ Az 1625. okt. 18-án, ill. okt. 25-én kelt avizók másolatai megtalálhatók a madridi Biblioteca Nacional kéziratgyűjteményében (a Villahermosa hercegi család iratai között): Mss. 9379, fol. 46r–47r és fol. 47r – 48r.

²¹⁶ Legua: 5 és fél km. távolságot jelölő hossz mérték

Istenhez könyörögtek az új évszázad kezdetén, Ófelségének boldogságot, bőséget és győzedelmes hadi sikereket kívánva ellenségeivel szemben. Erre Ófelsége [saját] maga igen kifejezően válaszolt latinul, mindenkiel kezet fogott és így tett a főmagasságú főherceg is, a mi urunk, aki [szintén] jelen volt. Ezt követően Ófelsége, a főherceg, és az udvarhoz tartozó, valamint a királyságbeli többi urak nyeregbe szálltak. A főpapok kocsijaikkal Ófelsége előtt haladtak; a magyar lovasság ezer lóval kísérte a menetet, mind szép rendben és igen díszesen. [Őket követték] a trombitások és a dobosok [„atabales”], a tartalék nyergeslovak és az apródok [pages], Ófelsége palotanépe, valamint a magyar urak; a főherceghez legközelebb, előtte vonult az apostoli nuncius, a spanyol és a firenzei követ. Előttük három herceg haladt: Brandenburgi János György, Gundaker von Liechtenstein és Lobkowitz. Őket követték az Államtanács [Consejo del Estado] és a királyi főkamara tagjai, valamint a palota más tisztségviselői. – Egy lépéssel Ófelsége mögött jött a császárné Lipót főherceggel és a fiatalabb főhercegnővel; a idősebbik főhercegnő rosszulléte miatt korábban, hordszéken érkezett a városba. Őket az őrség kocsija követte, majd pedig az udvarhölgyek csoportja következett. A menetet a négy magyar lovas csapat kísérte. A magyar lovasság megállt a városfalnál; Ófelségét megérkezésekor a város szenátora/bírója [Lackner Kristóf] fogadta. Latin nyelvű köszöntő beszédében átadta Ófelségének a város kulcsait, majd a főtemplomhoz vonult a menet, ahol elénekelték a Te Deum-ot. Ófelsége ezt követően visszavonult a szállásául szolgáló palotába. Azon a délutánon az állam tanácsosai [a Titkos Tanács tagjai] Eggenberg herceggel tárgyaltak egészen 8-ig; vélhetően az előterjesztésről és [ezeknek az udvarbeli dolgoknak] sikeres kimeneteléről.

A következő napon reggel 8-kor Ófelsége a templomba ment, ahol részt vett az egri püspök által bemutatott szentmisén. Miután Ófelsége visszatért a palotába, a Királyság rendjei eléje járultak és átadták neki latin nyelvű felterjesztésüket. Előbb a kancellár intézett beszédet a rendekhez magyarul, miközben Ófelsége ülve hallgatta, majd szintén a kancellár [a rendekhez] latin nyelven (is) szólt. A rendek részéről az elhangzottakra az uralkodónak a győri püspök [érsek – sic!] válaszolt, szintén latinul. Ezután Ófelsége visszavonult.

Tegnapelőtt a rendek négy képviselőt küldtek, kérve Ófelségét, hogy tekintettel arra, hogy a főurak közül némelyek nem voltak jelen, csakúgy, mint a horvátok [rendek], valamint az erdélyi fejedelem alá tartozó négy megye küldöttei, járuljon hozzá Ófelsége a felterjesztés [proposición] tárgyalásának felfüggesztéséhez azon feltétellel, hogy ha jövő hétfőn sem jelennének meg az említettek, a rendek mindenféle további halasztás nélkül folytatnák az egyeztetést; Ófelsége a kérésnek eleget tett.

Bethlen Gábor ezekben a napokban postát küldött levelekkel Ófelségének és a magyar kancellárnak; ahogy mondják, elégedetlenségét fejezte ki [ezekben a levelekben] az Althan gróf által a budai pasának írt levelek rá vonatkozó részei miatt, amelyek alapján megtörhet a béke, Ófelsége ellen való ellenséges dolog miatt [a leveleket író ellenségeskedést akar szítani], amelyben sérelmekről van szó, ezek azonban csupán rágalmak maradnak. A fejedelem postáját később megválaszolták. Mindkét felség vadnyúlra ment vadászni szerda délután, ahogyan tegnap is tették (noha a császárné és a [z idősebbik hercegnő nélkül], és gazdag zsákmányt ejtettek.

El lunes pasado²¹⁷ por la mañana, partieron sus Magestades²¹⁸ con el Príncipe nuestro Señor²¹⁹ e, Infantes y toda la Corte de Nouigrado,²²⁰ y llegados a comer a un lugar, una legua distante de Edenburg, hallaron los diputados de los Estados del Reyno, en número doce,

²¹⁷ 1625. október 13.

²¹⁸ II. Ferdinánd és a kíséretében lévő császári családtagok

²¹⁹ Ferdinánd Ernő főherceg

²²⁰ Bécsújhely

pidiendo que por quanto los dichos Estados vendrían juntos a recibir a sus Magestades – se les señalasse hora para ello: y habiendo salido sus Magestades del dicho lugar a las dos horas de la tarde, arivaron (demás de su guardia de los Archeros) quatro compañías de a cavallo, a saver las de los Capitanes Löbl,²²¹ Angsperg,²²² Schafmberg,²²³ y Montecuculi,²²⁴ y una quarta de legua cerca de Edenburg, hallaron aguardando a los dichos Estados, y salido su Magestad del coche, fue recebido por el Arçobispo de Jauerino,²²⁵ con una oración en latin, 'En la qual truxo a la memoria, de como agora puntualmente cumplían cien años desde quando el hermano de su Abuela,²²⁶ el Rey Luis²²⁷ de gloriosa memoria, en un conflicto con el Turco, quedó muerto el y el Arçobispo de Jauerino,²²⁸ y otros doce Obispos,²²⁹ y de como en el discurso destes cien años avía el Reyno de Vngria recebido y padecido diversas resoluciones y adversidades. Por ende rogavan a Dios todopoderoso quisiesse en la entrada deste otro centenario de años, conceder a su Magestad felices, prósperos y victoriosos successos contra sus enemigos. A lo qual su Magestad misma respondió en latin con mucha elegancia, dando a todos la mano y lo mismo hizo su Alteza el Príncipe nuestro Señor que presente estava. Con tanto tomaron sus cavallos su Magestad, Alteza y todos los señores de la corte y del reyno, y los Prelados sus coches passando por delante de su Magestad la Cavallería húngara en número de mil cavallos, todos bien en orden y con mucho ornato, siguieron las trompetas y atabales, cavallos de diestro, pages y gente de Palacio de su Magestad y los señores húngaros, y más cerca delante de su Alteza: los tres Embajadores del Nuncio Apostolico,²³⁰ España²³¹ y Florencia:²³² delante destes los tres Príncipes, el Marqués de Brandenburg Juan George,²³³ Gundaquer de Liechtenstein²³⁴ y el de Locouiz.²³⁵ Después siguieron los señores del consejo de Estado,²³⁶ de la Cámara:²³⁷ y otros oficios de Palacio²³⁸ – Passo tras su Magestad la Emperatriz,²³⁹ con el Archiduque Leopoldo²⁴⁰ y la Infanta menor,²⁴¹ porque la mayor²⁴² por indisposición era llegada antes en su litera a la ciudad. Siguieron el coche los archeros, y tras ellos las damas de Palacio,²⁴³ acompañadas de las quatro compañías de a cavallo. La Cavallería húngara paró en los Aravalos de la ciudad, y en llegando su Magestad: a la puerta fue recebida por el consul²⁴⁴ della con una oración en latin, que entregó

---

²²¹ Hans Christoph von Löbl (1578–1638)

²²² Dietrich (II.) von Auersperg (1578–1634)

²²³ Scherffenberg?

²²⁴ Montecuccoli, Ernst (1582–1633)

²²⁵ Dallos Miklós győri püspök (1623–1630)

²²⁶ Jagelló Anna, II. Lajos nővére, Ferdinánd felesége

²²⁷ II. Lajos magyar király (1516–1526)

²²⁸ Paksy Balázs győri püspök (1525–1526)

²²⁹ A mohácsi csatában meghalt püspökök: Tomori Pál, Szalkai László esztergomi érsek, Perényi Ferenc váradi püspök, Móri Fülöp pécsi, Paksy Balázs győri, Csaholy Ferenc csanádi, Palinai György boszniai püspök.

²³⁰ Carlo Caraffa bécsi nunciusz (1621–1628)

²³¹ Francisco Moncada, Ossona gróf (1586–1635)

²³² Firenzei követ: Giovanni Altoviti

²³³ János György brandenburgi választó

²³⁴ Gundaker von Liechtenstein

²³⁵ Zdenko Lobkowitz-Poppel (1568–1628)

²³⁶ A Titkos Tanács (Geheimer Rat) tagjai.

²³⁷ Az Udvari Kamara (Hofkammer) tisztségviselői.

²³⁸ Az uralkodó kíséretében lévő udvari méltóságok.

²³⁹ Gonzaga Eleonóra német-római császárné, magyar és cseh királyné (1622–1637), †1655

²⁴⁰ Lipót Vilmos (1614–1662) osztrák főherceg

²⁴¹ A fiatalabb főhercegnő: Cecília Renáta (1611–1644)

²⁴² A nagyobbik főhercegnő: Mária Anna (1610–1665)

²⁴³ Az udvarhölgyekről: Keller, Katrin: Hofdamen. Amtsträgerinnen im Wiener Hofstaat des 17. Jahrhunderts, Wien: Böhlau 2005.

²⁴⁴ Lackner Kristóf (1571–1631)

a su Magestad las llaves, y apeadose su Magestad a la Iglesia mayor²⁴⁵ se cantó el Te Deum laudamus, conque se retiró su Magestad a su Palacio,²⁴⁶ y aquella tarde estuvieron los consejeros de Estado con el Príncipe de Eggenberg²⁴⁷ hasta a las ocho en consejo para consultar, como se cree, la proposición y buen successo destas Cortes.

El día siguiente²⁴⁸ a las ocho de la mañana, se fue su Magestad por un passadizo a la Iglesia, al oficio de la Missa del Espíritu Santo, cantado del Arçobispo de Erlau,²⁴⁹ porque el de Javerino la dijo recada, y buelto su Magestad a Palacio, le dieron de parte de los Estados del Reyno la proposición en lengua latina, haciendo primero el Canciller²⁵⁰ del Reyno una plática a los Estados en lengua ungarica, y su Magestad sentada en una silla, otra a los mismo en latin, interpretada por el dicho Canciller. A la qual de parte de los Estados, respondió a su [fol. 78r] Magestad el Arçobispo de Javerino también en latin, con que su Magestad se bolvió a su retrete.

Ante ahier²⁵¹ embiaron los Estados quatro Diputados,²⁵² suplicando a su Magestad por quanto faltavan algunos de los Magnates, y de los Croatos²⁵³ y quatro comunidades²⁵⁴ de los del Príncipe de Transilvania²⁵⁵ no havían llegado procuradores ningunos, fuesse contenta su Magestad de suspender por toda esta semana la consultación de la proposición que en no pareciendo los dichos, el lunes siguiente ellos obedecerían sin otra dilación alguna, y fue de su Magestad tenido assi por bien.

El Príncipe de Transilvania embió estos días un correo, con cartas para su Magestad,²⁵⁶ y al Canciller húngaro²⁵⁷ mostrando según se dice sentimiento de la quexa que del escribió al Conde de Althamb²⁵⁸ al Vesier Bassa de Buda,²⁵⁹ como si tratasse de romper las paces, intentando contra su Magestad alguna cosa de hostilidad, en que recibía agrabio, como de manifiesta calumnia, el qual correo se bolvió luego despachado con la respuesta.

Ambas sus Magestades con los Príncipes Infantes fueron el miércoles passado a la tarde, como ayer también (aunque sin la Emperatriz y la Infanta) a caza de liebres²⁶⁰ con mucha presa.

Sopronból október 25-én

Ezen a héten az udvarokban megtárgyalt ügyek a következők voltak: a [magyar] rendek véleménye eltért azzal kapcsolatban, hogy nádor kinevezését kérik-e az uralkodótól, vagy

---

²⁴⁵ Tisztázandó, hogy az „iglesia mayor”) a Szent György Plébánia- és Dómtemplomra vagy a Kecse-templomra utal.

²⁴⁶ II. Ferdinánd soproni szálláshelye:

²⁴⁷ Johann Ulrich von Eggenberg (1568–1634), a Titkos Tanács elnöke

²⁴⁸ 1625. október 14.[?]

²⁴⁹ Ergelics Ferenc egrí püspök (1608–1628)

²⁵⁰ Sennyey István alkancellár

²⁵¹ 1625. október 16.

²⁵² Az uralkodóhoz a rendek részéről küldött négy követ

²⁵³ A diétán résztvevő horvátok Sopronba érkezése a katolikus résztvevők országgyűlésben való aránya miatt (is) jelentőséget nyert, vö. *Angyal Dávid: Magyarország története II. Mátyástól III. Ferdinánd haláláig. II. könyv (Bethlen Gábor kora) VII. fejezet. „Padavin jelentése Óváry, id. m. 386.”*

²⁵⁴ A Bethlen fennhatósága alatt álló vármegyék közül négy megye küldöttei nem voltak (még) jelen.

²⁵⁵ Bethlen Gábor (1613-1629)

²⁵⁶ Bethlen levelet intézett II. Ferdinándhoz és Sennyey István alkancellárhoz.

²⁵⁷ Sennyey István alkancellár, váci, majd győri püspök (1580 k.–1635)

²⁵⁸ Michael Adolph Graf Althan (1574–1636)

²⁵⁹ Szúfi Mehmed pasa ötödízben budai pasa (1623. október 5.–1626. augusztusának közepe)

²⁶⁰ vadnyúl

érjék be egy helytartó (theniente) személyével, és egy olyan, az uralkodó által kiállított hitlevéllel, amelyben biztosítaná, hogy a törvényeket, valamint a rendeket jogaikban maradéktalanul megtartaná. A vitát növelte, hogy a nádor fizetéséhez a rendeknek 22 ezer magyar tallérral kellett hozzájárulniuk, emellett szabadon rendelkezhet az elkobzott javak regáléjövédelmé felett is. Ezzel szemben a helytartó fizetéséhez nem kell hozzájárulniuk a rendeknek, hiszen személye felett csak Őfelsége rendelkezik. Végül a jelenlévők megegyeztek, hogy tiszteletben kell tartaniuk törvényeiket, így új nádort kell választaniuk. Ezért múlt csütörtökön hústagú követséget küldtek Őfelségéhez, hogy nevezzen meg két katolikus és két református hitű jelöltet. Őfelsége a hozzájuk intézett válaszában megerősítette, hogy örökös, adott szava szerint, a rendek jogai felett, és így kellő megfontolással nevezi majd meg a kiválasztott négy alattvalót. Ekkor, bár néhányan már megjelentek a Felvidék rendi képviselői közül, még nem voltak jelen Horvátország és Szlavónia küldöttei, akik közül csupán néhányan érkeztek meg az előző nap délutánján. Így Őfelsége a győri püspököt és Esterházy Miklóst hívatta országbírói rangban, valamint a magyar kancellárt, és összehívatta aznapra a rendeket, hogy kihirdesse, kiket jelölt a nádori címre. Így ezen a napon kilenc és tíz óra között a rendek húsz küldöttje jelent meg Őfelsége előtt, arra kérve, hogy nevezze meg jelöltjeit. Őfelsége kancellárja, Verda császári kancellár útján küldte el az általa a nádori címre javasoltakat megnevező iratot, melyben a katolikus jelöltek név szerint Esterházy és Bánfy, a reformátusok Nádasdy és Ostrothits voltak. A rendek így lefolytatták a választást, és tizenegy órakor a Kúria erkélyéről bejelentették, hogy új nádort választottak. A hírt az összes, változatos rendű-rangú jelenlévő kitörő örömmel fogadta, és hangos Vivát! felkiáltásokkal éltették az új nádort. A rendek döntéséről Pálffy János kancellárjuk értesítette az uralkodót, és arról is beszámolt, Esterházy 125 szavazatot kapott, míg Nádasdy 25-öt, és Bánfira, illetve Ostrosithra csak egy-egy ember szavazott.

Ezután bevonultak a rendek, akik új nádorukat kísérték, aki két érsek között vonult. Az újonnan megválasztott nádor Őfelsége jelenlétében, latinul tette le esküjét, majd a győri püspök a rendek nevében köszönetet mondott Őfelségének, hogy oly kiváló és méltó jelölteket nevezett meg. A püspök kérte Őfelségét, védelmét terjessze ki az új nádorra és teljes királyságára. A nádor megválasztásával két fontos hivatal üresedett meg, a Magyar Kamara elnöki tisztje [Judicis Camerae] és az érsekújvári főkapitányság, melyek betöltéséről Őfelsége hamarosan rendelkezni fog. Az Erdődy halála után megüresedett tárnokmesteri címet Bánfy kapta meg.

De Edenburg de 25 de Ottobre

Lo que se trató esta semana en las Cortes, fue que entre los señores de los estados ha avido diversas y diferentes opiniones, sobre si decían en virtud de la conclusión de cortes del tiempo del Emperador Mathias²⁶¹ de gloriosa memoria pedir a su Magestad el nombramiento de personas para la elección del palatino o contentarse con un theniente, tomando de su Magestad asseguración de que en ningún tiempo parasse perjuicio a sus estatutos. Considerando entre otras incomodidades la que avía, que para el entretenimiento del dicho palatino se le avía de acudir cada año con 22 [mil] taleres húngaros de a 70 creizeres cada uno. Demás de las regalias de las bienes confiscadas de que puede disponer, pro suo libita. A donde el theniente no se le deve ningún entretenimiento en particular, dependiendo esto inmediatamente de su Magestad. En fin se conformaron en que devían en observación de sus leyes elegir un palatino. Embiaron con esto el jueves passado²⁶² antes de medio día a su Magestad, veinte diputados con la dicha su resolución, pidiendo les nombrasse su Magestad quatro sugetos, dos

²⁶¹ II. Mátyás magyar és cseh király, német-római császár.

²⁶² „Múlt csütörtökön”: 1625. október 25. szombatra esett, tehát október 16. [vagy 23.].

cathólicos, y dos de la confession augustana, para dellos elegir al palatino: y su Magestad respondió, que su ánimo era de cumplir su palabra dada para en guarda de sus estatutos y assi pensaría en ello maduramente para nombrarles los dichos quatro sugetos, y aunque entonces eran ya llegados algunos de los magnates y comunidades de la Ungria Superior, faltavan con todo esso los estados de la Croacia y Esclauonia hasta ayer tarde que parecieron algunos,²⁶³ y assi su Magestad embió a llamar al Arçobispo de Javerino,²⁶⁴ y al Señor Esterhasi²⁶⁵ como judicem[!] curiae, y al canceller húngaro²⁶⁶ a decirles que esta mañana se juntassen los estados, porque su Magestad les embiaría el nombramiento de los sobredichos sugetos. En cuya execución juntados en este día entre las nueve y las diez, embiaron veinte diputados de los estados a suplicar a su Magestad les embiasse el dicho nombramiento, y assi su Magestad les embió a su canceller el señor Verda²⁶⁷ con el nombramiento de los candidatos entre los magnates del Reyno, por escrito sellado con su sello de Camera, a saver entre los cathólicos, al señor Esterhasi y el señor Banfi,²⁶⁸ y de los no cathólicos, al señor Nadasti,²⁶⁹ y al señor Ostrouiz.²⁷⁰ Comentaron con tanto la elección, y a las once del día, públicaron desde un balcón de la Curia²⁷¹ de como estava elegido el palatino, que universalmente entre chicos y grandes causó singular alegría y contento manifestandole, y gritando a voces Vivat. Tenían ya los estados con su canceller el señor Juan Palfi²⁷² (al qual antes desto avía acompañado a la yda y buelta del canceller de su Magestad quando della fue embiado a los Estados) avisado a su Magestad de la elección fecha en la persona del señor Esterhasi, y de como este avía tenido 125; el señor Nadasti 25; el señor Banfi: 1 y el señor Ostrouiz 1. votos.

Vinieron después los estados todos trayendo al nuevo palatino en medio de los dos arçobispos,²⁷³ y el dicho nuevo palatino, presto el juramento en presencia de su Magestad en lengua latina y el arcobispo de Jauerino²⁷⁴ en nombre de los estados dio las gracias a su Magestad de aver propuesto y nombrado sugetos tan benemeritos, siendo que cualquiera dellos por su calidad era merecedor deste cargo. Suplicando tenga al nuevo electo, como a todo el Reyno en su protección y amparo. Vacaron con esta elección dos principales officios, a saver el officio Judicis Camerae,²⁷⁵ y el de General de Nouigrad,²⁷⁶ los quales proveerá su Magestad con brevedad. El officio Tanerincorum[!]²⁷⁷ que vacó por muerte del señor Erdedi,²⁷⁸ se conferió en el señor Banfi.²⁷⁹

---

²⁶³ Az 1625. évi országgyűlésen megjelent horvát és szlavón rendek név szerinti azonosítása Tatjana Guszarova adattára alapján nem lehetséges (Vö. A 17. századi magyar országgyűlések résztvevői. Levéltári Közlemények 76 (2005):2. 93–148. Az 1625. évi diéta résztvevőit nem közli.

²⁶⁴ Dallos Miklós győri püspök (1623–1630)

²⁶⁵ Esterházy Miklós

²⁶⁶ Sennyey István

²⁶⁷ Johann Baptist Verda von Verdenberg

²⁶⁸ Bánffy Kristóf tárnokmester (1625–1644), nádorjelölt

²⁶⁹ Nádasdy Pál (1598–1633), nádorjelölt

²⁷⁰ Ostrosith István, nádorjelölt; „1618–1638-ig az országgyűlési végzemények szerint főlebbbezési törvényszéki bíró”

²⁷¹ A városháza erkélyéről délelőtt 11 órakor hirdették ki a nádorválasztás eredményét.

²⁷² Pálffy János: II. Mátyás udvarában kamarási tisztséget töltött be; kir. tanácsos, aranyarkantyús vitéz; „István bátyjának leköszönése után a 1625 25 § szerint koronaőr lett (?–†1646). *Jedlicska Pál*: Eredeti részletek gróf Pálffy-család okmánytárához (1401–1653) s gróf Pálffyak életrajzi vázlatai. IV. Bp., 1910. 494–495.

²⁷³ Pázmány Péter és Telegdi János érsekek.

²⁷⁴ Dallos Miklós győri püspök

²⁷⁵ kamaraelnök

²⁷⁶ Érsekújvári főkapitány: Pálffy István (uralkodói kinevezésének dátuma: 1626. március. 26.) *Jedlicska*, i. m. 493.

²⁷⁷ tárnokmester (*magister tavernicorum*)

²⁷⁸ Erdődy Tamás (1558–1624), tárnokmester (1615–1624)

²⁷⁹ Bánffy Kristóf tárnokmester (1625–1644)

Levél Brüsszelből, november 22.

Tilly gróf és csapatai megütköztek a dán királlyal. A csatában elesett Frederick Saxon-Aternburg gróf, Obertraut, a lovasság vezető ezredese, és az ellenség soraiból számos nemes, körülbelül ötszáz lovas. Foglyul ejtettek két ezredest, három őrnagyot és öt zászlóst. Csapatainkból húsz embernél több nem esett el.

A spanyol flotta visszatért Mardique-be (Martinique?), elsüllyesztettek mintegy hetven holland szardíniahalász-hajót. A legénységet visszaküldték Hollandiába, és a hajók tulajdonosait tartották meg túszként, hogy fizessék meg mindenki váltságdíját. Az ütközetben öt holland hadihajó is részt vett. Egy ezek közül elsüllyedt, míg a másoknak puskaporraktárát legénysége robbantotta fel, látván, hogy nincsen menekvésük, ám a mieinknek, Istennek hála, nem esett bántódásuk.

De Bruselas a 22. de Noviembre

Le gente del Conde de Tili²⁸⁰ tubo un encuentro con la del Rey de Denamarca,²⁸¹ donde quedo muerto el Duque Federico de Saxonia Altenburg,²⁸² y el Theniente general de la cavallería, Obentraut,²⁸³ y mucha nobleza del enemigo asta 500 cavallos, y quedaron presos dos thenientes coroneles, tres sargentos mayores y cinco cornetas en arboladas, de nuestra parte no murieron veinte personas.

Nuestros vajeles bolvieron a Mardique,²⁸⁴ aviendo echado a fondo algunos setenta vajeles de pescadores de harenques de Holanda, embiaron los marineros a Holanda y trujeron presos a los dueños de los vajeles, que pagarán el rescate por todos. Pelearon con cinco vajeles de guerra holandeses, uno se echo a fondo, el segundo viendo que no podía escapar, pegó fuego a la polvora, y bolo, pero sin daño de los nuestros, gracias a Dios.

Avisi, hírek Sopronból, 1625. november 2.

Másolat, egy másik példánya: fol. 104–105

A magyar királyság országgyűlésének dolgai az Úrnak hála jobban alakulnak, mint azt korábban gondolta. A frissen megválasztott nádor, Esterházy Miklós, az Úr dicsőségére cselekszik, mint azt eddig is tette. A császár ma Bécsbe küldetett a [birodalmi] koronaékszerekért és a koronázási öltözetekért, fia magyar királlyá koronázásához, melynek ünnepére, Isten segedelmével, és a kereszténység épülésére és javára, Szent Katalin napját jelölték ki.

---

²⁸⁰ gr. Johann Tilly (1559–1632)

²⁸¹ IV. Keresztély dán király

²⁸² Friedrich von Sachsen-Altenburg (1599–1625)

²⁸³ Hans Michael Elias von Obentraut (1574–1625)

²⁸⁴ Mardick: németalföldi erődítmény.

De Edinburg Ciudad de Ungria a 2. de Noviembre 1625.

Las cosas de la dieta de aquel regno van gracias a Dios mejor de lo que se pensava, y el Conde de Esterhasi nuevo palatino electo lo haze también como siempre ha hecho en el servicio de Dios, y del Emperador y su Magestad Caesárea embió oy a Viena para los vestidos y joyas imperiales para la coronación del Príncipe su hijo de aquel Regno, que estava intimada para el día de Santa Catalina,²⁸⁵ Dios lo encamina como conviene a la Christiandad.

36.

Avizók a császári udvarból

1625. december 17.

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss. 9379, fol. 40r – 42v

Másolat.

November 30-án a koronát és a koronázási ékszereket 3000 magyar (könnyű)lovas és 500 páncélos katona (nehézlovas) őrizete alatt Pozsonyból Sopronba szállították. A császár ezután futárokat küldött a (birodalmi) választófejedelmekhez és más előkelő személyekhez, hogy értesítse őket fiának magyar királlyá koronázásáról. A császár gyorspostát menesztett hadvezéreinek, Tilly és Wallenstein generálisoknak is, pihenést rendelve a seregeknek a jeles alkalomból. Az új uralkodó udvartartásának megalakításakor különböző tisztségekhez jutottak az alábbi személyek: Rudolf császár főudvarmesterének fiát, Ju[li]o Gaspar Preiner bárót főajtónállómesterré, a cseh főudvarmester fiát, Maximiliano de Wallensteint (Carlos de Harrach vejét) pedig főistállómesterré nevezték ki.

December 8-án, Szeplőtelen Fogantatás napján, a régi szokásoknak megfelelően került sor az új uralkodó megkoronázására, nagy ünnepélyességgel és mindenki meglegedésére. A császár birodalmi díszruhában kísérte fiát a templomba, ahol végig jelen volt a koronázási szertartás alatt. Az új király fején Szent István koronájával és a koronázási jelvényekkel vonult ki a templomból, lóra szállt, és kíséretében 8 ezer katonával, kilovagolt ara a helyre, ahol kardjával a négy égtáj irányába csapott, a levegőbe keresztet rajzolva. A királyság régi hagyománya szerint ez a szokás azt jelképezi, hogy az új uralkodó minden ellenséggel szemben megvédelmezi a királyságot, bármely irányból érje is azt támadás. E szertartást oly ünnepélyes módon hajtotta végre, hogy utána a jelen lévő katonák külön felszólítás nélkül is megéljenezték: „Vivat Rex!” felkiáltással. Ezt követően a király ünnepi étkezést rendelt a katonáknak és ezüst tallérokot szórt közéjük. Az érmék egyik oldalán az alábbi felirat volt olvasható: „Tertius Ferdinandus coronatus in regem Vngariæ. 8. Decembris Anno 1625.” A másik oldal verete a keresztrefeszített Krisztust ábrázolta, lábánál egy mezőben a „Pietate et Justitia” szavak szerepeltek. Ezek után az új király visszatért a palotába, ahol aznap este a császár, a császárné és testvérei társaságában táncos ünnepségre került sor, melynek keretében apa és fia különböző táncokat mutattak be. A frissen koronázott király mindegyik hölgyet megtáncoltatta. Ami figyelemreméltó körülmény volt, hogy mind a koronázás előtt, mind utána rossz idő volt és esett az eső, de a koronázás napján gyönyörű, derült idő volt, mintha nyár lett volna. A magyar rendek a jeles alkalomból a császárnak 70 ezer, az királynak 10 ezer dukátot adtak át ajándékképpen. Lipót Vilmos főherceg, aki mindössze 13 éves volt, egy szép, elegáns latin nyelvű nyilvános szónoklattal köszöntötte az új királyt, testvérét, ami a császár tetszését igen megnyerte.

---

²⁸⁵ Szent Katalin napja: november 25.

A 30 de Noviembre trujieron de Possonia²⁸⁶ la corona y vestimentos reales a Edenburg,²⁸⁷ acompañada de 3 mil cavallos húngaros y 500 corazas. Su Magestad Cessárea despachó luego correos, a los Electores y otros Príncipes, para notificarles la declaración del Rey de Vngria en el Príncipe su hijo, mandando también con correos expressos a los Generales, Tilli y Walenstain, hiciessen salvas en sus exércitos, en demostración de alegría. A primero del dicho empecó su Magestad a formarle casa, y nombró por su sumiller de corps, al Baron Ju[li]o[?] Gaspar Preiner,²⁸⁸ hijo del mayordomo mayor que fue del Emperador Rudolfo, y a Maximiliano de Valenstein,²⁸⁹ hijo del mayordomo mayor de Bohemia, y hierno de Carlos de Harrach, por cavallerico mayor.

A 8 de Diciembre día de nuestra Señora de la Concepción,²⁹⁰ se hico la coronación con todas las ceremonias antiguas, y con grande aplauso y contento de todos. Y el Emperador vestido de sus huitos [hábitos] imperiales, acompañó a su hijo a la iglesia, y assistió a este acto asta el fin, saliendo el nuevo Rey de la iglesia en hábitos reales, y la corona de San Estewan en la cabeça, subió a cavallo, yendo delante más de 8 mil hombres de guerra, hico un caracol, hazia los quatro partes del mundo, sacando la espada haciendo una cruz con ella en el ayre, costumbre antigua de aquel Reyno, que significa, defenderá el Reyno, por todas las partes que fuere menester. Hico lo su Magestad con tanto brio, que en bolviendose hacia la milicia, que estava en forma de vatallon, sin aguardar otra orden, saludaron le con muchas salvas, diciendo, Viuat Rex! Y su Magestad mandando dar de comer a los soldados, y echo entre ellos monedas de plata, que en una parte decían: „Tertius Ferdinandus coronatus in regem Vngariæ. 8. Decembris Anno 1625.” Y a la otra parte avía un Christo crucificado, al pie del qual colgava una balanca con estas palabras: „Pietate et Justitia”. Después desto y de otros muchos regocijos bolvieron todos a palacio, donde como en publico el Rey con su padre y la Emperatriz y hermanos, a la tarde huvo Sarao, y dancaron padre y hijo diferentes dancas, y no dejó el Rey ninguna dama quejosa, que con todas danzó, lo que fue de notar, es, que muchos días antes y después de la coronación, hico mui[!] mal tiempo, y el día della, fue tan lindo, que pareció de verano. De los estados presentaron al Emperador setenta mil ducados y al Rey diez mil. El Archiduque Leopoldo Guillermo²⁹¹ teniendo solo trece años, congratuló al publico a su hermano con una elegante oración latina, de que el Emperador se holgó mucho.

37.

IV. Fülöp spanyol király Ossona gróf bécsi követéhez

Zaragoza, 1626. január 15.

Archivo de la Casa Ducal de Medinaceli, Archivo Histórico, leg. 60, ramo 6, sin. fol.

Eredeti.

---

²⁸⁶ Pozsony

²⁸⁷ Sopron

²⁸⁸ Gaspar Preiner, II. Rudolf császár főudvarmestere, Sigfried Cristoph Preiner fia.

²⁸⁹ Maximilian von Waldstein: apja Burggraf Adam der Jüngere von Waldstein, Albrecht von Wallenstein unokaöccse volt. 1622-ben vette feleségül Katharina von Harrach-ot, Karl Leonhart von Harrach (1570–1628) titkos tanácsos lányát. Karl von Harrach halálával üresedett meg az Aranygyapjas Rend tagjai sorában egy „hely”, Esterházy Miklós nádor ennek köszönhetően válhatott az Aranygyapjas Rend tagjává.

²⁹⁰ December 8. Szeplőtelen fogantatás ünnepe.

²⁹¹ Lipót Vilmos főherceg (1614–1662)

Megkapta a követ leveleit, amelyekben Ossona gróf értesítette a királyt a főherceg magyar királlyá történt megválasztásáról és megkoronázásának elhatározásáról. Köszönetet mond a követnek az ügy előmozdítása érdekében tett lépéseiért. Ossona leveleiből megértette, hogy Pázmány Péter esztergomi érsek és Esterházy Miklós nádor milyen elhivatott és odaadó módon dolgoztak az ügyért: az érseket évi 3000 scudó évdíjban részesíti, a nádort pedig felveszi az Aranygyapjas Rend lovagjai sorába, mihelyt a Rend tagjai között egy hely felszabadul. Kéri a követet, hogy elhatározásáról értesítse mindkettőjüket, illetve juttassa el nekik köszönő leveleit. Levelével együtt küldi el a császárnénak, és a császárhoz írt leveleit, amelyek átadásakor a követ fejezze ki a jó hír miatti örömét.

He visto por lo que contienen Vuestras cartas de 28 de Noviembre como auían dado los ungaros fin a su Dieta y resuelta de elegir y coronar por Rey al Archiduque Ferdinando mi Primo de cuyo buen subceso quedo conpartir contento como es razon, y a Vos os agradezco lo bien que aueis dispuesto este negocio. Y atento a lo bien que han andado en el Arcobispo de Estrigonia y el Palatino y ser tan devotos y aficionados a mi seruicio, he venido en hazer merced al Arcobispo de tres mil escudos al año en essa Embaxada. Y al Palatino del Tuson para darsele quando huuiere lugar vaco. Sera bien que se lo digais o escriuays assi embiandoles las cartas mias que van aquí ambos asegurandoles mucho de mi voluntad. Tambien escribo a la Emperatriz otra con estimacion de la cordura con que ha procedido en la election del Archiduque que no es de que menos con [...] ²⁹² he tenido. Y assimismo doy al Emperador en la carta que va aquí la enorabuena della. Usareys de ambas cartas en la mejor forma que os pareciere y cuando lo hagais podreis significar a sus Magestades Cessarias el contento con que quedamos yo la Reyna y mis hermanos deste subecho. De Zaragoza a 15 de Enero de 1626.

Yo el Rey

Juan de Cirica

38.

Bécsben, 1626. januárban kelt avizók

Jelzet: Biblioteca Nacional de España, Mss. 9379, fol 36r – 37r

Másolat.

A császár megreformálta az Udvari Kamarát, tisztségviselőinek (tanácsosainak) számát a kamara elnökével együtt nyolcra csökkentette. A császár 10 ezer gyalogosból és 2 ezer lovasból álló (állandó) sereg felállítását rendelte el. A lengyel király és Bethlen Gábor erdélyi fejedelem követeket küldtek Bécsbe és gratuláltak III. Ferdinánd magyar király koronázásához. Bethlen meghívta az uralkodót esküvőjére; a fejedelem egy bécsi ékszerésztől 100 ezer dukát értékben vásárolt ékszereket és ezüstedényeket, és 40 ezer dukát értékben brokátot és bársonyt. Az új magyar király február 16-ra lovagi tornát hirdetett. Január 24-én ünnepi felvonulást tartottak: az uralkodó udvarmesterével, Carlos de Harrach gróffal, több mint 80 lovaggal együtt, mindannyian díszes, fehér, kék és oroszán-mintájú öltözetben vonultak fel, 36 trombitás és 4 dobos kísérte őket. Hármával haladtak; az említett Harrach gróf előtt heroldok vonultak fel, akik a magyar király előtt táblákat vittek, olasz és német

---

²⁹² Szövegromlás (hiányzik a levél egy része, lyukas).

nyelvű feliratokkal, Amor-nak ajánlva. Amikor a Hofburg előtt térre értek, hármásával körbeálltak a téren, mindegyikük kezében egy-egy égő hosszú fáklyával. Miután megálltak a futás után, a táblákat zeneszó közben és egy 500 főből álló gyalogos alakulat és 24 tüzér jelenlétében a palota kapujára helyezték.

A Vízkeresztkor évente szokásosan megrendezett álarcos-jelmezes bál vidám hangulatban telt: a karnevál királyának szerepét Őfelsége, a császár egyik udvaronca játszotta, a királynét a császárné fő udvarhölgye személyesítette meg, Doña Mariana infánsó pedig a főpohárnonknak öltözött, szerepét pedig nagy pontossággal játszotta. III. Ferdinánd kapuőrnek öltözött, öccse alabárdosnak, míg Eggenberg herceg utcaseprő volt, és mind kellő szorgalommal látták el a sorstól elrendelt feladatukat.

A császárnak elküldtek egy listát azoknak a személyeknek a neveivel, akik a katolikus hitre tértek Felső-Ausztriában, Morvaországban és a cseh királyságban, számuk összesen már meghaladja a másfél milliót[!]. A pestis ezeken a területeken megszűnt.

A Brandenburi-házból való magdeburgi érsek a dán királlyal együtt belépett a császár ellen szerveződő ligába.

A dán uralkodó több hadi vállalkozásában, különböző csatatereken összesen 400 embert vesztett. Londonból érkezett hírek szerint a savoyai követet (aki egy püspök) igen fényes külsőségek közepette fogadták.

De Viena de 3, 10 y de 24 de enero 1626

A 4 de dicho reforma su Magestad Cesárea su consejo de hacienda,²⁹³ porque era grande el número de los consejeros, y le reduzcó a ocho con el presidente, de que ay algunos querosos.

El Emperador ha dado orden que se levantassen de nuebo 10 mil Infantes, y 2 mil cavallos, y que esten prevenidos para qualquier ocasión.

El Rey de Polonia²⁹⁴ y Betlem Gabor han embiado sus embaxadores a Viena para dar al Rey de Ungria la enhorabuena de su coronación, y el Betlem ha conbibado a su Magestad a sus bodas, para las quales hace grandísimas preparaciones, y en Viena compró de un Joyelero 100 mil ducados de joyas y plata labrada, y más de 40 mil de brocado y terciopelo.

El Rey de Ungria ha públicado un torneo para los 16 de Febrero, y a 24 de Henero al anochecer, se juntó el Señor Conde Carlos de Harrach²⁹⁵ (como maestre de campo) con más de 80 cavalleros todos ricamente vestidos de blanco, azul, y leonado en la cavallería de su Magestad Cesárea, de donde salieron con con[!] 36 trompetas y 4 atabales de tres en tres a cavallo, y adelante del dicho Señor de Harrach yuan [iban] los reyes de armas con los carteles del Rey de Ungria en lengua italiana y alemana, intitulos el Amor – llegados a plaça delante del palacio corrieron parejas de tres en tres cada uno con una hacha larga encendida a entrambas partes, y acabado de correr fixaron el cartel a la puerta del palacio con grande alborozo y regozijo y son de trompetas y atabales y una salva de 500 hombres que estavan puestos en esquadron y 24 pieças de artilleria, hecho esto bolvieron los mismos cavalleros con la misma orden y carrera a sus casas.

El Reynado que se hace cada año el día de los Reyes ha passado muy bien y con mucha alegría, y el Rey fue un gentilhombre de la camara del Emperador, la Reyna la Camarera Mayor de la Emperatriz, y a la Señora Infanta Doña Mariana tocó el oficio de copera, y le sirvió con mucha puntualidad, el Rey de Hungría fue portero, su Hermano halabardero, y el Príncipe de Eggenberg barenbero, y cada uno sirvió su oficio conforme le tocó por la suerte.

---

²⁹³ Udvari Kamara

²⁹⁴ III. Zsigmond lengyel király (1587–1632)

²⁹⁵ Karl Leonhart von Harrach (1570–1628)

A su Magestad Cesárea se ha embiado una lista de los que en Austria superior, Moravia, y Bohemia se han convertido a nuestra santa fe, y hecho profesión della, que passan más de un millón y medio, y ha cessado en aquel Reyno (gracias a Dios) la peste totalmente.

El Arçobispo de Magdeburg de la casa de Brandenburg,²⁹⁶ a entrado en la liga con el de Dinamarca contra el Emperador, por cuya causa el capitulo le echo y eligió el hijo segundo²⁹⁷ del Elector de Saxonia²⁹⁸ por Arçobispo, el qual no quiso acetar la elección sin aprobación del Emperadr, en que vino su Magestad Cesárea, con que esta el Elector de nuebo muy obligado y agradecido, su Magestad no lo pudo proveher en Cattólico porque contravenía a la confesión Augustana: mucho se ha ganado en aver sacado el Arcobispado y estados de mano de un Calvinista y mal intencionado.

La gente del Rey de Dinamarca ha tentado muchas empresas, y salido con ninguna y ha perdido en diferentes partes mas de 400 hombres.

De Londres se avisa, que al Embaxador de Saboya²⁹⁹ (que es un obispo) ha sido recebido con extraordinaria demonstración; que aquel Rey de nuebo ha mandado a sus vasallos que no comerceen con los Reynos y señorios de España Borgoña sopena[?] de confiscación y perdida de la vida, y ha mandado embargar todos los navios de mercaderes para servirse dellos en la nueba armada, que esta aperciendo, y la Reyna esta muy disgustada por no aver querido perdonar a los franceses, que ahorcaron por la Religión Cattólica.

39.

Spanyol nyelvű nyomtatvány Ferdinánd Ernő főherceg magyar királyi koronázásáról

Mir y de Talarn, Andrés: La Coronación del Nuevo Rey de Vngria Ferdinando Arnesto, tercero Rey ... día de nuestra Señora en la Igesia del Conuento de los Padres Checolantes Franciscano. Sebastián y Jaime Matevad, Barcelona, 1626.

Lelőhelye: Biblioteca Catalunya (Barcelona), Bonsom-gyűjtemény, F. Bon. 9102.

A koronázási ünnep a következőképpen zajlott: noha a templom kis méretű volt, hatalmas brokátokkal díszítették, a padlót pedig fehér és színes posztóval vonták be. Az uralkodópár (a császár és a császárné) számára fehér és színes szövetekből, három oldalról borított, brokátokból összeállított (baldachint?) emeltek. Az oltártól jobb kézre eső falhoz két [lábnyi?] magasságú emelvényt emeltek, és két fehér brokátal borított trónszéket helyeztek el rajta. E trónussal szemben, a templom közepére egy másik, a császári páréhoz hasonló emelvényt helyeztek, fehér és sárga brokátal borított székkal. Ezzel szemközt felállítottak egy alacsonyabb, színes bársonnyal fedett padot, ahol a követek: a pápai nuncius, a spanyol és a firenzei követ foglaltak helyet, más urakkal együtt. Az oltár körül két körben tizennyolc (püspöki) ünnepi ruhát viselő főpap volt, az új király oldalán pedig két püspök foglalt helyet. A koronázási szertartást Pázmány Péter esztergomi érsek végezte, a kalocsai és a nyitrai püspökökkel együtt. Reggel hét órakor a császári pár kíséretével átvonult a templomba egy, a

---

²⁹⁶ Christian Wilhelm von Brandenburg (1587–1665), Keresztély Vilmos 1608 és 1631 között Magdeburg adminisztrátora.

²⁹⁷ Ágost, későbbi Sachsen-Weissenfels-i herceg, aki I. János Györgynek, a néhai szász választónak a második fia, már legalábbis az életben maradtak közül. 1628-ban valóban adminisztrátornak választotta a magdeburgi Domkapitel (13 évesen).

²⁹⁸ I. János György

²⁹⁹ savoyai követ

célnak megfelelő függőfolyosón (és lépcsőn), amit külön ebből az alkalomból készítettek, és csodaszép brokátokkal díszítettek. A császár előtt négy herold haladt: az uralkodó a lehető legnagyobb ünnepélyességgel, ünnepi (pontifikális) ruhában, albában, stólával és egy felbecsülhetetlen értékű szövetből készült hatalmas palástot viselve jelent meg. Mögötte a két birodalmi sást ábrázoló, gazdagon díszített, gyöngyökkel, gyémántokkal és drágakövekkel ékesített zászlót[?] hoztak. A gyémántokkal díszített birodalmi korona oly ékes, hogy ahhoz semmi más a világon nem hasonlítható. A korona kisebbik gyémántja akkora méretű, mint két aranytallér, értékét pedig másfél millió [arany]ra becsülik. A (birodalmi) jogart, amelynek értéke nem marad el a koronáé mögött, Conde de Lusenburch³⁰⁰ vitte. A hatalmas értékű birodalmi országalmát, amely kristályból készült, és amelynek tetején kettőskereszt van, Mansfeldt gróf vitte. A kardot [a császár] udvarmestere vitte. E birodalmi koronázási jelvények (ünnepi) hordozása rendszeren a birodalmi választók tiszte, mivel azonban ők e eseményen nem vettek részt, ezért tisztüket az említett urak látták el. A császár mögött a császárné haladt, fekete ruhában, rajta akkora értékű és méretű gyémántokkal és gyöngyökkel, hogy abban mozogni is alig lehetett. Fején arany koronát viselt, rajta gyémántokkal, körben, a korona szélén pedig mogyorónyi nagyságú gyöngyökkel ékesítve. A császárné mögött az udvarhölgyek jöttek, áttört arannyal és aranyhímzéssel gazdagon díszített selyembe öltözve. Ily módon a császári pár átvonult a templomba és elfoglalták helyüket; koronájukat nem vették le fejükről, noha a császáré tíz fontnál is nagyobb súlyú volt. Térdre ereszkedve várták az új királyt, aki kevesebb mint fél óra elteltével meg is jelent, a következő módon: tíz különböző színű, tafotából készült zászló tűnt fel, mindegyik tíz országot jelképezve, az új magyar király tíz királyságát, címereikkel. E zászlókat tíz magyar főúr hozta.

Mögöttük négy, különös magyar viseletbe öltözött személy (herold) jött. Őket a magyar nádor követte, a Szent Koronával. Xilin gróf [...], a Magyar Királyság főajtónállómestere [...], és két lovag, egyikük a jogarral, másikuk az országalmával. Utánuk jött Ferdinánd Ernő főherceg a két püspökkel, akik karon fogva vezették. Az új uralkodó fekete, magyar ruhában érkezett, kerek süveget viselt, melyet nagy, kócsagtollas forgó díszített; övén szablya volt és magyar csizmát viselt. Öltözetén nem volt gallér vagy palást, és mindez, bár különösnek tűnhetett, a királynak jól állt. Számos magyar (nemes) kíséretében érkezett. A császári pár elé érve, előbb az oltár előtt hajtott térdet, majd a császári párt köszöntötte. Ezt követően letérdelt a trónus, vagyis a számára előkészített szék elé, két lépcsőfokkal lejjebb. Az esztergomi érsek megkezdte a koronázási szertartást, annak hagyományos rendje szerint. Az új király térdepelve hallgatta a misét egészen az evangéliumig. Akkor felemelték és a felkenés szertartásához levették róla a fekete ruhát; egy térdig érő, fehér színű magyar ing maradt rajta. Majd egy arannyal áttört, brokát szövetből készült palástot adtak rá, ugyanazt, amit a magyarok első (katolikus) királyára, Szent Istvánra adtak. Mivel azóta nyolcszáz év telt el, a palást kissé viseltes volt. Ezt követően az esztergomi érsek ünnepélyes szertartásossággal fejére helyezte a koronát. Ebben a pillanatban három hatalmas diszlövést adtak le, olyat, amit tüzéség még nem hallott. Utána leültették a trónra és kezébe adták a jogart és az országalmát; eközben hangos közfelkiáltással éltették a templomon kívül és belül lévők egyaránt: „Éljen Ferdinánd király, Magyarország harmadik királya e névvel, éljen!”

A szertartás alatt a császári pár elérzékenyült és örömeikben könnyeztek. A koronázási mise folytatódott, majd a végén az új király szentáldozáshoz járult. A misét követően az új király odament a szüleihez, kezet csókolt nekik, amikor is mind a hárman könnyekben törtek ki. A császári pár ezt követően a lépcsőkön keresztül elhagyta a templomot, ahol érkeztek, az új király pedig ott maradt, és tizennégy magyar lovagot avatott aransarkantyús lovaggá. Ennek végeztével, az esztergomi érsek és a nádor kíséretében kilépett a templomból, majd vitézes virtussal lóra szállt, a magyar előkelők színe-virágától övezve. Menetközben arany és

---

³⁰⁰ Conde de Lusenburch[?]

ezüst tallérokat dobott a népnek bőséggel, ami igazán emlékezetes látvány volt, hiszen a város utcáin nagy volt a sár, és a tülekedők egymást is befröcskölték sárral.

A király a várhoz érkezett, ahol egy nagy, fehér és színes posztóval borított emelvény volt. Az uralkodó elfoglalta rajta a helyét. Ott volt az esztergomi érsek, aki megeskette néhány [olyan] dolgról, amelyekről a király még nem tett esküt az uralkodói eskü alkalmával, és amelyekről a mondott helyen meg kellett esküdni. A király [ezt követően] lóra szállt, és a városon kívülre kísérték egy helyre, ahol egy hatalmas domb volt előkészítve. Erre fellovagolva, különleges eleganciával és művészettel négy irányba ugratott a lovával (a királyság régi szokásaként), az emelvény mindegyik sarkában nagy ünnepélyességgel két-két vágást tett kardjával a levegőbe, előbb jobb irányba, majd fordítva. A kard és a korona egyaránt Szent Istvántól ered.

Miután ez megtörtént, a király, ugyanúgy, mint az imént, visszatért a palotába, pénzt szórva a nép közé. A császár a korona és koronázási díszruha nélkül jelent meg az étkezéshez. A császárnén szintén nem volt korona, azonban ugyanabban a ruhában volt, amit a misén viselt. Az új király ugyanazon mód vett részt az ünnepségen, ahogy a misén volt felöltözve.

A császári pár az asztalfőn foglalt helyet, a császár a jobb oldalon ült. Az új király apja mellett ült, oldalán a pápai nunciussal és az esztergomi érsekkel, a közelben pedig a kalocsai érsek. A másik oldalon, a császárné mellett foglalt helyet a spanyol követ, Ossona barcelonai gróf; mellette a firenzei követ, annak oldalán pedig a nádor.

Nagyszabású királyi lakoma következett, számos pohárköszöntővel; az elsőt a császár mondta, a fiát köszöntve és a császárné egészségére; a másodikat a császárné az új király egészségére; a harmadikat az új király mondta a császári pár egészségére; a negyediket a császár mondta a pápa egészségére; az ötödiket a császár mondta a spanyol követre és a spanyol király egészségére. A pohárköszöntők végighaladtak az egész asztalnál. Ezt követően a követek koccintottak a császári pár és az új király egészségére. A császárné felkérte a spanyol követet, hogy mondjon pohárköszöntőt egy bizonyos hölgy egészségére, amit ő készségesen meg is tett. Összesen tizenhat pohárköszöntő hangzott el. Az asztal körüli szolgálatot mind magyar urak látták el, és ők maguk szolgálták fel az italokat is. Az asztalnál három órát töltöttek. Estére álarcos mulatságot szerveztek. A császárné utasítására tíz álarcos udvarhölgy és tíz udvari lovas jelent meg, szintén álarcban. Mindannyian fehér és gyöngyházzsín bársonyba voltak öltözve. A mulatság költségeit a császárné állta. Este hatkor kezdődött a bál Kimberk herceg palotájában. Először a császár és a császárné kezdtek el táncolni, majd a császár Ossona grófnak adta át a császárné kezét. Ossona gróf megnyerő módon, ügyesen táncolt, később több más hölgygel is.

A mulatság este tízig tartott. Az új király ismét magyar díszruhában jelent meg, és úgy mondják, cseh királyi esküjéig ily módon kell mutatkoznia.

A magyarok nagyon örülnek új királyuknak, akinek nem kell kormányoznia addig, míg tart apja uralkodása, de úgy vélekednek, hogy később kormányozni/uralkodni fog, hiszen nagy a bölcsessége és a császár már bevonta az ügyek intézésébe.

Volt, aki az új király jövőbelijének egészségére koccintott, és volt, aki a jövőbeli testvérének egészségére koccintott. Minderre a császár asztalánál, ezen a napon került sor.

A későbbiekben adódó újságokról/fejleményekről részletesen tájékoztatni fogja Olivares államminisztert: Andrés Mir y de Talarn.

La fiesta se ha hecho en esta forma, aunque la Iglesia³⁰¹ pequeña se adornò con muy grandes colgaduras de brocado de tresaltos, cubierto todo el suelo de paño blanco y colorado para Sus Magestades Cesáreas; vn dosel arrimado a la pared a mano drecha del altar, con vn sitial de

---

³⁰¹ Soproni Kecske-templom.

cosa de dos varas de alto, con dos sillas cubiertas de brocado blanco. Delante deste sitial en medio de la Iglesia caya vn dosel de arriba abaxo, del qual auia al igual del de sus Magestades otro sitial con vna silla cubierta de vn brocado blanco y amarillo. En frente del qual auia vn sitial baxo con vn banco cubierto de terciopelo colorado, donde se sentaron los Embaxadores, Nuncio, España y Florença,³⁰² junto otros señores. Azia el altar estauan en dos coros dies y ocho Obispos reuestidos de Pontifical, al lado de la silla del nueuo Rey se assentaron dos Obispos. Hazia el oficio el Arçobispo de Astrigonia, assistente el Arçobispo Colosiense³⁰³ y el Obispo de Nitria.³⁰⁴ A las siete de la mañana baxaron sus Magestades Cesáreas con el acompañamiento que se puede presumir por vna escalera muy capaz, que se hizo para este efeto desde el coro hasta abaxo, cubierta de muy lindos brocados. Baxauan delante su Magestad quatro Reyes de armas: venia su Magestad con la mayor grandeza que se puede pensar, reuestido de pontifical, con su alba, estola, y vna muy grandiosa capa de brocado muy grande, de inestimable valor. Por detras la feñian tan ancha como era dos Aguilas Imperiales, que la adornauan muchisimo, las quales eran todas de perlas, diamantes y piedras finas. La Corona Imperial lo menos que tenia eran los diamantes, porque la echura della es tan rica que no se puede ver cosa igual en el mundo. El menor diamante era como vn real de ados, dicen estàn estimada en vn millon y medio. El cetro lleuaua el Conde de Lusenburch³⁰⁵ que no era menos de valor que la Corona. El mundo lleuaua el Conde de Mansfelt,³⁰⁶ era de cristal, con dos Cruces encima, de muy grande valor. La espada lleuaua su maestre sala. Estos que lleuauan estos instrumentos, no les tocava de sus oficios, porque tocava a los Electores del Imperio, pero no por estar presentes, lo lleuauan estos señores. Tras de su Magestad Cesárea baxaua la Magestad de la Emperatriz³⁰⁷ vestida de negro, sembrada la ropa y vesquiña de grandissimos diamantes y perlas de grande valor, que apenas se podia mouer. La Corona en la cabeça de oro, guarnecida de diamantes, y a los remates de la Corona perlas que la menor era como vna auellana. Tras de la Emperatriz baxauan todas las damas vestidas de librea de spolin de oro y leonado guarnecido, y todo quajado de passamanos de oro requissimamente. En [esta] forma baxaron sus Magestades a la Iglesia, y se assentaron en su lugar, no quitandose las coronas, aunque la del Emperador pesaua mas de diez libras: arrodillandose aguardaron el nueuo Rey quien estuuo cosa de poco menos de media hora: baxò el nueuo Rey en esta forma. Yuan diez banderas de tafetan cada vna de su color, significando las dies Prouincias, o Reynos que tiene, el Rey n[uev]o de Vngria, las quales lleuauan las armas de cada Prouincia. Estas banderas lleuauan diez señores Vngaros de titulo.

Tras dellos venian quatro Reyes de Armas a lo Vngaro de estraña figura. Venia tambien el palatino de Vngria con la Corona. El Conde Xilin³⁰⁸ con el esto que, como a Cauallerizo mayor de Vngria: y dos Caualleros, el vno con el cetro,³⁰⁹ y el otro con el mundo:³¹⁰ luego su Magestad con dos Obispos que le lleuauan por los braços. El nueuo Rey venia vestido de negro al Vngaro, con bonete redondo, y vn grande penacho de Martinetes, y su alfange y botas al Vngaro, sin cuello ni balona, que aunque estraño trage para vn Rey parecia bien. El acompañamiento que lleuaua de Vngaros era grandissimo. Estando delante sus Magestades saludo el altar y después a sus Magestades, y se arrodillo en el sitial debaxo dos gradas de la silla: y luego empeço el Arçobispo de Strigonia³¹¹ el Officio, y las

---

³⁰² Carlo Caraffa pápai nuncius, Ossona gróf és Giovanni Altoviti firenzei követ

³⁰³ Telegdi János kalocsai érsek.

³⁰⁴ Nyitrai püspök (1625)[?]

³⁰⁵ Conde de Lusenburch, birodalmi jogart ő vitte.

³⁰⁶ Ernst von Mansfeld[?] (cca. 1580–1626)

³⁰⁷ Gonzaga Eleonóra császárné

³⁰⁸ Conde Xilin[?]: főlovászmester

³⁰⁹ jogar

³¹⁰ országalma

³¹¹ Pázmány Péter esztergomi érsek

ceremonias acostumbradas para semejantes actos, que son muchos: desta manera estuu el nueuo Rey hasta el Euangelio, y luego le vngieron, quitandole primero el vestido negro, y quedò con vna vngarilla hasta la rodilla de raso blanco: y luego le pusieron vna ropa de oro de brocado de tres altos,³¹² que era la propria que pusieron a San Esteuan primer Rey Catolico de Vngria, que con auer cosa de ochocientos años que san Esteuan murio, està como si la sacassen de la tienda: luego con grandissimas cerimonias le puso el Arçobispo de Strigonia la corona, y en el mismo punto se le hizo la mayor salua que jamas se ha hecho de artilleria y mosqueteria, tirando tres vezes, y luego le sentaron en la silla con el cetro en la mano y el mundo, apellidando viua Ferdinando Tercero Rey de Vngria, viua: y los mismo en la Iglesia.

A este auto [acto] se enternecieron los Emperadores, de suerte que llorauan de contento. Passò adelante la Missa, y acabado de sumir (como se acostumbra) comulgò el nueuo Rey: y luego q[uando] fue acabada la Missa, beso las manos a sus padres, adonde todos tres lloraron. Luego sus Magestades Cesáreas se boluieron a subir por la escalera que auian baxado, y el nueuo Rey quedò en la Iglesia, adonde armò catorze Caualleros Vngaros.³¹³ Acabado esto, acompañado del Arçobispo de Strigonia, y del Palatino, salio de la Iglesia, y subio a cauallo con gallardo brio, acompañandole la flor de Vngria, sembrando moneda de oro y plata con gran cantidad de sus manos, que no era poco de ver de los que la codiciauan, enlodandose vnos a otros por auer grandissimos lodos por la Ciudad, que representauan gallardas figuras.

Llegò su Magestad al Burgo, adonde estaua vn grande tablado cubierto de paños blanco y colorado, adonde subio el Rey. Alli estaua el de Strigonia, y le tomò de juramento, y se auia de jurar en aquel lugar. Baxo el Rey y subio a cauallo, y le lleuaron fuera de la Ciudad, adonde se hallò vn grandissimo tablado, y allegando a el, con gallardissimo ayre y arte dio quatro arremetidas con su cauallo (vso antiguo del Reyno) dando a cada esquina del tablado en el ayre dos cuchilladas con su alfange y corona tambien son de San Esteuan.

Hecho esto, se boluio a Palacio de la misma manera que antes, sembrando dineros: salieron a comer el Emperador sin la corona, y aquella ropa grande. La Emperatriz sin la corona, pero con las mismas ropas reales que auia sacado a missa. El nueuo Rey de la misma manera que auia estado en la missa.

Assentaronse sus Magestades Cesáreas, a la cabecera de la mesa, tomando el Emperador la mano drecha: estaua sentado el nueuo Rey a la vna parte de la mesa junto a su padre, y junto el nueuo Rey el Nuncio de su Santidad, luego el de Strigonia, y cerca del el Arçobispo Colocientri; a la otra parte junto a la Magestad de la Emperatriz, estaua el Embaxador de España el Conde de Osona Barcelones, luego el de Florencia, luego el Palatino. Diose vna real y grandiosa comida, y en ella [hu]uo grandissimos brindis: fue el primero, el Emperador a su hijo, a la salud de la Emperatriz; el segundo, fue de la Emperatriz a la salud del nueuo Rey; el tercero, el nueuo Rey a la salud de sus Magestades Cesáreas; fue el quarto, del Emperador a la salud del Papa; fue el quinto, del Emperador al Embaxador de España, a la salud del Rey nuestro Señor. Estos brindis passaron toda la mesa. Después los Embaxadores brindaron a la salud de sus Magestades, y nueuo Rey; la Emperatriz imbio al Conde mi señor que brindasse a la salud de cierta Dama, el qual se hizo con mucha alegria. Fueron estos brindis cosa de diez y seys, siruiendo a la mesa este dia, todos Caualleros Vngaros, y ellos propios dauan de beuer. Estuuieron a la mesa tres horas. Para la noche tenia la Emperatriz ordenada vna fiesta de diez damas con sus mascararas, y diez Caualleros de la Camara con lo mesmo, vestidos todos de terciopelo nacreado y blanco, y las damas de lo proprio, auriendolo pagado todo su Magestad la Emperatriz. A las seys de la noche se empecò

---

³¹² koronázási palást

³¹³ A koronázás után aranyarkantyús lovaggá avatott főurak neveit felsoroló jegyzéket lásd Pálffy Géza kötetbeli tanulmányában.

la mascarada en casa del Principe de Kimberk.³¹⁴ Empeçò el bayle el Emperador y la Emperatriz: y luego el Emperador encomendò al Conde mi señor la Emperatriz, baylò brauamente, y con otras muchas damas.

Durò esta fiesta hasta las diez de la noche. El Rey nuevo tambien ha salido hoy a lo Vngaro, y dizen que hasta que jure Rey de Bohemia ha de yr de esta manera.

Estan los Vngaros muy contentos de su nuevo Rey, el qual no ha de gouernar hasta el fin de su padre: pero que luego le hara gouernar, por ser de grande entendimiento, y le ha puesto em negocios.

Ay quien ha brindado a la salud de la nueva esposa del nuevo Rey, y ay quien brindò a salud del hermano de la nueva esposa y todo esto a la mesa del Emperador este dia. De lo que [h]vuiere adelante, auisare a V[uestra] Excelencia largamente.

Andres Mir y Talarn

Con licencia de los Superiores. En Barcelona, en casa de Sebastián
y Iayme Matevad. 1626.

40.

Ossona gróf IV. Fülöp királyhoz

Bécs, 1626. március 25.

Jelzet: Biblioteca Nacional, Mss. 1929, fol. 138r–139v

Másolat.

A követ a spanyol király január 15-én kelt utasításának megfelelően Felipe de Areycaga Auendaño ezredest bízta meg a Bethlennek szánt esküvői ajándék kézbesítésével, valamint eredetileg ő vitte volna el a király fejedelemhez szóló levelét is. Az ajándék egy 6 ezer tallér értékű ékszer, a legjobb, amit a követ Bécsben el tudott érni. Ossona gróf (Aytona márki) körültekintő és óvatos instrukcióval indította el az ezredest, aki útban Kassa felé, még Pozsonyban Esterházy Miklóssal egyeztetett a következő lépésekről: az ezredes végül – a nádor tanácsára – az esküvői ajándékot (ékszer) egyik kapitánya által juttatta el Bethlennek, a spanyol király által eredetileg írt levelet pedig nem is kézbesítette.

En conformidad de lo que Vuestra Magestad me manda en su real carta de 15 de Enero embie luego que la recevi a las bodas de Gabor al Coronel Felipe de Areycaga Auendaño para que assistiesse en ellas en nombre de Vuestra Magestad para cuyo efeto le entregue la carta de Vuestra Magestad para Gabor y dos joyas para la Princesa las mejores que aqui se hallaron que costaron entrambas cosa de seis mill talleres que es el valor que Vuestra Magestad me mando señalar para ellas, y aunque quando llegó esta orden de Vuestra Magestad, se presuponía aquí que se avrian acabado ya las bodas con todo me pareció que convenía al servicio de Vuestra Magestad no dexar de hazer este cumplimiento y por que siempre temi que embiando el Rey de Francia y otros Principes a quien convidó Gabor personas se havían de ofrecer competencias sobre los lugares y que a Vuestra Magestad como al menos estrecho en su amistad no le daría el que le toca. Para obviar este inconveniente ordene al Coronel que se fuesse de espacio y que se informasse en el camino si las bodas se havían acavado, y que no estandolo se detuviesse sin llegar a Cassovia donde se hizieron, hasta que supiesse que

---

³¹⁴ Principe de Kimberk[?]

estaban concluidas. Partió el Coronel y al pasar por Posonia visitó al Palatino de Vngria quien se hallava allí, el qual como tan aficionado y obligado al servicio de Vuestra Magestad, le advirtió de lo que le pareció conveniente, assi para el servicio de Vuestra Magestad, como para la seguridad de su persona. Dixole que las bodas se havían acabado y que Gabor havía salido de Cassouia la buelta de Transilvania y que no era de parecer que le siguiesse, ni entrasse tan adentro en las tierras de Gabor por el riesgo que correría su persona, sino que embiasse una de las que llevaba en su compania con las joyas y una carta del mismo Coronel para Gabor en que dixesse como iba en nombre de Vuestra Magestad a asistir a sus bodas y que habiendo entendido que se havían acabado y vuelto Gabor a Transilvania, le havía parecido embiarle las joyas que Vuestra Magestad embiava para la Princesa y hazerle saber del gusto con que Vuestra Magestad acudía a darsele en esta ocasión como lo haría en otras que se le ofreciesen. Habiendo visto el Palatino el sobrescrito de la carta de Vuestra Magestad para Gabor y la copia della que llevaba el Coronel y que no le tratava Vuestra Magestad de serenidad como lo haze el Emperador sino de dilación fue también de parecer que no se le embiasse porque se ofendería mucho Gabor del tratamiento de Vuestra Magestad y se podría temer que procediesse en esta parte barbaramente como lo havía hecho con el Rey de Polonia haviendole escrito una carta sin el título que el pretendía arrojó la carta y el Embaxador se salió medio huyendo de su corte. Escrivieronme el Palatino y el Coronel avisandome destas dificultades que al Palatino se le havían ofrecido y el Coronel pasó adelante en su camino donde me escribió que aguardaría orden mia de lo que huviesse de hazer después de haverlas entendido. También juzgo el Palatino que por ningún caso convenía dexar de embiar las joyas a Gabor porque se havía publicado mucho la voz de que Vuestra Magestad embiava persona a sus bodas y que la codicia de Gabor, recibiendo las joyas no echaría menos la carta de Vuestra Magestad. Parecióme conveniente seguir el parecer del Palatino en todo y assi despache un correo en seguimiento del Coronel, ordenandole que lo hiziesse desde donde le alcanzasse y se bolbiesse como lo a executado habiendo caminado hasta tres jornadas de Cassovia y llegó de buelta aquí tres dias ha. Las joyas con su carta embió el Coronel con un capitán y el Coronel Areycaga ha acudido con tanto gusto en esta ocasión al servicio de Vuestra Magestad y con tanto luzimiento que ninguno de los q[uienes] accedieron a las bodas. Pienso que le hiziera ventaja en luzir su comission aunque convidó Gabor a sus bodas a los Reyes de Francia, Inglaterra y Dinamarca y a la República de Venecia ninguno dellos han embiado persona quien assista en su nombre a ellos. Yo entiendo que ha sido por quitar al Emperador las sospechas y coxerle mas descuydado. El Turco embió pero no quisó entrar el Embaxador del Emperador hasta que saliesse el del Turco por la competencia y assi dispidio con buenas palabras y algun dinero Gabor al del Turco de que dizen que han quedado mal contentos y ofendidos los Turcos. Guarde Dios. etc.

41.

Ossona gróf IV. Fülöp királyhoz³¹⁵

Bécs, 1626. április 22.

Jelzet: Archivo General de Simancas, Estado, leg. 2509, nr. 26A

Eredeti, fogalmazvány.

---

³¹⁵ A levelet idézi: Angyal Dávid: Adalékok Bethlen Gábor történetéhez. (Harmadik közlemény), Századok, 1930, 591–592.

Beszámoló a Bethlen Gábornak szánt spanyol uralkodó részéről a fejedelemnek küldött esküvői ajándék (ékszerek) Bethlennek való eljuttatásáról. Az ékszereket Avendaño ezredes egyik kapitánya vitte el, ő nyolc napja tért vissza a fejedelem válaszával. Bethlen köszönő leveléről, valamint terveiről.

[Külzetten:]

Viena, 22 de Abril 1626

A Su Magestad

Dandole cuenta de que a buelto de Transilvania el capitan que embio el coronel Auendaño, con las joyas. Y lo que algunos Ministros de Gabor le han dicho, y auisado a V. S. de sus intentos.

A Su Magestad

Viena, 22 de Abril 1626

En carta de 25 de Marco di cuenta a Vuestra Magestad de lo que se havia ofrecido en la jornada del Coronel Auendaño, que por mi orden iva a asistir en nombre de Vuestra Magestad en las bodas de Gabor y que el coronel le havia embiado las joyas desde cerca de Casouia con un capitan que llevaba en su compañía, el qual boluio ocho dias ha, y aunque no llevó carta mia sino del coronel me a traído una de Gabor en que me escribe con mucho cumplimiento y el Capitan dize que hizo grande estimación de la merced y honrra que Vuestra Magestad le a hecho, y que hizo sacar muchos retratos de las joyas para embiarlos a diferentes partes, pero este capitan, como hombre inteligente a descuieto mucho de los intentos de Gabor ablando con algunos ministros suos Catholicos, y a mi me avisan en la misma conformidad tres dellos con quien tego alguna inteligencia, que no de credito el Emperador a las buenas palabras de Gabor, por que tienen por cierto que rompera con su Magestad Cesarea para el Septiembre y Su Magestad tiene los mismos avisos por otras partes. Dizen tambien el capitan que vio frequentar mucho los correos, que iban y bolviara de Venecia de Constantinopla y del Imperio. No ha traydo carta de Gabor para Vuestra Magestad y deve de ser la causa el no haberle embiado la de Vuestra Magestad por las razones que representa a Vuestra Magestad en la misma carta de 25 de Marzo.

42.

IV. Fülöp spanyol király rendelete testvére, Mária Anna infánsnő és III. Ferdinánd magyar király közötti házasság kihirdetéséről

1626. május 26.

Jelzet: AGS, Estado, leg. 2407, nr. 95

Eredeti.

Ugyanazon a napon, amikor lánya keresztelőjére sor kerül, hivatalosan kihirdetik testvére, Mária Anna infánsnő házasságát III. Ferdinánd magyar királlyal. A tanács tárgyalja meg, hogy ezt követően ki-ki milyen módon szólíthatja az infánsnőt.

[Külzetten:] El Rey nuestro Señor. En merced a 26 de Mayo 1626 sobre publicar el casamiento de la Señora Infanta Maria y tratamiento que se le havrá de hazer.

El día que se celebrará el Baptismo de la Infanta mi hija,³¹⁶ se publicará también el casamiento de la Infanta mi hermana³¹⁷ con el Rey de Ungria. Sarà bien que se trate luego en consejo lo que después de publicado abra de hazer la Reyna con mi hermana, assi en el trattamiento como en lo demas, y tambien como la abran de trattar sus hermanos, y todo lo demas que en esta razon se offriere al consejo que advertir, para que quando llegue el caso, este todo ajustado, y prevenido.

F.

En Madrid, a 26 de Mayo 1626

A Don Juan Villela

---

³¹⁶ Mária Eugénia [?] (1625–1627)

³¹⁷ María Anna (1606–1646)